

NOTA MONUMENTENBELEID HENGELO (0).Inhoudsopgave:

1. INLEIDING
2. SAMENVATTING
3. HISTORIE HENGELO
4. MONUMENTENBELEID
 - 4.1 Rijksniveau
 - 4.2 Provinciaal niveau
 - 4.3 Lokaal niveau
5. TOEKOMSTIGE ONTWIKKELINGEN
 - 5.1 Nieuwe Monumentenwet
 - 5.2 Decentralisatie
 - 5.3 Monumenten Inventarisatie Project (M.I.P.)
6. INSTRUMENTARIUM
 - 6.1 Monumentenwet
 - 6.1.1 Algemeen
 - 6.1.2 Monumentenverordening
 - 6.1.3 Meerjarenprogramma's
 - 6.2 W.R.O. en Woningwet
 - 6.2.1 Bestemmingsplan
 - 6.2.2 Bouwverordening
 - 6.3 Wet op de stads- en dorpsvernieuwing
 - 6.3.1 Leef- en Milieuverordening
 - 6.3.2 Stadsvernieuwingsplan
7. FINANCIELE ASPECTEN
 - 7.1 Rijkssubsidieregelingen
 - 7.2 Provinciale subsidieregelingen
 - 7.3 Gemeentelijke (subsidie)regelingen
8. CONCLUSIES EN BELEIDSUITGANGSPUNTEN
9. LITERATUUROPGAVE

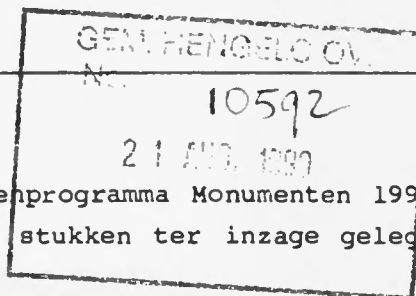
Boekmanstichting-Bibliotheek
Herengracht 415 - 1017 BP Amsterdam
Tel. 243739

Dienst/Sector: SO/BWM
Nr. 6769
Onderwerp:
Meerjarenprogramma Monumenten 1991-
1995.

Hengelo, 20 augustus 1990
Raadsvergadering d.d. 28 augustus 1990
Agendanummer: B.9.

WIJ STELLEN U VOOR:

Over te gaan tot vaststelling van het meerjarenprogramma Monumenten 1991-1995 overeenkomstig het voor u met de overige stukken ter inzage gelegde ontwerp.

OVERWEGINGEN:

Evenals in voorgaande jaren dient uw raad voor 1 september een meerjarenprogramma ten behoeve van de restauratie van Rijksmonumenten vast te stellen. Indien daartoe niet wordt overgegaan gaat dat ten koste van het budget voor 1995, hetgeen betekent dat de eigenaren en/of beheerders van monumenten in deze gemeente de mogelijkheid op overheidssubsidie in dat jaar ten bedrage van ongeveer f 31.000,-- mislopen.

Evenals vorig jaar speelt in het nu voorliggende meerjarenprogramma de restauratie van de Lambertuskerk een grote rol.

In het in 1989 door uw raad vastgestelde meerjarenprogramma is voor de jaarschijf 1994 ten behoeve van genoemde kerk een bedrag van f 200.000,-- opgenomen in de hoop dat er bij de landelijke herverdeling van de subsidies zodanige financiële ruimte zou ontstaan dat in dat jaar genoemd bedrag beschikbaar zou zijn. Tot nu toe is daarover echter nog niets bekend.

Uit de voor u met de overige stukken ter inzage gelegde brief van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg van 9 maart j.l.

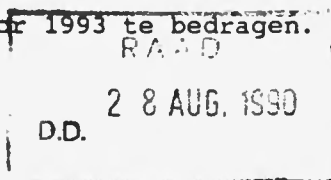
blijkt dat de subsidiabele kosten voor de totale restauratie zowel in- als uitwendig, zijn vastgesteld op f 2.420.945,--.

In oktober 1989 is door het Rijk de zogenaamde "Tijdelijke Rijkssubsidieregeling Instandhouding Beschermd Kerkgebouwen"

(TRIBK) ingesteld. In het kader van deze regeling is voor de periode 1990-1994 130 miljoen gulden beschikbaar gesteld. Voor 1990 zijn de eerste gelden reeds toebedeeld. Voor de jaren 1991-1994 is nog een bedrag van 87.7 miljoen gulden beschikbaar.

Om voor deze regeling in aanmerking te komen dienen de betrokken objecten aan een aantal criteria te voldoen. Zo moet het gebouw in een technisch slechte staat verkeren en dient de subsidie voor de restauratie meer dan 5 keer de gemeentelijke budgetreservering voor 1993 te bedragen.

Aan de Raad.

CONFORM VOORSTEL BESLOTEN

Tevens mag de vergunningsplicht (restauratievergunning) geen problemen opleveren, moet er een afwijzende subsidiebeschikking van voor 1986 liggen en moet de restauratie op korte termijn kunnen aanvangen.

Aangezien de Lambertuskerk aan deze criteria voldoet is dit gebouw inmiddels aangemeld voor bedoelde regeling.

Bij brief van 2 april 1990 die eveneens voor u ter inzage is gelegd heeft de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, in het kader van genoemde rijksregeling, de subsidiabele kosten ter zake vastgesteld op f 1.345.379,--. Daarbij dient te worden opgemerkt dat het daarbij uitsluitend gaat om de kosten van uitwendige restauratie, zoals het zeker stellen van de bouwtechnische van het gebouw.

Uit de inhoud van eerder genoemde brief van 2 april j.l. blijkt tevens dat men zich nog beraadt op de criteria die moeten worden gehanteerd bij de besluitvorming ter zake van de toekenning van subsidies. Zodra daarover duidelijkheid bestaat wordt op het ingediende verzoek beslist.

Het verschil tussen de subsidiabele kosten voor totale- en schilrestauratie bedraagt f 2.420.943,-- - f 1.345.379,-- = f 1.075.564,--. Voor dat bedrag blijft een beroep mogelijk op de Rijksregeling Restauratie Monumenten. Een wijziging in de financiering voor de jaren 1995 tot en met 1998 ten opzichte van het meerjarenprogramma 1989 is dan ook niet aangebracht.

Voor de restauratie van de algemene begraafplaats aan de Bornsestraat, waarvoor de plannen in een vergevorderd stadium verkeren blijkt een bedrag van ongeveer f 200.000,-- benodigd te zijn. De subsidiebijdrage wordt geraamd op 80% zijnde f 160.000,--. Dit maakt het gebruik van de budgetjaren 1991 t/m 1995 minimaal noodzakelijk. Ten behoeve van de uitvoering van dit plan zal er dan ook een voorfinanciering moeten plaats vinden.

Het restauratieplan van de vakwerkschuur Spiekerweg 20 is van het meerjarenprogramma afgevoerd. Een subsidiebeschikking hiervoor is inmiddels afgegeven en nog dit jaar zal met de uitvoering van de werkzaamheden een aanvang worden gemaakt.

De kosten worden gedekt door het subsidiebedrag dat beschikbaar is voor het jaar 1990.

Tenslotte merken wij op dat de commissie ROV zich met ons voorstel kan verenigen.

Burgemeester en wethouders van Hengelo,
de secretaris, de burgemeester,

 R.A.H. Doort

 Mr. C.P.M. Bevers

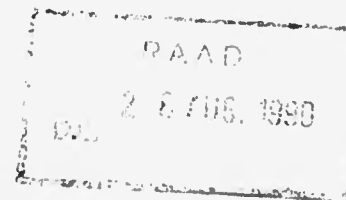
Meerjarenprogramma van de gemeente Hengelo
 Vastgesteld bij raadsbesluit d.d. 28 augustus 1990

Alleen op basis van de in de kolom "Financieringsjaar 1995" ingevulde van WVC verwachte subsidiebijdrage wordt de gemeentelijke behoefte voor de verdeling van het landelijk beschikbare budget in 1995 gebaseerd.

Het niet gehonoreerde (nog actueel zijnde) gedeelte van reeds eerder vastgestelde meerjarenprogramma's dient U in de kolom financieringsjaar 1995 te verwerken.

Naam/adres/ plaats Monumenten	staat matig/ slecht	Geschatte totale kosten	Geschatte subsidiabele kosten	Subsidie- perc. 60/70/80	Jaar van uitvoe- ring	FINANCIERINGSJAREN *									
						1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	
Algemeen Begraafplaats Bornsestraat 29	M/S M/S M/S M/S	200.000	160.000	60/70/80 60/70/80 60/70/80 60/70/80	19.. 19.. 19.. 19..	niet invul- len: budget	niet invul- len: budget	niet invul- len: budget	niet invul- len: budget	34.000					
Lambertus- kerk. Enschede desestraat 3	M/S M/S M/S M/S M/S M/S M/S M/S	3.222.000	vastgesteld op f 2.420.945	60/70/80 60/70/80 60/70/80 60/70/80 60/70/80 60/70/80 60/70/80 60/70/80	19.. 19.. 19.. 19.. 19.. 19.. 19.. 19..	reeds toege- kend bij budget- brief 1985 niet invul- len:	reeds toege- kend bij budget- brief 1986 niet invul- len:	reeds toege- kend bij budget- brief 1987 niet invul- len:	reeds toege- kend bij budget- brief 1988	200.000	200.000	200.000	200.000		
TOTAAL						REEDS TOEGE- KEND BIJ BUDGET- BRIEF 1985	REEDS TOEGE- KEND BIJ BUDGET- BRIEF 1986	REEDS TOEGE- KEND BIJ BUDGET- BRIEF 1987	REEDS TOEGE- KEND BIJ BUDGET- BRIEF 1988						

Zie voor verklaring * ommezijde

1. INLEIDING.

In Hengelo zijn door de tand des tijds, het oorlogsgeweld in 1940-1945 en de ontwikkeling van Hengelo tot stad veel cultuur-historisch waardevolle bouwwerken en structuren verloren gegaan. Naast tien door de rijksoverheid beschermde monumenten zijn in Hengelo nog meer beschermingswaardige bouwwerken en structuren aanwezig, waarbij met name gedacht kan worden aan het tuindorp "Het Lansink".

Bij de behandeling van het meerjarenprogramma restauratie rijksmonumenten in de raadsvergadering van 26 augustus 1986 is toegezegd dat in een aanvullende nota het beleid met betrekking tot monumenten nader zal worden onderbouwd.

Vanuit de bevolking en particuliere organisaties wordt de roep om een gemeentelijk beleid met betrekking tot rijksmonumenten en andere beschermingswaardige bouwwerken en structuren steeds luider. In maart 1986 heeft het toenmalige college ingestemd met de instelling van een voorlopige monumentencommissie welke zich met name heeft gericht op de mogelijkheden om tot vaststelling van een gemeentelijke monumentenverordening met bijbehorende monumentenlijst over te gaan. Op deze lijst dienen beschermingswaardige bouwwerken en structuren te worden geplaatst, welke niet op de rijksmonumentenlijst voorkomen.

Het advies van deze voorlopige monumentencommissie wordt in hoofdstuk 6 uitvoerig behandeld.

In de voorliggende nota worden de belangrijkste bouwstenen voor een gestructureerd gemeentelijk beleid voor het totale gebied van de monumentenzorg aangedragen, zoals de historie van Hengelo, het beleid op de verschillende bestuursniveaus, het wettelijk instrumentarium en de financiële aspecten.

In hoofdstuk 2 wordt een korte samenvatting gegeven van de belangrijkste elementen uit de nota en het geformuleerde beleid.

In hoofdstuk 3 wordt in het kort een overzicht gegeven van de belangrijkste elementen uit de geschiedenis van Hengelo.

In hoofdstuk 4 zal het huidige monumentenbeleid op de verschillende bestuursniveaus uiteen worden gezet.

Veelal zal hiervoor geput worden uit de verschillende beleidnota's welke door het Rijk en de Provincie zijn uitgegeven.

Hoofdstuk 5 behandelt de nieuwe ontwikkelingen op het gebied van de monumentenzorg en dat ook weer toegespitst op de verschillende bestuursniveaus.

In dit hoofdstuk worden het "ontwerp Monumentenwet" en de verdergaande decentralisatie en de gevolgen voor de gemeenten die daaruit voortvloeien behandeld.

Verder wordt ingegaan op het Monumenten Inventarisatie Project (M.I.P.) ten behoeve van de jongere bouwkunst en stedenbouw, waarbij de provincie Overijssel recentelijk als proefgebied is aangewezen.

In hoofdstuk 6 wordt het bestaande wettelijke instrumentarium nader belicht. Hierbij wordt aangegeven of en zo ja welke mogelijkheden de gemeente heeft om met dit instrumentarium het voorgestane beleid in te vullen. In dit hoofdstuk komt ook het eventueel vaststellen van een gemeentelijke monumentenverordening en het al of niet invoeren van een sloopvergunningstelsel aan de orde.

In hoofdstuk 7 worden de financiële aspecten van het monumentenbeleid op de verschillende bestuursniveaus behandeld. Uitvoerig zal worden stilgestaan bij de meerjarenprogramma's voor de verdeling van de subsidies voor de rijksmonumenten.

Verder wordt gekeken naar de financiële gevolgen van de diverse regelingen voor de eigenaar van beschermde (rijksmonumenten) en nog te beschermen panden, zoals restauratiesubsidies, onderhoudssubsidies, fiscale aftrekbaarheid van onderhouds- of restauratiekosten.

Ook wordt de rol van de gemeente toegelicht en de daaruit eventueel voortvloeiende financiële consequenties wanneer met een monumentenbeleid een aanvang wordt gemaakt.

In hoofdstuk 8 tenslotte worden de conclusies en de beleidsuitgangspunten geformuleerd die moeten leiden tot een geïntegreerd en planmatig monumentenbeleid.

Verder worden in dit hoofdstuk de fasering en planning uitgewerkt waarop onderdelen van het beleid tot uitvoering kunnen worden gebracht.

3. HISTORIE HENGELO.

3.1. Inleiding.

In het kader van deze nota wordt ten aanzien van de historie van Hengelo een drietal punten nader beschouwd. Voor een uitgebreider inleiding over het onderwerp wordt verwezen naar de vermelde literatuur. Hier komen aan de orde:

- de ontwikkeling van de ruimtelijke structuren;
- de historisch-geografische ontwikkelingen;
- de archeologische aspecten.

3.2. De ontwikkeling van de ruimtelijke structuren.

3.2.1. De (agrarische) periode tot + 1800.

Het grondgebied van Hengelo behoort tot het afwateringsgebied van de Regge met een aantal beekjes. Langs deze beken ontstonden beekbezinkingsgronden, die later benut werden als weidegrond. Het gehele gebied is bedekt met een dik pakket (minstens 10 m.) quartaire afzetting.

Dank zij opgravingen en toevallige vondsten beschikken wij over enige informatie ten aanzien van de oudste bewoners van dit gebied; het oudste grafveld bij de Waarbeek dateert van omstreeks 1500 tot 700 v. Chr. Resten van bewoning zijn gevonden op de Woolder Es uit de periode van 700 v. Chr. tot + 300 n. Chr. (zie hierover verder onder "Archeologische aspecten". Waarschijnlijk zijn op andere plaatsen bij een systematisch archeologisch onderzoek nog meer resten te vinden. Contacten met de Romeinse beschaving zijn in Twente beperkt gebleven tot handelscontacten. Van deze periode tot de Karolingische tijd is nauwelijks iets te vinden. Schriftelijke bronnen spreken over enkele erven en marken voor het jaar 1000. De marken waren boerengemeenschappen, ontstaan mede in verband met het beheer van de woeste gronden. Op het gebied van de gemeente Hengelo lagen vroeger de marken Woolde, Oele, Beckum, Driene, Tweekelo en Hasselo. De eerste drie behoorden tot het richterambt Delden, Driene en Tweekelo tot het richterambt Enschede en Hasselo tot het richterambt Oldenzaal. Enkele van deze marken komen reeds voor in een register van het Stift Werden a.d. Ruhr uit + 950.

Voor de geschiedenis van Hengelo is de marke Woolde de belangrijkste; daar immers ontstond het dorp Hengelo rond de havezate Huis Hengelo. In de marke Oele vond men de havezate Oldemeule, terwijl in de marke Beckum het huis Beckum lag, dat echter geen havezate was.

De opkomst van het leenstelsel onder de karolingers leidde ook in Twente tot de belening door de leenheer van leenmannen met eigen of vreemd goed. De leenheer was in vele gevallen de bisschop van Utrecht. Later leidde dit tot de opkomst van havezaten, waarvan er twee gelegen waren op het grondgebied van het huidige Hengelo, nl. het Huis Oldemeule, vermeld in 1334 en het Huis Hengelo, als zodanig voor het eerst vermeld in 1457. Oldemeule lag in het middelpunt van de marke Oele, vrijwel aan de Oelerbeek. Rond 1800 werd het huis afgebroken maar van het complex is nog bewaard de koren-molen alsmede de funderingsresten van de oliemolen.

Het huis Hengelo heeft een veel belangrijker rol gespeeld in de ontwikkeling van het latere dorp. In de vroege middeleeuwen werd reeds "den Hof toe Woolde" vermeld, nl. in 1266. Deze zogenaamde meiershof is vermoedelijk de voorloper van het latere Huis Hengelo geweest. Het was gelegen ten westen van de weg Hengelo-Borne op het terrein van de huidige Heemaf. Onderzoeken door particulieren gedurende de laatste vijftien jaar hebben heel wat geleerd over deze havezate, hoewel de archeologische mogelijkheden daarmee nog niet zijn uitgeput. Nabij dit huis en aan een kruispunt van wegen en waterlopen ligt de historische oorsprong van Hengelo. Op de grond van een schatplichtig aan de bewoners van het Huis Hengelo (een leengoed van de bisschop van Utrecht) ontstond langzamerhand een woonkern, die aan het einde van de 16e eeuw ruim 40 behuizingen telde. Waarschijnlijk waren dit (echter niet meer dan) uit hout, wilgetakken, leem en riet opgetrokken hutten en stulpen. Bij een brand in 1595 werden deze allen verwoest maar de kapel of kerk, het Huis en de pastorie bleven gespaard. Het dorpje werd nadien herbouwd en geleidelijk uitgebreid, waarover overigens geen berichten of tekeningen bekend zijn. Alleen over de geschiedenis van het Huis Hengelo is iets meer bekend. De oudste kaart, waarop delen van het kerkdorp zijn te herkennen, is de zogenaamde Hottinger-kaart uit 1783 (bijlage....) in de 17e en 18e eeuw groeide het dorpje maar langzaam: in 1795 telde het 1194 inwoners en meer dan de helft van de gezinshoofden werd als wevers, spinsters of bleeksters vermeld. Daaronder ook een aantal linnenreders of fabrikeurs, ondernemers in die tijd van huisnijverheid. Voor het merendeel behoorden zij tot doopsgezinde families als Ten Cate, Ter Horst, Pol en Hulshof. De voortrekker in deze groep was Wolter ten Cate (1701-1796), die ook als doopsgezind leraar een belangrijke plaats in de dorpsgemeenschap innam. De Pastoriestraat met de Langestraat en onmiddellijke omgeving is nu nog het stads-gedeelte waar resten van de oude dorpsbebouwing, vaak verscholen, te vinden zijn. Uit de 18e eeuw zijn daarvan, of sterk gerestaureerd of verborgen achter nieuwe gevels en winkelpuien overblijfselen bewaard gebleven.

De ruimtelijke structuur van Hengelo werd bepaald door de wegenstructuur, de beken, de havezaten en het agrarisch cultuurlandschap buiten de dorpskern.

3.2.2. De pre-industriële periode tot + 1850.

In 1802 kreeg Hengelo, dat voordien behoorde tot het landgericht Delden, een eigen bestuur. In 1820 bedroeg het aantal inwoners van de gemeente - omvattende de marken Woolde, Oele, Beckum - in totaal 2844. Uit die tijd dateert de eerste kaart van de gemeente Hengelo 1821 (bijlage....) waaruit het landelijk karakter ervan nog duidelijk blijkt. Ook vindt men erop het logement "De Ster" (op de hoek van Brinkstraat en Langestraat), alwaar in juli 1832 de ontmoeting plaatsvond tussen Willem de Clercq, directeur-secretaris van de Nederlandsche Handel-maatschappij met de Engelse textieltechnicus Thomas Ainsworth. In die maand het De Clercq ook contact met de Belgische textielabrikant Charles de Maere, die na de opstand zijn bedrijf vanuit België had overgebracht maar spoedig verhuisde naar Enschede. Zij bedrijfje lag ten oosten van de huidige Beursstraat.

Deze contacten hadden echter meer resultaat voor geheel Twente dan voor Hengelo in het bijzonder dat dorp bleef die jaren vestigingsplaats van enkele kleine linnenredersbedrijfjes en de industriële ontwikkeling zou pas enige decennia later op gang komen.

Het agrarisch karakter van het dorpje was in deze periode dan wel verminderd, in het buitengebied werd dit niet alleen gehandhaafd maar ook tot verdere ontwikkeling gebracht. De verdeling van de marken had een modernisering van de landbouw tot gevolg, die gepaard ging met ontginning van woeste gronden. Zo werd een aantal nieuwe boerderijen gebouwd.

3.2.3. De industriële periode tot 1940.

Als aankondiging van nieuwe ontwikkelingen op sociaal-economisch gebied kan met het initiatief van C.T. Stork beschouwen, die in 1854 zijn ververij van Oldenzaal naar Hengelo verplaatste en in 1858 enkele stoomweefgetouwen in bedrijf nam: het begin van de inmiddels verdwenen Kon. Weefgoederenfabriek. Stork sloot zo aan bij een oude traditie in Hengelo waar hoofdzakelijk bontlinnen en later katoenen goederen werden geweven. De aanleg van een tweetal spoorlijnen rond 1865, waardoor Hengelo, al van oudsher een kruispunt van wegen, een knooppunt in het Twentse spoorwegnet werd: een impuls voor wezenlijke veranderingen. In 1866 kwam de (Kon.) Ned. Katoenspinnerij in bedrijf en in 1868 volgde de (Kon.) Machinefabriek Gebr. Stork & Co, eveneens een initiatief van C.T. Stork uit 1859 uit Borne. Na 1880 groeit Hengelo definitief uit tot een industriepaats, vooral dank zij het viertal bontweverijen en tot aan de Eerste Wereldoorlog bleef in de beroepsbevolking het aantal textielarbeiders groter dan dat van hen, die in de metaal- en elektrotechnische industrie werkzaam waren. In de jaren daarna zou dit geleidelijk veranderen, mede door de vestiging van een aantal nieuwe bedrijven in die bedrijfstakken. Dijkers dateerde van 1879, Hazemeyer werd in 1907 opgericht en Heemaf, in Borne begonnen in 1894 als een technisch bureau, verhuisde in 1900 naar Hengelo. Vrijwel al deze bedrijven vestigden zich aan de rand van de toenmalige dorpskern en kwamen later tengevolge van stadsuitbreidingen te midden van woonwijken te liggen.

Het bestaan van de genoemde bedrijven en vele andere van geringere omvang stimuleerde het ontstaan van toeleverings- en onderhoudsbedrijven en waren ook van betekenis voor een toenemende bevolkingsgroei onder andere door immigratiegroei. Deze kon slechts worden opgevangen door het bouwen van nieuwe woonwijken waarvan Tuindorp "Het Lansink" een befaamd voorbeeld is. In 1920 was het bevolkingsaantal 23814 personen, in 1940 was dit gegroeid tot 42502.

De ruimtelijke hoofdstructuur werd, naast de van oudsher bepalende kenmerken zoals de wegenstructuur en beken, vorm gegeven door de aanleg van twee spoorlijnen en het Twentekanaal.

3.2.4. De periode na de Tweede Wereldoorlog.

De Tweede Wereldoorlog betekende een nieuwe caesuur in de ontwikkeling van de ruimtelijke structuren van Hengelo (0). Reeds voordien liquideerden drie bontweverijen, maar in 1937 was de Kon. Ned. Zoutindustrie van Boekelo naar Hengelo verplaatst, daar het gereed gekomen Twentekanaal beter transport mogelijk maakte. Bombardementen in het laatste oorlogsjaar hadden de binnenstad vernield, hoewel het gedeelte dat nog herinneringen opriep aan het dorp uit het begin van de vorige eeuw werd gespaard. Afbraak, uitbreidingen, stadsvernieuwing en renovatie ingevolge het Wederopbouwplan en de herschikking van functies maken het welhaast onmogelijk zich nog iets van de oude dorpskern voor de geest te halen. Na 1945 wijden de bedrijven zich eerst aan herstel en later aan uitbreiding. In de jaren 60 begon de aftakeling van de textielindustrie, terwijl daarna een (andere) ontwikkeling van reorganisatie en concentratie ertoe leidde dat de uiteindelijke beslissing over de industriële situatie in Hengelo grotendeels buiten Hengelo werden genomen.

Na de Tweede Wereldoorlog kende Hengelo een stormachtige groei. De na-oorlogse woonwijken geven een aardig beeld van de ontwikkelingen in de visies omtrent stedenbouw en architectuur. Belangrijke elementen welke aan de ruimtelijke structuur werden toegevoegd zijn de rijksweg, de "Cityring" en het stadserf.

Voor de huidige Hengelose gemeenschap blijft het in des te sterkere mate een opdracht zorg te dragen dat de schamele resten, waaruit de situatie in het verre en nabije verleden en de groei naar de toestand van nu kan worden afgelezen, in stand worden gehouden en niet beschoren gaan. Naast de enkele panden uit de 18e eeuw zijn er gelukkig ook nog gebouwen die representatief zijn voor een bepaalde periode, stijl en ontwikkeling. Een gaaf beeld van een bepaalde periode in de ontwikkeling van Hengelo is gelukkig bewaard gebleven en wel het tuindorp "Het Lansink". Ook in de fabrieksgebouwen en hun complexen zijn karakteristieke voorbeelden te vinden van de industriële veranderingen. In het buitengebied tenslotte getuigt een aantal goed bewaarde boerderijen evenzeer van het agrarisch verleden van Hengelo.

Bezien we de nog overgebleven beschermingswaardige objecten en structuren, dan kunnen daarin vier hoofdgroepen worden aangegeven te weten:

1. Objecten welke op de rijksmonumentenlijst zijn geplaatst:

- St. Lambertuskerk, Enschedesestraat 3
- Algemene Begraafplaats, Bornsestraat 29
- Begraafplaats (Isr.), Dennenbosweg
- Watermolen, Olde Meulenweg
- Boerderij, Albersdijk 20
- Boerderij, Brinkhuisweg 18
- Boerderij, Drienerwoldeweg 33
- Boerderij, Morshoekweg 15
- Schuurtje, Morshoekweg 15
- Boerderij, Oelerschoolpad 14
- Boerderij, Spiekerweg 20
- Schuurtje, Spiekerweg 20

2. Het tuindorp "Het Lansink".

Het tuindorp "Het Lansink" behoort tot Nederlands unieke tuindorpen die qua karakter en conditie nog in een goede staat verkeren. Het tuindorp is gebouwd naar een ontwerp van de Amsterdamse architect Müller en de landschapsarchitect Wattez, waarbij de aanwezige natuurlijke elementen en structuren uitgangspunten zijn geweest. Het gehele plan is vanaf 1910 in 3 fasen gerealiseerd en omvat circa 300 woningen, 10 winkels, een café-hotel-restaurant en een buurthuis. Bij de opstelling van het bestemmingsplan "Tuindorp Het Lansink" is nog eens goed in beeld gebracht wat nu de specifieke kenmerken en waarden van deze wijk zijn. Korthedshalve wordt hiernaar verwezen. Het bestemmingsplan heeft een sterk conserverend karakter en een stringent voorschriftenstelsel gekregen, teneinde de bestaande kwaliteiten te beschermen. Een aanvullende bescherming ingevolge de Monumentenwet is echter dringend gewenst, evenals een subsidieregeling ten behoeve van de instandhouding.

3. De historische dorpskern.

De stedenbouwkundige structuur en gebouwen van de historische kern rondom Pastoriestraat en Langestraat met de nog aanwezige panden Dr. Poolhuis, Lambooyhuis, 't Neutje enz.

4. Verspreid liggende beschermingswaardige objecten en structuren.

Voor een bepaalde periode kenmerkende verspreid liggende objecten, veelal gebouwen, die een dermate cultuur-historische waarde hebben dat zij voor het nageslacht bewaard moeten blijven, bijvoorbeeld de Nederlands Hervormde Kerk aan de Deldenerstraat, het verenigingsgebouw van Stork, het "Jugendstil-huis" aan de Enschedesestraat 68 enz.

Bijzondere aandacht dient te worden besteed aan de nog aanwezige kleinschalige kenmerkende structuren. Voorkomen dient te worden dat door grootschalige ontwikkelingen in de nabijheid of (gedeeltelijke) sloop van delen van kenmerkende elementen de historische-waarde van de structuren wordt aangetast. Integriteit van het monumentenbeleid in het ruimtelijke ordeningsbeleid is dan ook noodzakelijk.

Het gemeentelijke monumentenbeleid zal zich voor wat betreft het behoud van de beschermingswaardige structuren en bouwkundige elementen moeten richten op bovenstaande hoofdgroepen. De prioriteitsstelling in het beleid dient conform bovenstaande volgorde plaats te vinden.

3.3. Historisch-geografische elementen en structuren.

3.3.1. Inleiding.

Niet alleen van de dorpen en steden, ook van de landelijke gebieden in ons land is de huidige verschijningsvorm in hoge mate door de mens bepaald. Dat geldt evenzeer voor landschapselementen met een zeer 'natuurlijk' karakter zoals bossen, heideveld en/of waterlopen. Ook in dergelijke gevallen heeft de mens veelal de rangschikking van deze elementen sterk beïnvloed en de ligging ervan bepaald.

Soms is de mens zelfs de veroorzaker van het huidige 'natuurlijke' karakter van dergelijke gebieden. Zonder overdrijving kan daarom worden gezegd, dat het Nederlandse landschap een cultuurlandschap is.

Het bestuderen van de geschiedenis van het cultuurlandschap is in het bijzonder de taak van de historische geografie. Twee werkwijzen kunnen bij die bestudering worden gevolgd. Bij de ene aanpak gaat men uit van het thans bestaande cultuurlandschap en wordt onderzocht in welke perioden van de bewoningsgeschiedenis van een bepaalde streek of nederzetting de te onderscheiden landschapselementen zijn ontstaan, veranderd in vorm of functie en ten slotte hun uiteindelijke vorm hebben gekregen. Op die manier is het mogelijk om aan te geven wat onder andere de ouderdom, de zeldzaamheid en de kenmerken zijn van de bestudeerde landschapselementen.

Bij de andere werkwijze wordt uitgegaan van de bewoningsgeschiedenis. Onderzocht wordt dan welke verscheidenheid aan landschapsvormen in een bepaalde periode is ontstaan. De mens heeft namelijk niet in alle tijden op dezelfde wijze de landschapsontwikkeling beïnvloed. Technische ontwikkelingen en toenemend organisatievermogen maakten de mens enerzijds steeds minder afhankelijk van de oorspronkelijke terreingesteldheid, maar stelden anderzijds steeds hogere eisen aan de agrarische en niet agrarische produktie.

Nieuwe elementen en structuren werden aan het cultuurlandschap toegevoegd, oude werden opgeruimd, kregen een andere functie of vervielen tot relict. Het huidige landschap bevat daardoor tal van kenmerken die een beeld geven van verschillende aspecten van de bewoningsgeschiedenis van ons land.

De kenmerken die een beeld geven van verschillende aspecten van de bewoningsgeschiedenis van ons land vormen tezamen de cultuurhistorische waarden. Deze vallen uiteen in bouwkundige, archeologische en historisch-geografische elementen. Over de bescherming van de historisch-bouwkundige en archeologische elementen is in het voorgaande gesproken. In tal van nota's en beleidsvoornemens wordt er blijk van gegeven dat cultuurhistorische waarden worden onderkend en dat daarbij niet meer uitsluitend wordt gedacht aan historisch-bouwkundige en archeologische elementen, maar ook aan historisch-geografische elementen en structuren. Tevens wordt geconstateerd dat deze cultuurhistorische waarden bedreigd worden en derhalve in meer of mindere mate bescherming verdienen. In de praktijk bestaat deze bescherming, waar het waardevolle historisch-geografische elementen en structuren betreft, echter alleen als er sprake is van samenhang met oudheidkundige of bouwkundige (in gevolge de Monumentenwet) of met natuurwaarden (in gevolge de Natuurbeschermingswet).

Voor het behoud van historisch-geografische waarden zijn bepaalde maatregelen nodig.

Zonder deugdelijke maatregelen kunnen belangrijke objecten en structuren aangetast worden of geheel verloren gaan.

Het planologisch instrumentarium biedt hiervoor in beginsel een uitstekende basisbescherming.

3.3.2. Plaatselijke waardevolle elementen en structuren.

Met betrekking tot de geschiedenis van het huidige cultuurlandschap in Hengelo is reeds veel gepubliceerd (zie literatuuropgave). Ten behoeve van de opstelling van het bestemmingsplan "Buitengebied" is een uitvoerig onderzoek gepleegd naar de nog aanwezige beschermingswaardige elementen en structuren welke typerend zijn voor het Hengelose cultuurlandschap.

Het rapport van de Grontmij "Het landschap in de gemeente Hengelo (Ov)" uit 1971 geeft een goed inzicht in de aanwezige waardevolle elementen.

Deze studie heeft mede gediend als basis voor het bestemmingsplan. In de toelichting behorende bij het bestemmingsplan is uitvoerig op het ontstaan en de kwaliteit van het landschap ingegaan. Kortheidshalve wordt hiernaar dan ook verwezen.

Een aantal van de belangrijkste elementen wordt hieronder in het kort toegelicht.

Geologie.

De geologie, de ontstaanswijze van de bodem, is een factor die vooral in het verleden werkzaam is geweest.

In Hengelo zijn maar twee hoofdonderscheidingen terug te vinden, namelijk laagterras (dekzand) en beekafzettingen.

Dit laagterras, dat voornamelijk uit fijne zanden bestaat, is het gevolg van onze ijstijden. Direct na het ontstaan van dit laagterras bedekte het waarschijnlijk vrijwel het gehele grondgebied van de gemeente. In latere tijden zijn grote gedeelten door de beken weggespoeld. Deze beken vormden beekafzettingen die uit lemig en vaak ook uit kleilig of venig materiaal bestaan. Naast deze twee hoofdonderscheidingen komen er nog grondmorenen voor. Deze grondmorenen, eveneens een gevolg van de ijstijd, vormen nabij Oele en Beckum een typisch accent in het landschap.

Het reliëf.

De gemeente Hengelo helt in het geheel van oost-zuidoost naar west-noordwest en daalt van N.A.P. + 22.50 m. naar N.A.P. + 15.00 m. Plaatselijk wordt het reliëf gevormd door beekdalen en essen. De hoogteverschillen kunnen hier enkele meters bedragen en zijn door hun steile taluds bijzonder markant. Vooral langs de Oelerbeek en de Binnenbeek, waar de essen aan het beekdal grenzen, krijgt het landschap een aparte bekoring.

De laatste jaren zijn er hier en daar essen afgegraven. Dit heeft een nivellering van het landschap tot gevolg en dient in de toekomst dan ook voorkomen te worden.

De waterhuishouding.

De gemeente Hengelo (Ov) heeft een natuurlijke afvoer van het overtollige regenwater door een aantal beken waarop detailontwateringssystemen in de vorm van sloten en greppels lozen. Mede door de aanwezigheid van moeilijk doorlaatbare lagen is er op de meeste plaatsen geen diepe ontwatering. Het landschapsbeeld heeft zich bij deze situatie aangepast: de agrarische grond is meestal grasland, op de natuurterreinen groeien vochtminnende planten.

De beken lopen in noordwestelijke richting, hetgeen duidelijk te zien is in figuur

Bodemgesteldheid.

De bij de geologische opbouw beschreven dekzanden zijn over het algemeen zeer fijn en bevatten alle in meerdere of mindere mate leem. Vaak worden ook lössleemlagen in het bodemprofiel aangetroffen. De beekafzettingen zijn eveneens lemig tot sterk lemig en vaak ook kleilig of venig. In de beekdalen vindt men bovendien veel leembanken in de ondergrond.

Dit alles maakt dat de gronden een betrekkelijk geringe doorlatendheid bezitten, hetgeen sterke beperkingen ten aanzien van verschillende vormen van grondgebruik met zich meebrengt.

Menselijke invloeden.

De mens is de belangrijkste factor en indirect van invloed op alle andere factoren.

Sinds zijn bestaan heeft de mens invloed uitgeoefend op het landschap, vooral vanaf de middeleeuwen toen de mens zich permanent ging vestigen teneinde geschikte akker- of weidegrond te verkrijgen.

De occupatie in de gemeente Hengelo (0), die toen voornamelijk bestond uit drassige heideterreinen en op de hogere gronden uit eike- en berkebosjes, begon langs de beken.

De oevers van deze beken, die wat hoger waren dan de omliggende gronden, leenden zich uitstekend voor akkerbouw.

Daar deze stroken grond vrij smal waren, moest men zich verspreiden, zodat vrijwel nergens geconcentreerde bebouwing ontstond. De akkers (essen) werden eeuwenlang bewerkt met potstalmest en kwamen hierdoor hoger te liggen ten opzichte van de omliggende terreinen. Naast landbouw bedreven de eerste bewoners ook veeteelt. Op de lager gelegen gronden werd wat vee geweid en op de heidevelden graasden de schapen.

De eerste bewoners waren ook de eerste landschapsbouwers.

De eike-opstanden die zij rond de boerderijen plantten en die dienden voor het geriefhout, de houtwallen die ze maakten als veekering en de verschillende hakhoutbosjes gaven het landschap een kleinschalig karakter.

Dit landschap met zijn beken, verspreide boerderijen, essen en weilandjes noemen we het hoevenlandschap. Bijzonder gaaf vinden we dit momenteel nog terug ten zuiden van Beckum.

Een wat andere vorm van het hoevenlandschap vinden we in de buurtschappen Oele, Woolde, Hasselo, Driene en Twekkelo. De beken staan hier niet zo centraal in het landschap, waardoor de essen veel groter zijn en door meerdere boeren worden bewerkt. De boerderijen staan hier ook meer geconcentreerd. Dit type landschap benadert het esdorpenlandschap.

Bij de opstelling van het bestemmingsplan "Buitengebied" in 1974 was men er van overtuigd dat het noodzakelijk was de waardevolle maar kwetsbare elementen en structuren te beschermen, vandaar dat veel gebieden een bestemming hebben gekregen met een conserverend karakter, waarbij ongewenste ontwikkelingen werden verboden.

De ontwikkelingen hebben sinds het begin van de jaren zeventig niet stilgestaan.

Verdergaande mechanisering van de landbouw, intensivering van de veeteelt en ruimtebeslag voor stadsuitbreidingen en wegeaanleg hebben nadien onuitwisbare sporen in het cultuurlandschap achtergelaten.

Gelukkig zijn er nog vele beschermingswaardige historisch-geografische elementen en structuren bewaard gebleven, welke voornamelijk in het westen, ten zuiden van het Twentekanaal zijn gelegen.

Extra aandacht dient te worden besteed aan de beekdalen en het essenlandschap met de oude verkavelingspatronen, daar de waarde van deze elementen sterk onder druk zijn komen te staan.

In dat licht bezien verdient het aanbeveling de in 1971 uitgevoerde inventarisatie te actualiseren om een volledige en juiste momentopname anno 1987 te krijgen van de toestand van de waardevol en beschermingswaardig geachte cultuurhistorische elementen en structuren.

Met alleen een planologische bescherming wordt een historisch-geografisch waardevol element niet in stand gehouden. Voor de instandhouding van deze elementen en structuren dient een actief beheer te worden gevoerd.

Als basis hiervoor zou allereerst een landschapsbeleidsplan moeten worden gemaakt, hetgeen uiteindelijk moet uitmonden in een landschapsbeheersplan.

Een herinventarisatie van de heden ten dage aanwezige waardevolle elementen en structuren zou hiervoor een eerste aanzet kunnen zijn. De kosten hiervan worden geraamd op f 40.000,-- inclusief b.t.w.

3.4. Archeologische aspecten.

3.4.1. Inleiding.

Het woord MONUMENT roept bij velen uitsluitend associaties met oude gebouwen op. Dat is jammer, want daardoor dreigt een grote groep van Nederlandse monumenten, de archeologische, te zeer in de vergetelheid te blijven. Geheel onbegrijpelijk is dit overigens niet. De archeologische monumenten zijn zelden opvallend. Er zijn er wel die eigen vermaardheid bezitten. Dat geldt voor de hunebedden, waarvan er in Nederland ongeveer vijftig (vooral in Drente) over zijn en tot op zekere hoogte ook nog wel voor de Friese terpen en Groningse wierden. Veel minder bekend is al dat er ook tal van terpjes aanwezig zijn in Zeeland, in het rivierengebied en rond het IJsselmeer zoals op Marken.

Nog weer minder aandacht trekken de prehistorische grafheuvels, hoewel die bijna overal op de hoge gronden bij tientallen voorkomen. En dit is nog slechts een incomplete opsomming van de "zichtbare" archeologische monumenten, die iedereen zelf, zij het soms met enige moeite, in het landschap kan herkennen. Aanmerkelijk talrijker zijn de "niet-zichtbare" elementen. Die zijn vaak al lang geleden van het aardoppervlak verdwenen, maar hun overblijfselen zijn in de grond bewaard gebleven. Zij zijn gewoonlijk niet gemakkelijk te ontdekken. Hun plaats is daarom slechts aan deskundigen bekend.

Archeologische monumenten kenmerken zich dus door bescheidenheid. Zij trekken niet dikwijls vanzelf de aandacht, maar zij zijn onze aandacht wél ten volle waard, zeker als het zichtbare monumenten betreft die in sommige streken belangrijke elementen in het landschap vormen. Maar ook de niet-zichtbare zijn van betekenis.

Alle archeologische monumenten hebben gemeen, dat zij historische documenten zijn. Het zijn kennisbronnen van de eerste orde, die onvervangbare informatie bevatten over het leven van de mensen die duizend(en) jaren voor ons hebben geleefd.

3.4.2. Archeologische aspecten in Hengelo.

Ten behoeve van de inventarisatie van archeologische monumenten in Hengelo kan op grond van vroegere incidentele vondsten c.q. niet-systematische opgravingen (door particulieren), gekozen worden voor een chronologische danwel een topografische ordening. In het onderstaande overzicht is gekozen voor een combinatie van beide.

Overzicht van archeologische vindplaatsen naar periode en plaats.

- Omgeving Woolderes. Hier zijn in verplaatste grond vondsten gedaan uit de periode 700 v-300 na Chr. Ook uit de vroegere steentijd is incidenteel iets gevonden. Er liggen nog vrij ongerepte gedeelten bedekt met gronden, tegen de spoorlijn Hengelo-Borne.
- Hasseleres. In de omgeving van de Caro van Eyckstraat zijn voorwerpen gevonden uit de periode 700 v-300 na Chr.
- Gebied Sikbeek-Sluizen. Het wordt niet onmogelijke geacht dat zich hier uit de periode 1500 v-700 v. Chr. één of meer grafvelden bevinden, die aansluiten bij het in het begin van de vorige eeuw gevonden grafveld bij de Waarbeek. In de omgeving der sportvelden zijn hiervan misschien nog resten te vinden.
- Binnenstad. Incidenteel zijn hier bij bouwactiviteiten scherven gevonden uit de late Middeleeuwen.
- Omgeving Pastoriestraat
Langestraat. Verschillende plekken hier zijn archeologisch interessant, gezien vroegere bebouwing in de 16e tot 18e eeuw.
- Huis Hengelo. Hoewel dit gebied in sterke mate verstoord en verontreinigd is, verdient het sterke aanbeveling de nog aanwezige fundamenten en gedempte grachten van het vroegere Huis Hengelo bij toekomstige bebouwingen met de meeste zorg te benaderen.
- Complex Huis Oldemeule. Ten aanzien van dit complex verdient het aanbeveling het gebied voorlopig onaangetaast te laten, doch wel een bepaalde vorm van monumentenbescherming toe te passen.

Het gemeentelijk beleid met betrekking tot de archeologische monumenten dient op korte termijn te worden gericht op de restanten van het Huis Hengelo inclusief de bijbehorende ruimtelijke structuur.

Verder dient aandacht te worden besteed aan de planologische bescherming van de nu reeds bekende archeologische vindplaatsen.

4. MONUMENTENBELEID.

4.1. Rijksniveau.

De erkenning dat monumentenzorg overheidstaak is dateert van 1875, toen bij het Departement van Binnenlandse Zaken de afdeling Kunsten en Wetenschappen werd opgericht. De vorm van overheidszorg, die wij thans onder de naam "monumentenzorg" kennen, kwam in de loop van de 19e eeuw tot ontwikkeling. Het was in hoofdzaak op rijksniveau, dat een beleid, gericht op de bescherming en instandhouding van het erfgoed, werd uitgebouwd. Een Rijkscommissie, voorloper van de huidige Monumentenraad, zette zich aan de inventarisatie en beschrijving van de monumenten. Daarnaast werd door het op bescheiden schaal verstrekken van subsidies en het geven van deskundig advies getracht die bouwwerken, die men in die tijd "monumenten van geschiedenis en kunst" achtte, voor verval en ondergang te behoeden.

De activiteiten beperkten zich echter veelal tot de restauratie van kerken en kastelen van liefst hoge ouderdom. Slechts in enkele gevallen ging de belangstelling uit naar woonhuizen. Aan een structurele regeling van de behoudsproblematiek kwam men, ondanks de krachtige pogingen daartoe vanuit de hoek van de particuliere monumentenorganisaties, op rijksniveau niet toe. In de loop van de jaren twintig kwamen ook enkele initiatieven op gemeentelijk en provinciaal niveau op dit terrein tot ontwikkeling en enkele gemeenten gingen tot vaststelling van een monumentenverordening over. Maar er moet worden vastgesteld, dat de centrale overheid op dit terrein een overheersende rol bleef vervullen op grond van het feit, dat de rijksoverheid meende een algemene verantwoordelijkheid te moeten dragen voor het behoud van het erfgoed, dat veelal bloot stond aan bedreigingen van buitenaf en vaak alleen al vanwege het oudheidkundige karakter ervan als té kwetsbaar werd beschouwd om aan een ander dan het rijk toe te vertrouwen.

In tegenstelling met de situatie in vele andere Europese landen heeft een wettelijke regeling nog lange tijd ontbroken. Deze leemte werd althans gedeeltelijk opgevuld door de mogelijkheid van het verlenen van rijkssubsidie in de restauratiekosten waartoe in de rijksbegroting een afzonderlijke begrotingspost was opgenomen. Door het aanbieden van een dergelijke bijdrage kon in vele gevallen een dreigende afbraak of verminking van een monument worden voorkomen. Aan het subsidie werden (en worden) voorwaarden verbonden onder andere ten aanzien van het toekomstige onderhoud. Op deze wijze werd de instandhouding van de met overheidssteun geres- taureerde monumenten afdoende gewaarborgd.

Het systeem van overreding van de eigenaar onder aanbieding van een subsidie heeft in vele gevallen bevredigende resultaten opgeleverd. Toch was het niet afdoende. Met name ontbrak de mogelijkheid van onverheidsingrijpen ingeval een eigenaar weigerachtig bleef aan de instandhouding van zijn monument mede te werken en toch tot sloop of verandering overging.

De noodzaak van een meer effectieve bescherming deed zich op pijnlijke wijze gevoelen, toen in de eerste dagen van de oorlog grote verwoestingen werden aangericht.

Als noodmaatregel moet worden gezien de regeling, vervat in punt 4 van het besluit van de Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht van 21 mei 1940 (Stb. O. 550).

Daarin werd bepaald "dat werken en gebouwen, die als monument zijn aangemerkt door de daartoe bevoegde instantie, niet mogen worden gesloopt of veranderd dan na voorafgaande toestemming van de Rijkscommissie voor de Monumentenzorg".

Deze maatregel werd in de eerste plaats genomen met het doel de vele door de oorlogshandelingen beschadigde monumenten voor afbraak danwel verdere beschadiging door ondeskundigen of kwaadwillenden te behoeden. Bij koninklijk besluit van 7 mei 1945 betreffende regeling van de wederopbouw (Stb. F 67) werd bedoelde regeling bestendigd. Toen het besluit F 67 dreigde te vervallen bij de Wederopbouwwet (Stb. K 236) kwam de Tijdelijke Wet Monumentenzorg (Stb. K 23) tot stand, bestaande uit drie artikelen.

In artikel 1 was bepaald dat onroerende goederen, vermeld in de Voorlopige lijst der Nederlandse monumenten van geschiedenis en kunst, niet mochten worden gesloopt of veranderd dan na voorafgaande toestemming van de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen.

Artikel 2 bevatte de strafbedreiging bij overtreding van artikel 1, te weten een hechtenis van ten hoogste een jaar of een geldboete van ten hoogste f 5.000,--.

Artikel 3 bevatte enige overgangsbepalingen.

Tot 1961 was de Tijdelijke Wet Monumentenzorg en het subsidiebeleid op rijksniveau het kader waarbinnen aan de monumentenzorg vorm werd gegeven. De centralistische structuur van de monumentenzorg werd nog verder geformaliseerd in de Monumentenwet, die in 1961 tot stand kwam, en de formele mogelijkheid opende het erfgoed op een wettelijke basis te beschermen. Deze wet maakte het mogelijk onroerende monumenten de status van beschermd monument te verlenen. Tevens werd de bescherming van stads- en dorpsgezichten geïntroduceerd en werd in deze wet een regeling getroffen voor het verrichten van oudheidkundig bodemonderzoek en voor de daarbij aan het daglicht komende oudheidkundige vondsten.

Tenslotte werd in deze wet een regeling van de positie van provincies en gemeenten ten aanzien van de monumentenzorg opgenomen en werden de bevoegdheden en verplichtingen van overheid en eigenaren vastgelegd. Op basis van de wet werd vervolgens in de loop van de jaren zestig voor vrijwel alle gemeenten een lijst van bouwkundige monumenten vastgesteld. Tevens werd voor een aantal gemeenten een lijst van archeologische monumenten vastgesteld. Aan ruim 175 stedenbouwkundig waardevolle structuren werd het predikaat "beschermd stads- of dorpsgezicht" toegekend. De in de wet neergelegde criteria voor de bescherming van monumenten zijn in de loop der jaren door de jurisprudentie nader omljnd en uitgewerkt tot handzame richtlijnen.

Op deze wijze is, uitgaande van de bij de totstandkoming van de wet levende inzichten, een redelijk effectief beschermingsbeleid opgezet. Het beschermingsbeleid had aanvankelijk een vrij incidenteel en objectgericht karakter, maar werd geleidelijk aan meer structureel en consistent van aard. In samenwerking met het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, kwam ook een gezamenlijk beleid tot stand gericht op het herstel van woonhuizen met waarde als monument.

Deze wijziging in het beleid voltrok zich in de praktijk zonder dat de wettelijke, organisatorische en financiële kaders voor de instandhouding van monumenten daaraan werden aangepast. Voorts traden al snel na de inwerkingtreding van de wet tekortkomingen, met name op het terrein van de bescherming van stads- en dorpsgezichten en de materie van opgravingen en vondsten, aan het licht. Sinds vele jaren wordt er inmiddels gewerkt aan een nieuwe Monumentenwet. In oktober 1985 heeft de minister van W.V.C. een voorontwerp van wet gepubliceerd. Op deze wetsvoorstellen zijn uiteenlopende reacties (onder andere van V.N.G. en provincies) gegeven. De minister heeft op 24 februari 1987 het ontwerp van Wet ter behandeling naar de tweede kamer gezonden. Veel wijzigingen van principiële aard zijn niet aangebracht. Wel hebben de diverse adviezen op een aantal plaatsen tot aanpassingen en aanvullingen geleid.

Over het voorontwerp van Wet wordt in hoofdstuk 5 onder 1 nader ingegaan. Het subsidiebeleid als beleidsinstrument wordt in hoofdstuk 7.1 toegelicht.

4.2. Provinciaal niveau.

Op grond van artikel 8, lid 3 van de Monumentenwet 1961 adviseert de provincie de minister van W.V.C. over de door de Monumentenraad opgestelde ontwerp-monumentenlijst. Op grond van artikel 15, lid 1 wordt de provincie door de minister gehoord als door een derde verzocht is om een vergunning voor sloop of verbouw van een monument. Op grond van artikel 20 wordt de provincie geconsulteerd over de voorgenomen aanwijzing van een stads- en dorpsgezicht of over de voorgenomen intrekking van zo'n aanwijzing door de ministers van W.V.C. en V.R.O.M. Op grond van artikel 32 tenslotte heeft het provinciaal bestuur de bevoegdheid een provinciale monumentenverordening te maken, voor zover zij niet in strijd is met de Monumentenwet.

De provincie Overijssel heeft haar beleid met betrekking tot de monumentenzorg vastgelegd in twee nota's, te weten de Nota Provinciaal Cultuurbeleid in Overijssel 1978 en de Nota Provinciaal Kunst en Cultuurbeleid Overijssel 1985.

In deze nota's heeft de provincie aangegeven dat in het provinciaal monumentenbeleid sterk de nadruk ligt op de instandhouding van cultuurhistorische waarden. In het inmiddels ontwikkelde beleid kunnen die aandachtsvelden worden onderscheiden. Allereerst dient het subsidiebeleid te worden vermeld. Voor restauraties van monumentale objecten van landelijke bouwkunst, molens, beeldbepalende panden in beschermde stads- en dorpsgezichten en overige monumenten en voor onderhoud van molens kunnen op basis van de Regeling monumentensubsidies Overijssel subsidies beschikbaar worden gesteld. Het provinciale subsidie wordt geput uit het monumentenfonds dat begin 1987 ongeveer 4 miljoen gulden bevat. Jaarlijks wordt het fonds gevoed met een storting uit de provinciale middelen van f 275.000,--.

Bovendien levert het fonds jaarlijks rente op, die aan het totaal wordt toegevoegd. De provinciale subsidieregeling wordt nader toegelicht in hoofdstuk 7.2. Het tweede instrument waarmee het provinciale beleid gestalte wordt gegeven is de Monumentencommissie van Het Oversticht.

In Overijssel adviseert sinds 1963 een particuliere organisatie het Genootschap Het Oversticht het provinciaal bestuur terzake van de monumentenzorg. De Monumentencommissie van het Oversticht beschikt over een documentatie die behalve monumentenlijsten van alle Overijsselse gemeenten een korte beschrijving en tenminste één foto van elk beschermd monument bevat.

Deze foto's zijn eigendom van het provinciaal bestuur. De documentatie (die per 1 oktober 1974 betrekking had op 2.750 monumenten in Overijssel) wordt gebruikt ten behoeve van advisering, restauratie en bouwkundig historisch onderzoek.

Wanneer restauraties gaan plaatsvinden wordt de documentatie uitgebreid. Stedebouwkundige inventarisaties vinden plaats als er aanleiding toe is (aanwijzing beschermd stads- of dorpsgezicht; stadsvernieuwing). De Monumentencommissie van het Oversticht geeft voorlichting zowel aan gemeentebesturen als aan particuliere eigenaren. De provincie vergoedt de kosten van de commissie tot een maximum bedrag (f 456.500,--).

De commissie is het adviesorgaan van de provincie bij de uitvoering van wettelijke taken; daarnaast adviseert de commissie Ge-deputeerde Staten gevraagd en ongevraagd over beleidskwesties.

Het derde instrument waar het provincie-beleid tot uitvoering komt is de zogenaamde Monumentenwacht.

De provincie stelt een subsidie (f 125.000,--) beschikbaar voor de Monumentenwacht Overijssel. De wacht is een specifiek op onderhoud gerichte instelling. De wacht wordt door het rijk en de provincie gezamenlijk via koppelsubsidiëring in stand gehouden. Dat betekent dat de provincie haar beleid ten opzichte van de Monumentenwacht niet zelfstandig kan bepalen. De Monumentenwacht is wel een instelling die op provinciale schaal opereert. Eigenaren of gebruikers kunnen een abonnement nemen op de Monumentenwacht, waardoor zij op een periodieke en deskundige inspectie van de gebouwen kunnen rekenen. Bovendien worden tijdens de inspecties kleine reparaties verricht.

Tenslotte zij vermeld dat de provincie jaarlijks 10% van de salaris-, reis- en verblijfskosten van de door de Rijksdienst voor het oudheidkundig bodemonderzoek in Overijssel aangestelde functionaris subsidieert (f 12.500,--). Onder de leiding en verantwoordelijkheid van deze functionaris wordt door een groot aantal amateur-archeologen bodemonderzoek in onze provincie verricht. Verder stort de provincie jaarlijks een extra bedrag in het monumentenfonds ten behoeve van archeologische noodopgravingen (f 12.000,--).

De provincie is niet van plan een provinciale monumentenverordeningen-lijst op te stellen. Indien het behoud van objecten uit cultuurhistorisch oogpunt van belang wordt gevonden, zal de provincie de minister van W.V.C. vragen, te bevorderen dat het object op de rijksmonumentenlijst wordt geplaatst. Verder vindt de provincie het van belang dat de Monumentencommissie haar inventariserende werk op dit terrein voortzet. De aanwijzing van Overijssel als proefprovincie in het kader van het Monumenten Inventarisatieproject (M.I.P.) sluit hierbij goed aan. Tot nu toe hebben de gemeente en de particulieren in Hengelo slechts sporadisch gebruik gemaakt van de provinciale subsidies.

Hoewel bij de behandeling van de begroting voor het jaar 1987 de jaarlijkse storting van f 275.000,-- is wegbezuinigd en van verschillende kanten mede naar aanleiding van de discussies met betrekking tot de nieuwe Monumentenwet, vraagtekens geplaatst zijn bij het voeren van een provinciaal monumentenbeleid mag worden aangenomen dat de provincie de komende jaren een monumentenbeleid blijft voeren.

4.3. Lokaal niveau.

Hengelo is een jonge stad. In de eerste helft van de 19e eeuw werd pax de aanzet gegeven tot de stedelijke ontwikkeling van deze gemeente. Daarbij dienen we in ogenschouw te nemen dat een groot gedeelte van het Hengelose centrum in 1944 door bombardementen weggevaagd werd. Verder zijn door de uitvoering van het Wederopbouwplan en de beschikking van functies veel historisch waardevolle zaken verdwenen.

Het mag dan geen wonder heten dat bij de gemeente geen grote behoefte bestond om een actief monumentenbeleid te voeren. Still zitten deed zij echter niet, al getuigden haar inspanningen ter zake steeds van een ad hoc-beleid. Zo droeg zij eind 60-er jaren haar steentje bij om een aantal plaatselijke objecten op de Rijksmonumentenlijst geplaatst te krijgen. Momenteel staan 10 van deze objecten op die lijst. Deze objecten zijn: de boerderijen Albersdijk 20, Brinkhuisweg 18, Drienerwoldeweg 33, Morshoekweg 15, Oelerschoolpad 14, Spiekerweg 20, de Israëlitische begraafplaats aan de Dennenbosweg, het restant van de dubbele watermolen aan de Olde Meulenweg, het terrein aan de Bornsestraat dat deel uitmaakte van het Huis Hengelo en als begraafplaats dienst deed, en de Sint Lambertuskerk.

Met betrekking tot de historische kern van Hengelo (welke kern begrensd wordt door Deldenerstraat, Langestraat, Willemstraat en Marskant) vroeg de Werkgroep Oude Binnenstad van de Stichting Oald Hengel de gemeente in 1976 om de culturele bestemming van dit stadsdeel te handhaven, de woonfunctie daar te versterken en maatregelen te nemen om verstoring van de daar bestaande kleinschalige structuur te voorkomen. Op voorstel van b en w stemde de gemeenteraad toen in met behandeling van deze aangelegenheid in samenhang met het binnenstadsplan. In 1979 verzochten b en w de toenmalige minister van C.R.M. om Tuindorp/Het Lansink aan te wijzen als beschermd stadsgezicht. Dit verzoek heeft het ministerie van W.V.C. afgewezen. Verder behandelde de gemeente in de afgelopen jaren de verzoeken van plaatselijke monumenteigenaren die in aanmerking wilden komen voor een rijks-, een provinciale en/of een gemeentelijke bijdrage in de kosten verbonden aan restauratie van hun pand. Resumerend kunnen we stellen dat de gemeentelijke monumentenbehoefte zich tot nog toe kenmerkte door incidentele activiteiten, waarbij van een consistent beleid geen sprake was.

In het kader van het lokale monumentenbeleid dienen echter de vijf particuliere instellingen te worden genoemd welke direct en/of indirect hun steentje bijdragen aan het behouden en conserveren van beeldbepalende panden, van andere waardevolle objecten in Hengelo en van zaken welke betrekking hebben op de industriële geschiedenis van de stad.

Deze instellingen zijn:

- Stichting Oald Hengel. Doel: het opsporen, registreren, instandhouden, verwerven en tentoonstellen van al hetgeen op de historie van Hengelo en naaste omgeving betrekking heeft, alsmede het stimuleren van de belangstelling voor hetgeen van de historie van Hengelo bekend en bewaard is gebleven;
- Stichting 't Neutje. Doel: het doen restaureren en voor het nageslacht bewaren van de panden Pastoriestraat 12, 14 en 16 (in de volksmond genaamd "'t Neutje") en andere panden welke gezien hun historische en architectonische waarde voor dit doel in aanmerking komen.
- Vereniging Gemeenschappelijk Onderhoud. Doel: het instandhouden van de begraafplaats aan de Bornsestraat als een van de oudste begraafplaatsen in Nederland en als een van de weinig overgebleven historische monumenten in Hengelo, en het stimuleren van de belangstelling voor de begraafplaats en haar geschiedenis, een en ander in de ruimste zin des woords (onder andere door het verzamelen van voorwerpen en gegevens welke op de begraafplaats en Het Huis te Hengelo betrekking hebben).
- Stichting Behoud Nederlands Hervormde Kerk Hengelo. Doel: het streven naar het behoud van de Nederlandse Hervormde Kerk aan de Deldenerstraat als monument en het streven om aan dit gebouw weer een functie te geven.
- Stichting Hengelo's Educatief Industriemuseum. Doel: het hier ter stede scheppen en exploiteren van een permanente gelegenheid waar op educatieve en onderhoudende wijze een overzicht wordt gegeven van de industriële geschiedenis van Hengelo, tijdens haar groei van agrarisch dorp tot industriestad.

Evenals het rijksbeleid zal het door de gemeente te ontwikkelen beleid mede gericht moeten worden op het bevorderen van het particulier initiatief in de monumentenzorg. In gemeenten met een meer omvangrijk monumentenbestand of een beschermd stads- of dorpsgezicht, waar in het algemeen het monumentenbeleid meer tot ontwikkeling is gekomen, is het gebruikelijk dat de gemeente financieel participeert in stichtingen of besloten vennootschappen zonder winstoogmerk, die zich bezighouden met het herstel en behoud van monumenten. Veelal neemt de gemeente deel in het werk- of aandelenkapitaal teneinde het restauratieproces in gang te brengen en te houden. Het verdient aanbeveling de mogelijkheden hiertoe in Hengelo te onderzoeken.

5. TOEKOMSTIGE ONTWIKKELINGEN.

5.1. Nieuwe Monumentenwet.

De monumentenzorg zoals die geregeld werd in de Monumentenwet van 1961, was gebaseerd op de bescherming van individuele historisch waardevolle gebouwen (beschermde monumenten) enerzijds en op de bescherming van waardevolle nederzettingen (beschermde stads- en dorpsgezichten) anderzijds.

Al vrij snel bleek er een discrepantie te bestaan tussen de bestuurlijke structuur en de noodzaak van een actieve monumentenzorg. Gedurende de jaren zeventig, mede naar aanleiding van het Monumentenjaar 1975, zijn verschillende evaluatienota's verschenen waarin gewezen werd op deze discrepantie. Het werd duidelijk dat er in de praktijk leemten werden ervaren in de bestaande wettelijke, organisatorische en financiële kaders van de monumentenzorg. Vooral het financiële regime was aan kritiek onderhevig.

De gereserveerde middelen bleken in toenemende mate ontoereikend om het voorgestane beschermings- en instandhoudingsbeleid inhoud te kunnen geven. Er ontstond een zogenaamd stuwmeer van in principe te financieren restauraties, die echter nog niet gehonoreerd konden worden, omdat er geen geld beschikbaar was. Ook het systeem van subsidiëren werd bekritiseerd: de omslachtige procedures, de lange tijd die ermee gemoeid was, de subsidiabel geachte kosten, de hoogte van de subsidie, enzovoorts.

Eén en ander was met name het gevolg van een accentverschuiving in het object van de monumentenzorg, doordat de monumentenzorg steeds meer onderdeel was gaan uitmaken van de algemene problematiek van binnenstadsontwikkeling, stadsvernieuwing, ruimtelijke ordening, volkshuisvesting, landschapsbeheer, landinrichting en dergelijke.

Naast individuele objecten kreeg men steeds meer oog voor historische structuren. Naast de grote monumenten kwamen ook de kleine woonhuismonumenten in beeld. Ook de stijl van benaderen van de monumentenproblematiek veranderde van een statisch instandhoudingsbeleid in een dynamisch begeleidingsbeleid. Er had verder ook een verschuiving plaats van een op restauratie gericht beleid naar een beleid waarin beheer en gebruik centraal stonden.

De noodzaak van een herziening van het monumentenbeleid werd steeds meer gevoeld. Een zich op de bovenvermelde punten toespitende technische herziening van de wet werd in voorbereiding genomen.

Toen zich in de loop van de jaren zeventig nieuwe bestuurlijke ontwikkelingen gingen aftekenen, zoals de decentralisatie c.q. delegatie van rijksverantwoordelijkheden naar de lagere overheden en het streven de regelgeving van het rijk te vereenvoudigen, werd de wettelijke en organisatorische structuur van de monumentenzorg fundamenteel aan een nader onderzoek onderworpen.

Naar aanleiding van dat in 1981 afgeronde onderzoek ontstond een brede discussie, waarin aspecten als de taakverdeling tussen de verschillende overheidsniveaus, de financiële basis en de rol van het particuliere initiatief centraal stonden.

Enerzijds werd vooral door de lagere overheden gepleit voor het terugdringen van de als bemoeizuchtig ervaren activiteiten van de rijksoverheid, anderzijds werd met name van de kant van de particuliere monumentenorganisaties de vrees geuit, dat wanneer de verantwoordelijkheden op het terrein van de monumentenzorg grotendeels of geheel in handen van de lagere overheden en met name van de gemeenten zouden worden gelegd, het monumentenbehoud in het kader van de gemeentelijke prioriteitsstelling te weinig aandacht zou krijgen.

Aan een wet, die verantwoordelijkheden en taken geeft aan de centrale overheid, zowel op het punt van de bescherming als van de financiering, werd in die kringen sterk gehecht.

Deze discussie heeft ertoe geleid dat bij brief van 28 mei 1984 aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal de Nota Monumentenzorg (Tweede Kamer, vergadering 1983-1984, 18399, nrs. 1-2) werd aangeboden.

In dat stuk werd als algemeen uitgangspunt gesteld, dat hoewel de rijksoverheid de eerstverantwoordelijke is waar het gaat om het veilig stellen van cultuurgoederen van algemeen belang, de zorg voor dit erfgoed een gezamenlijke verantwoordelijkheid is van overheden en particulieren.

Die eerste verantwoordelijkheid van het Rijk komt tot uitdrukking in zijn blijvende bevoegdheid tot het vaststellen van de waarden die veiliggesteld dienen te worden. Deze nota bracht de "monumentenwereld" in rep en roer en veroorzaakte een stroom van reacties. In oktober 1985 publiceerde de minister het voorontwerp tot vervanging van de Monumentenwet; daarbij werd aangegeven dat het kabinet het voor en tegen opnieuw tegen elkaar afwegend, uiteindelijk conform het gestelde in de Nota Monumentenzorg had beslist.

Na een uitgebreide adviesronde is het wetsontwerp in februari 1986 om advies naar de Raad van State gestuurd. De voornaamste met het wetsvoorstel nagestreefde doeleinden komen volgens de minister kort samengevat op het volgende neer:

verdergaande inschakeling van andere overheden door overdracht van een deel van de bevoegdheden die in de Monumentenwet (1961) aan de rijksoverheid toekomen, vereenvoudiging van de bestaande procedures, aanscherping en verbetering van de regeling inzake opgravingen en vondsten en het openen van de mogelijkheid ook monumenten onder water in niet gemeentelijk ingedeeld gebied onder de bescherming van de wet te brengen.

In grote lijnen zal worden aangegeven hoe deze doelstellingen in concrete voorstellen zijn vertaald.

a. Bescherming van stads- en dorpsgezichten.

Op dit punt zal er niet zoveel veranderen. Het bestaande aanwijzingsprogramma blijft gehandhaafd en de aanwijzingsbevoegdheid blijft bij het rijk. Om de bescherming van de gezichten te effectueren, blijft een beschermend bestemmingsplan ex. art. 37 lid 5 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening verplicht.

Het enige nieuwe is, dat ook de laat 19 eeuwse en vroeg 20 eeuwse stedenbouw in aanmerking zullen komen om tot beschermd gezicht te worden aangewezen.

b. Bescherming van monumenten.

Belangrijk is, dat het monumentenbestand zal worden opgesplitst. Het bestaande rijksmonumentenregister zal worden herinventariseerd. Daarnaast kunnen gemeenten op basis van een gemeentelijke monumentenverordening een eigen gemeentelijke monumentenlijst opstellen, waarbij ze vrij zijn in hun eigen plaatsingsbeleid. Verder wordt een krachtige voortzetting van de inventarisatie, selectie en aanwijzing van jonge monumenten nagestreefd.

c. Vergunningenstelsel met betrekking tot beschermde monumenten.

Zeer wezenlijk in de voorstellen is, dat de uitvoering van het in de Monumentenwet neergelegde vergunningensysteem vanuit de rijksoverheid zal worden overgedragen aan die gemeenten, die beschikken over een gemeentelijke monumentenverordening, waarin in de instelling wordt voorzien van een uit deskundigen bestaande monumentencommissie die ondermeer adviseert terzake van de vergunningverlening.

Voor het rijk blijft echter de mogelijkheid bestaan om een vinger in de (vergunningen)pap te houden; immers, de gemeenten waaraan het vergunningenstelsel is overgedragen, moeten mededeling doen aan de minister van W.V.C. van een verzoek een beschermd monument te mogen wijzigen of slopen.

Voor gemeenten zonder monumentenverordening en dergelijke blijft het bestaande stelsel van vergunningverlening gehandhaafd.

d. Taak van de provincie.

Wat de taak van de provincie betreft wordt in de toelichting op de wet vooral gewezen op de wettelijke en feitelijke rol van de provincies op het gebied van de ruimtelijke ordening en de natuur- en landschapsbescherming die voor de monumentenzorg van groot belang is. In de wet is daarom aan Gedeputeerde Staten een adviesfunctie gegeven ten behoeve van alle beslissingen van gemeenten en de minister ten aanzien van gebieden buiten de bebouwde kom.

Het is overigens ook de bedoeling, dat provincies een belangrijke rol krijgen of houden. Bijvoorbeeld ten aanzien van het inventariseren van de jongere bouwkunst en voorts in het coördinerende, initiërende en toezichthoudende vlak.

e. Archeologie.

In het voorontwerp is ook ruime aandacht besteed aan de archeologie. Met de wijzigingen ten opzichte van de bestaande wet wordt onder andere beoogd gestalte te geven aan een gericht beleid bij de bestemming van vondsten die worden gedaan bij opgravingen. Daartoe wordt een regeling gegeven voor zogenaamde depôts voor bodemvondsten. Om dit beleid te kunnen voeren, wordt het nodig geacht het eigendom van deze opgravingsvondsten niet meer bij de opgravende instellingen, maar bij de Staat te leggen, die dan vervolgens in overleg de bestemming bepaalt.

Omdat de archeologie zich op een aantal punten (sterk) onderscheidt ten opzichte van de bouwkundige monumentenzorg en de speciale deskundigheid op dit terrein nauwelijks is gespreid, wordt de archeologie niet gedecentraliseerd.

Nieuw in de wet is de bescherming van archeologische monumenten onder water, alsmede bescherming van terreinen waarin of waarop zich archeologische monumenten bevinden. Met de nieuwe bepalingen kunnen ook activiteiten die deze monumenten kunnen aantasten of verstoren, in de hand worden gehouden.

f. Financiering.

Het rijksbudget voor monumentenzorg zal in drie hoofdgroepen uiteenvallen:

1. een gedeelte wordt op basis van een objectieve verdeelsleutel intern bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg voor de gemeenten gereserveerd;
2. een gedeelte van het budget zal op basis van de Wet op de Stads- en Dorpsvernieuwing ter beschikking gesteld worden aan de stadsvernieuwingsfondsen;
3. een gedeelte zal bestemd worden voor de financiering van aspecten die - zeker vooralsnog - het meest efficiënt centraal kunnen worden geregeld (onderhoudsregeling, extra steun ten behoeve van restauratie bijzondere objecten, onderzoek).

De geldstroom genoemd onder punt 1 wordt gereserveerd voor de restauratie van monumenten. Per 1 januari 1986 is de nieuwe Rijkssubsidieregeling Restauratie Monumenten ingesteld. Deze regeling heeft nu nog de vorm van een ministeriële beschikking. Als de nieuwe Monumentenwet rond is, zal deze al dan niet gewijzigd worden omgezet in een algemene maatregel van bestuur. De nieuwe Rijkssubsidieregeling Restauratie Monumenten zal nader worden toegelicht in hoofdstuk 7.1.

De geldstroom onder 2 zal ten goede komen aan het stadsvernieuwingsfonds. De derde geldstroom (nr. 3) zal ten goede komen aan de onderhoudssubsidieregeling en aan extra steunregeling ten behoeve van de restauratie van objecten met een bijzonder karakter en/of uitzonderlijk monumentale waarde.

g. Reorganisaties.

Met alle bovengenoemde veranderingen zullen ook enkele reorganisaties gepaard gaan van instanties die bij de monumentenzorg op rijksniveau betrokken zijn. Zo zal de Rijksdienst voor de Monumentenzorg worden gereorganiseerd in het licht van de verschuiving van taken die zullen plaatshebben.

De Rijksdienst voor de Monumentenzorg zal meer als een nationaal service-instituut gaan fungeren, waarbij naar verwachting het accent op specialistische know-how, onderzoek, voorlichting en dergelijke zal komen te liggen. Ook het functioneren van de Monumentenraad staat ter discussie. De vraag daarbij is of de raad in de huidige vorm en samenstelling zal blijven bestaan. Het is niet uitgesloten, dat de raad op zal gaan in een meer algemene Cultuurraad.

Voorts zal van rijkswege worden bevorderd, dat het particuliere initiatief meer bij het gebeuren betrokken wordt. De gedachten gaan in de richting van het actiever inschakelen van de particuliere organisaties bij de (her)inventarisatie van monumenten en bij de onderhoudsproblematiek; dit laatste waarschijnlijk in nauwe samenhang met de taken van de provincie op dit gebied.

De voorstellen voor een monumentenzorg hebben sterk uiteenlopende reacties opgeleverd. Het ziet er naar uit, dat de beleidsvoornemens van de minister hier en daar aangepast moeten worden om op grote steun van alle partijen voor het nieuwe beleid te kunnen rekenen.

Met name de grote steden en de provincies reageerden nogal furieus op de plannen. Zij hadden graag meer decentralisatie gezien naar respectievelijk de gemeenten en de provincies. Met name het onverholen dreigement van de provincies om hun bijdrage aan de monumentenzorg (+ 32 miljoen gulden per jaar) te verminderen of geheel in te trekken, schijnt in Den Haag veel indruk te maken.

Op 24 februari 1987 is het wetsvoorstel voor een nieuwe Monumentenwet ingediend bij de Tweede Kamer. Ten opzichte van het hiervoor behandelde voorontwerp zijn er in het nu ingediende wetsontwerp geen wijzigingen van principiële aard aangebracht. Wel hebben de adviezen van de verschillende adviesorganen op een aantal plaatsen tot aanpassingen en aanvullingen geleid.

De minister blijft verantwoordelijk voor de plaatsing op de monumentenlijst. De zogenaamde "voorbescherming" blijft voor alle soorten van monumenten gehandhaafd.

Analoog aan de toekomstige regeling in andere wetten is in het aangepaste wetsvoorstel een geheel uitgeschreven regeling opgenomen voor schadevergoeding die verband houdt met de beslissing op de vergunningaanvraag.

De rol van de Monumentenraad is vrijwel ongewijzigd gelaten in afwachting van de inpassing van de Monumentenraad in een bredere Raad tezamen met de Archiefraad en de Commissie van Advies voor de Natuurhistorische Musea.

Het gewijzigde wetsvoorstel bevat verder een groot aantal technische wijzigingen ten opzichte van de huidige wet.

5.2. Decentralisatie.

In hoofdstuk 4 par. 1 is de geschiedenis van de monumentenzorg op rijksniveau verwoord. De huidige monumentenwet is erg centralistisch van opzet. Bij de invoering van een nieuwe subsidieregeling (R.R.M.) heeft men een eerste aanzet gegeven voor decentralisatie van de monumentenzorg.

De gemeenten kunnen meerjarenprogramma's vaststellen waarin de prioriteiten in de aanpak van rijksmonumenten worden vastgelegd. Weliswaar worden door het rijk middelen voor de afzonderlijke gemeenten gereserveerd, maar het geld blijft bij het rijk totdat de restauratieplannen bij de rijksdienst zijn ingediend en in technisch en financieel opzicht akkoord zijn bevonden. Daarna komen deze gelden pas ter beschikking van de aanvrager.

Deze nieuwe subsidieregeling wordt in hoofdstuk 7 nader toegelicht. Een wezenlijke wijziging in de nieuwe wet t.o.v. de huidige gang van zaken is het voornemen om aan gemeenten met een gemeentelijke monumentenverordening de uitvoering van het vergunningensysteem voor rijksmonumenten over te dragen. Ook worden de bestaande procedures vereenvoudigd.

In de nieuwe wet is wederom de mogelijkheid opgenomen om een gemeentelijke monumentenverordening vast te stellen. Indien de voorstellen ongewijzigd doorgang vinden, dan betekent dit meer beleidsvrijheid voor de gemeenten maar tevens een uitbreiding van het takenpakket, met uiteraard financiële en personele aspecten. Gezien de nog immer voortdurende strijd om bevoegdheden, middelen enz. moet afgewacht worden hoe de definitieve wet er uit komt te zien en wat er uiteindelijk gedecentraliseerd wordt. Verder dient vermeld te worden dat er steeds meer geluiden uit de monumentenwereld te horen zijn die pleiten voor regionaliseren van de monumentenzorg. Met name door de versnippering van budgetten en het grote tekort aan rijksmiddelen is het voor gemeenten met kleine budgetten en enkele grote monumenten (zoals Hengelo) haast ondoenlijk geworden om tot restauratie van deze monumenten te komen. Bovendien ontberen veel gemeenten specifieke kennis van de monumentenzorg en de restauratie van monumenten. In dat licht bezien zou regionale samenwerking positief kunnen worden benaderd. Samenwerking met de mogelijkheid om met budgetten te schuiven past niet binnen de subsidieregelingen. Wijziging hiervan zal dan noodzakelijk zijn.

5.3. Monumenten Inventarisatie Project (M.I.P.)

5.3.1. Algemeen.

Sinds het begin van deze eeuw is er door de Monumentenraad gewerkt aan de inventarisatie, beschrijving en bescherming van de monumenten van geschiedenis en kunst. Op basis van de Monumentenwet uit 1961 zijn inmiddels ruim 43.000 gebouwen en objecten beschermd. Daarnaast zijn ca. 175 gebieden aangewezen als beschermd dorps- en stadsgezicht.

Dit betreft evenwel overwegend de gebouwde omgeving van vóór ca. 1850. De achtergrond hiervan is simpelweg, dat bij het van kracht worden van de Monumentenwet in 1961 besloten is eerst monumenten en objecten gebouwd vóór 1850 te registreren.

Toen in de loop van de jaren zeventig het monumentenregister nagenoeg voltooid was en de bescherming van de oudere stads- en dorpsgezichten goed op gang was gekomen, kon de aandacht worden gericht op de periode van ca. 1850 tot 1940.

Daarbij hebben mede politieke en wetenschappelijke ontwikkelingen een rol gespeeld. Immers, de aandacht en activiteiten op de bestaande gebouwde omgeving (ruimtelijk ordening - stadsvernieuwing - vernieuwbouw) maakten een wetenschappelijk formele onderbouwing noodzakelijk. Bij de voorbereiding van dit nieuwe beleid heeft de Monumentenraad een centrale rol gespeeld. In nauwe samenspraak met deze raad heeft de Rijksdienst voor de Monumentenzorg verschillende benaderingswijzen voor dit goeddeels onbekende terrein van monumentenzorg in de praktijk getoetst.

Tegelijkertijd konden hierdoor enkele specifieke categorieën van jongere bouwkunst worden geïnventariseerd, bestudeerd en beschermd. Het monumentenregister werd aldus aangevuld met vuurtorens, stoomgemalen, mijnmonumenten, spoorwegstations en woonhuizen uit de periode "Het Nieuwe Bouwen".

Toch werd uiteindelijk gekozen voor een geografische, een gebiedsgerichte aanpak. De belangrijkste achterliggende overweging was het feit, dat daarbij bij uitstek een multi-disciplinaire benadering mogelijk is en dat daarbij rekening kan worden gehouden met zowel kunst- en cultuurhistorische ontwikkelingen als sociaal-economische en technische achtergronden.

Toen eenmaal deze keuze was gemaakt, heeft de Monumentenraad richting gegeven aan de verdere uitwerking van de voorgestane aanpak in een advies, dat in 1985 werd uitgebracht. In dit advies werden voor het eerst de contouren zichtbaar van een systematische inventarisatie, selectie en bescherming van de jongere bouwkunst en stedenbouw. voor de inventarisatiefase formuleerde de Monumentenraad een concreet plan van aanpak: het Monumenten Inventarisatie Project.

Doeleinden van het Monumenten Inventarisatie Project.

De primaire doelstelling van het Monumenten Inventarisatie Project is het in beeld en kaart brengen van de waardevolle bebouwde omgeving uit de periode 1850 - 1940.

De inventarisatie moet een landelijk overzicht in de breedte opleveren dat inzicht biedt in de aard, omvang en kwaliteit van individuele objecten en van stedenbouwkundige ensembles zoals villaparken, sociale woningbouwcomplexen en stadsuitbreidingen.

Een zeker niet onbelangrijke nevendoeleinstelling is, om de inventarisatie mede te benutten om de publieke kennis van en belangstelling voor deze "jonge monumenten" te vergroten. Het vastleggen van de verkregen gegevens in rapporten en publiëksuitgaven is hiervoor een belangrijk instrument. Op basis van het Monumenten Inventarisatie Project kunnen vervolgens selectievoorstellen worden geformuleerd met als doel te komen tot bescherming door rijk, provincies of gemeenten.

De uitkomsten van het Monumenten Inventarisatie Project kunnen voorts dienen als bouwstenen voor het beleid van de verschillende overheidsinstanties ten aanzien van aanverwante terreinen als de ruimtelijke ordening en stads- en dorpsvernieuwing. Tenslotte kunnen de vergaarde gegevens dienen als uitgangspunt voor wetenschappelijk onderzoek vanuit architectuurhistorisch, historisch-geografisch, stedenbouwkundig of industrieel-archeologisch gezichtspunt.

Kortom, de inventarisatie is voor meerdere doeleinden wenselijk zo niet noodzakelijk met name voor de Rijksdienst voor de Monumentenzorg ten aanzien van de selectie van te beschermen situaties en objecten.

Opzet van het Monumenten Inventarisatie Project.

Voor de uitvoering van de inventarisatie is Nederland ingedeeld in ruim 60 inventarisatiegebieden, die elk in cultuurhistorisch en/of historisch-geografisch opzicht een herkenbare eenheid vormen. Wel zijn daarbij uit praktische overwegingen de bestaande grenzen van gemeenten en provincies gevolgd.

Voorafgaande aan het feitelijke inventarisatiewerk zal voor elk inventarisatiegebied een beschrijving worden opgesteld waarin de ontwikkeling wordt geschetst die een inventarisatiegebied heeft doorgemaakt vanaf het midden van de 19e eeuw.

Sociaal-economische, architectonische en stedenbouwkundige ontwikkelingen worden daarbij zodanig beschreven en met elkaar in verband gebracht, dat het noodzakelijk inzicht wordt verkregen voor het inventarisatiewerk in het veld.

Daar de presentatie van de bevindingen per gemeente zal plaatsvinden, worden per gemeente vergelijkbare maar meer beknopte beschrijvingen samengesteld.

Uitvoering en financiering.

Met het oog op de gebiedsgewijze aanpak en gezien de noodzaak van een zo uniform mogelijke werkwijze streeft het rijk ernaar om de coördinatie van de uitvoering in handen te leggen van de provincies. Met de vier grote steden zal een vergelijkbare afspraak worden gemaakt. Bij deze aanpak zullen de provincies zorgdragen voor de samenstelling van de gebiedsbeschrijvingen, de uitvoering van het veldwerk en het vastleggen van de resultaten.

De provincies trekken hiervoor zonedig externe deskundigen aan. In die situaties waarbij werkgelegenheidsgelden voor het Monumenten Inventarisatie Project kunnen worden ingezet, zullen officieel ingeschreven werklozen met de juiste achtergrond of opleiding bij de uitvoering worden ingeschakeld.

In Overijssel is hiervoor reeds overeenstemming bereikt met betrokken instanties. De provincie Overijssel heeft de advisering omtrent de uitvoering van wettelijke taken en beleidskwesties op het gebied van de monumentenzorg uitbesteed aan de Monumentencommissie van het Genootschap Het Oversticht. Het Oversticht is inmiddels begonnen met het werven van personeel voor de uitvoering van het M.I.P. Naar verwachting zullen de resultaten van het onderzoek eind 1988 bekend worden.

Het rijk stelt voorop, dat de gemeenten en particuliere monumentenzorgorganisaties door de provincies bij de uitvoering van het M.I.P. zullen worden betrokken. Op provinciaal niveau kan het beste worden bepaald, op welke wijze aan deze betrokkenheid gestalte wordt gegeven, bijvoorbeeld in het kader van de inhoudelijke begeleiding en ondersteuning van het project.

De rol van het rijk beperkt zich tot de voorbereiding, coördinatie en voortgangsbegeleiding van de gedecentraliseerde uitvoering. Daarnaast garandeert de projectorganisatie binnen de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, dat voor adequate ondersteuning kan worden gezorgd.

Nu ook op rijksniveau de aandacht wordt gericht op de jongere bouwkunst en stedenbouw (van + 1850 tot 1940) ontstaan voor Hengelo, dat vrijwel geheel na 1850 is gebouwd, reële mogelijkheden om beschermingswaardige bouwwerken en structuren via plaatsing op de Rijksmonumentenlijst beschermd te krijgen.

Het moge duidelijk zijn, dat bij het aangekondigde overleg met de onderzoekers van Het Oversticht getracht zal worden de beschermingswaardige elementen geïnventariseerd en op de aanvullende lijst te krijgen. Mede in de hoop dat te zijner tijd ook rijksmiddelen beschikbaar komen voor de instandhouding.

6. INSTRUMENTARIUM.

6.1. Monumentenwet.

6.1.1. Algemeen.

De wettelijke bescherming van historisch-bouwkundig waardevolle objecten en structuren vindt haar grondslag in de Monumentenwet. De wettelijke mogelijkheden die deze wet verschaft zijn op alle te beschermen terreinen niet toereikend. In het algemeen kan worden gesteld dat de bescherming van de uiterlijke verschijningsvorm van een enkel object het beste gewaarborgd kan worden door de Monumentenwet (plaatsing op een monumentenlijst).

Deze functie van een dergelijk object zou in het bestemmingsplan kunnen worden vastgelegd. De bescherming van waardevolle stads- en dorpsgezichten dient primair langs de weg van de wetgeving van de ruimtelijke ordening te geschieden. Voor een aangewezen stads- of dorpsgezicht mag vanwege het bijzondere belang een bestemmingsplan worden opgesteld waarin een straffer en gedetailleerder voorschriftenregiem is opgenomen en derhalve meer mogelijkheden verschaft ter bescherming van de beschermingswaardige elementen.

Voor de bescherming van archeologische monumenten is de Monumentenwet het instrument, ofschoon ook niet alle archeologische elementen c.q. objecten afdoende beschermd kunnen worden. In de Monumentenwet ontbreekt de mogelijkheid om de relatie tussen het zichtbare archeologische monument en zijn naaste omgeving bij de bescherming te betrekken. Evenmin kunnen archeologische structuren - gekenmerkt door een samenhang, visueel of functioneel, tussen één of meer archeologische elementen in natuurlijke (geologische, bodemkundige) of kunstmatige (historisch-geografische) terreinkenmerken - in het landschap als "gezicht", vergelijkbaar met bestaande stads- of dorpsgezichten, worden beschermd. Een aanvullende planologische bescherming door middel van een bestemmingsplan kan in deze leemtes voorzien.

Ten aanzien van de historisch-geografische elementen biedt de Monumentenwet ook enige bescherming. In de praktijk bestaat deze bescherming, waar het historisch-geografische elementen en stukken betreft, echter alleen als er sprake is van samenhang met oudheidkundige of bouwkundige (ingeval de Monumentenwet) of met natuurwaarden (ingeval de Monumentenwet). Beschermingsmogelijkheden voor in cultuurhistorisch opzicht waardevolle elementen en structuren buiten het bebouwde gebied biedt de huidige wet niet.

Planologische bescherming door middel van een bestemmingsplan moet gebaseerd zijn op benoembare waarden. Deze worden bepaald door de wetenschappelijke, de belevings- en/of landschappelijke waarden van het betreffende historisch-geografische element.

6.1.2. Monumentenverordening.

Een van de instrumenten om bewuster en weloverwogen met de in onze gemeente aanwezige cultuur-historische en bouwkundig esthetische waardevolle bouwwerken om te gaan is het in het leven roepen van een monumentenverordening. Artikel 32 van de Monumentenwet geeft daartoe de gelegenheid.

In onze gemeente zijn voldoende objecten aanwezig welke van gemeentewege een zekere mate van bescherming behoeven. Enige voorbeelden hiervan zijn te vinden op bladzijde

Dat men zich in Hengelo (O) bewust is van bovengenoemde waarden moge blijken uit het besluit van burgemeester en wethouders van juni 1985 om tegemoet te komen aan de wens uit de bevolking om een gemeentelijke monumentenverordening op te stellen. De aanzet daartoe werd al in 1984 gegeven bij een vergadering door de Overijsselse afdeling van de bond Heemschut over het Hengelose stedschoon waarbij met name de Waterstaatskerk, het Tuindorp, het Lansink en de Oeler watermolen ter tafel kwamen. In een evaluatie van deze vergadering zegde de wethouder van ruimtelijke ordening toe de onderhavige materie in handen van burgemeester en wethouders te stellen. In maart 1986 werd een voorlopige monumentencommissie ingesteld met als opdracht de instelling van een gemeentelijke monumentencommissie voor te bereiden en een concept-monumentenverordening samen te stellen. Voornoemde verordening wordt hierbij besproken c.q. van commentaar voorzien.

Zoals bekend genieten onroerende goederen die hetzij voorlopig, hetzij definitief op een rijksmonumentenlijst zijn geplaatst wettelijke bescherming tegen onder meer sloop- en/of bouwplannen. Dit soort activiteiten is althans zonder vergunning verboden. Een gemeentelijke monumentenverordening als voornoemd bevat een vergelijkbare regeling.

Naast het vaststellen van een monumentenverordening is het plaatsen van gebouwen etc. op een door de gemeenteraad vast te stellen monumentenlijst noodzakelijk, wil het behoud van een te beschermen object effect sorteren. Door middel van andere regelingen kan het behoud van beschermingswaardige objecten, uitgezonderd de rijksmonumenten, juridisch gesproken, niet worden verzekerd. Die andere regelingen, zoals een aanlegvergunningseis, een aanwijzing en inschrijving van een beschermd stads- en dorpsgezicht e.d. hebben immers een beperkt motief, zij beogen slechts het voorkomen van open gaten of van niet passende nieuwbouw.

Bij de beslissing tot het plaatsen van objecten op een gemeentelijke monumentenlijst is het behoud van beschermingswaardige objecten niet het enige belang dat aan de orde is. Ook planologische en eigendomsbelangen alsmede andere bestuurlijke aspecten dienen te worden meegewogen. Een dergelijke belangenafweging behoeft in het algemeen niet gedetailleerd plaats te vinden. De bedoeling van het instellen van een monumentenverordening en het plaatsen van een object op een vast te stellen monumentenlijst is het nadruk leggen op de beschermingswaardigheid daarvan, niet minder maar ook niet meer.

Een gedetailleerde belangenafweging kan en moet plaatsvinden als concrete plannen tot sloop, verbouw, nieuwbouw etc. aan de orde zijn.

Bij het beslissen op verzoeken tot wijziging van een monument zal steeds gezocht moeten worden naar mogelijkheden om het monument met behoud van het oude karakter en hetgeen het aan waardevols bevat, zoveel mogelijk overeenkomstig de eisen destijds aan zijn huidige bestemming te doen beantwoorden.

Verbouwingsactiviteiten e.d. kunnen, tenzij er sprake is van gevaar, ontsiering naar buiten of aantasting van een beschermingswaardig interieur, dan ook in principe worden toegestaan.

Wordt een vergunning tot sloop, verbouwing of anderszins geweigerd, dan hebben belanghebbenden recht op vergoeding van onevenredige schade. Blijkens nog schaarse Kroon-jurisprudentie wordt, wellicht omdat het veelal om inwendige verbouwingen en achteruitbouwen gaat die meestal kunnen worden toegestaan, zo'n schadevergoedingsplicht niet gauw aangenomen.

Het vaststellen van een monumentenverordening sec heeft geen juridische consequenties. Dit zal pas het geval zijn wanneer tevens een monumentenlijst wordt vastgesteld.

Financiële nadelen voor eigenaren en gemeente vloeien overigens niet direct voort uit besluiten tot plaatsing van objecten op een gemeentelijke monumentenlijst.

Uit besluiten tot weigering van een vergunning voor sloop- of verbouwplannen kunnen wel schadeclaims voortvloeien.

De wenselijkheid van een gemeentelijke monumentenverordening wordt zowel door inhoudelijke als ook door bevoegdheidsoverwegingen ingegeven.

Wat de inhoudelijke kant betreft leeft de wens om meer objecten of andere zaken, waarvan de gemeente vindt dat deze beschermingswaardig zijn, onder een regeling inzake het culturele erfgoed te brengen dan via de huidige Monumentenwet mogelijk is.

Deze wens speelt met name een rol in gemeenten met een relatief klein bezit aan oude gebouwen en structuren (voor 1850) en die grotendeels na 1850 gebouwd zijn, waardoor er sprake is van veel zogenaamde jongere bouwkunst en stedenbouw waarvoor tot op heden weinig beschermende maatregelen kunnen worden getroffen.

Verder speelt de beperkte beschermende werking van het bestemmingsplan, niet zijnde een bestemmingsplan ten behoeve van een wettelijk beschermd stads- of dorpsgezicht, alsmede de verspreid liggende beschermingswaardige objecten een belangrijke rol in de keuze voor een monumentenverordening als instrument.

Gelet op de situatie in Hengelo (0) is een monumentenverordening als instrument zeer goed bruikbaar, te meer daar andere beschermende maatregelen (bijv. bestemmingsplan) nog enige tijd op zich zullen laten wachten, indien er al financiële middelen voor beschikbaar zouden zijn.

Al die tijd zouden dan de potentiële "monumenten" onbeschermd blijven, hetgeen minder gewenst moet worden geacht.

Naast deze inhoudelijke argumenten om tot een verordening te komen, spelen tegenwoordig ook bevoegdheidsoverwegingen een rol.

Zoals reeds eerder werd gesteld (par. 5.1. Nieuwe Monumentenwet) is het voorstel in de komende Monumentenwet een regeling inzake het verlenen van restauratievergunningen op te nemen, waarbij de bevoegdheid tot het verlenen van restauratievergunningen aan gemeentebesturen wordt overgelaten, mits deze beschikken over een monumentenverordening en een monumentencommissie.

Met andere woorden, willen de gemeenten in de toekomst zelf de restauratievergunningen verlenen, dan hebben zij minstens een monumentenverordening nodig.

Dit gegeven pleit eveneens voor het vaststellen van een gemeentelijke monumentenverordening in Hengelo (0).

De voorlopige monumentencommissie heeft bij brief van 8 juli 1986 haar eindadvies uitgebracht en voorstellen gedaan met betrekking tot het vaststellen van een monumentenverordening.

In deze concept-verordening ontbreekt echter een sloopregeling. Een voorstel van de voorlopige monumentencommissie om hiertoe de artikelen 304 t/m 306 van de bouwverordening uit te breiden, is niet haalbaar. Jurisprudentie heeft in dezen uitgewezen, dat deze wijze van regeling geen genade kon vinden bij de Kroon. Het argument hiertoe is, dat artikel 9 van de Woningwet, waarop genoemde artikelen van de bouwverordening zijn gebaseerd, slechts de veiligheid van het slopen beoogt. Het uitbreiden van voornoemde artikelen op een wijze die ongewenste sloop moet voorkomen, is dan ook niet geoorloofd.

Gezien de handreiking van de Kroon, welke wettelijke regiems haars inziens daarvoor het meest geëigend zijn en waarvan de argumentatie is te vinden onder 6.2.1., 6.3.1. en 6.3.2., adviseren wij de aangeboden monumentenverordening daarin te laten voorzien. De aangepaste verordening treft u aan als bijlage

Nadat de monumentenverordening is vastgesteld, dient een definitieve monumentencommissie van deskundigen te worden ingesteld die zich in eerste instantie met name dient bezig te houden met het samenstellen van een monumentenlijst.

Het moge duidelijk zijn dat alleen die objecten op de lijst mogen komen waarvan de noodzaak tot bescherming door een breed scala van deskundigen op het gebied van de instandhouding van het culturele erfgoed wordt onderschreven.

De samenstelling van de commissie dient hierbij aan te sluiten. In de concept-verordening bijlage ... wordt hiervoor een voorstel gedaan, waarnaar korthedshalve wordt verwezen.

6.1.3. Meerjarenprogramma's.

Per 1 januari 1986 is de nieuwe "Rijkssubsidiereregeling Restauratie Monumenten" (RRM) in werking getreden. Eén van de voorwaarden om nog voor subsidies van het Rijk in aanmerking te komen is de vaststelling van meerjarenprogramma's (looptijd 5 jaar).

Wanneer indiening van een programma achterwege blijft, dan vervalt het budget voor enig jaar en kunnen geen subsidies worden verkregen. Het meerjarenprogramma heeft een voortschrijdend karakter, zodat mutaties (o.a. nieuwe objecten) ingebracht kunnen worden. Ieder jaar voor 1 september dient de raad het meerjarenprogramma vast te stellen. Een belangrijk voordeel van deze nieuwe regeling is de mogelijkheid voor de gemeente om zelf de volgorde van aanpak te bepalen. Tevens kan er een planmatige aanpak opgezet worden waarbij alle betrokkenen geruime tijd van tevoren op de hoogte zijn in welk jaar een object gerestaureerd kan worden.

Dit alles uiteraard binnen de financiële grenzen van de beschikbare budgetten.

Aangezien de gemeente in overleg met de betrokkenen de prioriteiten bepaalt, kan er een afstemming plaatsvinden op de activiteiten op andere beleidsterreinen, o.a. stadsvernieuwing, volkshuisvesting en ruimtelijke ordening. In de vergadering van 26 augustus 1986 heeft de raad het eerste meerjarenprogramma voor de rijksmonumenten vastgesteld (1987-1991).

De prioriteitsvolgorde was hierin in hoofdzaak vastgesteld aan de hand van de plannen van diverse eigenaren/beheerders en van een globale verkenning van de staat van onderhoud van de objecten. Verder speelde het beperkte budget voor 1990 een rol. Een helder inzicht in de kwaliteit van de objecten en de hardheid van de restauratieplannen ontbreekt echter nog.

Begonnen dient dan ook te worden met een goede inventarisatie van alle monumenten, zodat in beginsel de in de slechtste staat van onderhoud verkerende monumenten het eerst worden aangepakt.

Analoog aan de meerjarenprogramma's voor rijksmonumenten zou ook voor de nog nader aan te wijzen gemeentelijke monumenten een meerjarenprogramma kunnen worden opgesteld, zulks gekoppeld aan de eventueel beschikbare budgetten.

Resumerend kan worden geconcludeerd, dat het meerjarenprogramma een belangrijk instrument is om te komen tot een planmatige aanpak van de restauratie van monumenten (zowel van rijks- als gemeentelijke monumenten).

Het meerjarenprogramma kan verder een rol spelen bij de integrale benadering van alle relevante beleidsterreinen.

6.2. Wet Ruimtelijke Ordening en Woningwet.

6.2.1. Het bestemmingsplan.

De gemeente kan of moet op grond van artikel 10 WRO voor delen van haar grondgebied bestemmingsplannen vaststellen. Met deze bestemmingsplannen kan het ruimtelijke orderingsbeleid van de gemeente geëffectueerd worden, kunnen ongewenste ontwikkelingen worden tegengegaan en gewenste ontwikkelingen worden gestimuleerd.

In de breedste zin kan gezegd worden, dat het hierbij altijd zal gaan om behoud c.q. versterking van aanwezige erkende waarden en het inbrengen van nieuwe waarden.

Onder de vele aspecten, die consequenties hebben voor het ruimtelijke orderingsbeleid van een gemeente en waarvan de totale onderlinge weging dient plaats te vinden, kunnen uiteraard de voor deze nota relevante aspecten onderscheiden worden. Het bestemmingsplan is een instrument voor de ruimtelijke planning op gemeentelijk niveau. Het doel van deze planning is het bevorderen van een doelmatige ruimtelijke ontwikkeling van een bepaald gebied.

Bij de besluitvorming moet rekening worden gehouden met de eisen die gesteld worden door overheidsactiviteiten op velerlei terreinen voor zover deze van belang zijn voor de ruimtelijke ordening. De besluitvorming in dit ruime kader van de ruimtelijke ordening noemt men de facetlijn. Deze besluitvorming kan betrekking hebben op de bescherming van waardevolle objecten en structuren. Daarnaast is er (soms) besluitvorming betreffende de bescherming van deze objecten en structuren mogelijk op basis van speciaal daartoe opgestelde wetgeving. Deze besluitvorming wordt de sectorlijn genoemd.

Het zal duidelijk zijn dat in het kader van de nota, de facetlijn wordt vertegenwoordigd door WRO en BRO (het bestemmingsplan) en de sectorlijn door Monumentenwet en provinciale of gemeentelijke verordeningen (het rijks-, provinciale- of gemeentelijke monument).

Het onderscheid tussen beide lijnen is alleen van belang voor de bescherming van afzonderlijke objecten, omdat ten aanzien van de bescherming van stads- en dorpsgezichten door middel van het wettelijk verplichte bestemmingsplan, van éénsporigheid kan worden gesproken. Dat dit onderscheid voor de bescherming van individuele objecten wel van belang is, volgt uit het feit dat de doelstelling van de bescherming op basis van de Monumentenwet een andere is dan die van de beschermende regeling in een bestemmingsplan.

Dit heeft tot gevolg dat, indien een object vanuit het oogpunt van de ruimtelijke ordening bescherming verdient, niet uitsluitend kan worden volstaan met bescherming op basis van de Monumentenwet, indien deze objectbescherming op basis van de Monumentenwet niet op ruimtelijke waarden is gericht. Het bestemmingsplan zal dan een afzonderlijke bescherming, los van de Monumentenwet, moeten geven van de ruimtelijk relevante aspecten.

Uit het bovenstaande volgt, dat ten aanzien van het object de beide lijnen een zelfstandige functie kunnen hebben. Dit neemt niet weg dat in geval van leemten in de sectorlijn van de Monumentenwet toch bescherming via de facetlijn van het bestemmingsplan kan worden geboden, zij het dat deze bescherming dan mede moet zijn gebaseerd op een ruimtelijk argument. Het is echter ook mogelijk dat de besluitvorming langs de sectorlijn (bescherming op basis van de Monumentenwet) leidt tot aanpassing van besluitvorming langs de facetlijn (aanpassing bestemmingsplan).

Gesteld voor de opgave om een stads- of dorpsgezicht en/of een archeologische of historisch-geografische structuur te beschermen, dient door deskundigen nader onderzoek plaats te vinden om een antwoord te geven op de vraag wat de cultuurhistorische waarde is van de objecten en elementen op zich, van de samenhang daartussen en van de relatie tussen objecten en elementen en de structuur waarvan ze deel uitmaken. Is er bijvoorbeeld sprake van een gave, herkenbare structuur met weinig waardevolle objecten en elementen, of zijn deze laatste wel aanwezig maar ontbreekt een ruimtelijke samenhang?

Tussen objecten en hun (on)bebouwde omgeving kan een zo sterke relatie of samenhang zijn, dat deze een waardevolle structuur vormt: een samenhangend geheel van elementen.

Een groep van elk op zichzelf beschouwd hoogst waardevolle objecten levert nog geen beschermenswaardig geheel op als deze ingebed zijn in een onduidelijke of verbrokkelde stedenbouwkundige of landschappelijke structuur.

Evenzo zal een gaaf patroon van straten en grachten, bijvoorbeeld in een binnenstad, niet zonder meer een beschermenswaardig geheel vormen, als er sprake is van middelmatige of aangetaste bebouwing. Voordat een structuur als beschermenswaardig bestempeld kan worden is dus onderzoek nodig naar de betekenis van de objecten, de structuur en de samenhang ertussen, waarbij steeds voor ogen gehouden moet worden, dat de waarde van een object van een andere orde is dan die van de structuur.

Hierdoor kunnen zelfs spanningen ontstaan tussen object en structuur.

Binnen de sectorale afweging van de monumentenzorg zijn vele voorbeelden bekend waarbij de object- en structuurbelangen botsen. Veel karakteristieke fabrieksgebouwen zijn verdwenen omdat de op zichzelf waardevolle gebouwen niet aan hun omgeving waren aangepast (te grootschalig, enz.).

Hetzelfde afwegingsproces is onvermijdelijk, als in een gebied met een verstoorde structuur en bebouwing nog enkele monumenten staan, die de realisering van een eventueel nieuwe structuur en bebouwing in de weg staan. Het uit de weg gaan van zo'n keuze kan leiden tot moeilijk herkenbare gebieden zonder een eigen karakteristiek. Hier moet gekozen worden voor het gefsoleerde monument of een nieuwe stedenbouwkundige structuur.

De wettelijke bescherming van historisch-bouwkundig waardevolle objecten en structuren vindt haar grondslag in de Monumentenwet. Artikel 20 bepaalt, dat beschermingswaardige gebieden kunnen worden aangewezen tot beschermd stads- en dorpsgezicht, waarna inschrijving in een register plaatsvindt (artikel 21).

De effectuering van de wenselijk geachte bescherming dient echter primair langs de weg van de facetwetgeving van de ruimtelijke ordening te geschieden.

Artikel 37, lid 8 van de WRO bepaalt namelijk, dat de gemeente binnen een jaar na inschrijving van een beschermd stads- of dorpsgezicht voor het betreffende gebied een bestemmingsplan dient vast te stellen of te herzien.

Vanwege het in dit artikel veronderstelde bijzondere belang wordt algemeen aanvaard, dat dergelijke "37-8"-plannen een straffer en gedetailleerder voorschriftenregiem hebben dan "normale" bestemmingsplannen ex artikel 10 WRO voor niet beschermde gebieden. Waarbij zij aangetekend, dat in het Voorontwerp van wet tot vervanging van de Monumentenwet de mogelijkheid wordt geboden om een "gewoon", reeds vigerend bestemmingsplan de status van een speciaal "37-8"-plan toe te kennen.

Naast het vastleggen van de ruimtelijke structuur, het patroon van wegen, straten en pleinen en het volume van bouwblokken en individuele gebouwen, kunnen bij de "37-8"-plannen met betrekking tot de uiterlijke verschijningsvorm méér karakteristieken worden vastgelegd/geregeld, bijvoorbeeld in de vorm van gevelwandkaarten, waarop onder andere dakvorm, plaats en aard van de gevelopeningen en zelfs materialen, wijze van verwerken en kleuren kunnen worden aangegeven.

Behalve deze mogelijkheid kan verdergaande bescherming van de uiterlijke verschijningsvorm van een enkel object slechts grondslag vinden in de Monumentenwet. Het bestemmingsplan kan wél het instrument zijn om een passende functie te bepalen voor een waardevol object en/of zijn omgeving.

Ten aanzien van de situatie in Hengelo (0) moet worden geconstateerd dat de rijksmonumenten verspreid over het grondgebied van de gemeente zijn gelegen. De rijksmonumenten zijn in de diverse bestemmingsplannen door middel van een aanduiding op de plankaart en de bijbehorende planvoorschriften planologisch afdoende beschermd. De historisch-geografische monumenten zijn opgenomen in het bestemmingsplan "Buitengebied", waardoor deze redelijk beschermd zijn, hoewel een aanscherping van de voorschriften gewenst blijft.

De archeologische monumenten zijn niet ingevolge een bestemmingsplan of de Monumentenwet beschermd. Voor de nog aan te wijzen gemeentelijke- en rijksmonumenten geldt dit uiteraard ook.

Voor de planologische bescherming van zowel de archeologische als de gemeentelijke monumenten zou gekozen kunnen worden voor het maken van een facet-bestemmingsplan. Gelet op de kosten welke aan de opstelling van een dergelijk bestemmingsplan zijn verbonden en de tijd die daarmee gemoeid is, wordt voor de bescherming van deze twee soorten monumenten gekozen voor een bescherming via de Monumentenwet en wel door plaatsing op een gemeentelijke monumentenlijst.

Bij een herziening van de geldende bestemmingsplannen zullen de gemeentelijke en archeologische monumenten eveneens planologisch worden beschermd.

6.2.2. Bouwverordening.

In het kader van de monumentenzorg is in relatie tot de bouwverordening een viertal zaken belangrijk, te weten:

- a. bouwvergunning;
- b. welstand;
- c. sloopvergunning;
- d. toestand van een monument.

Een overzicht van de raakvlakken welke zij met de bouwverordening vormen, volgt hieronder.

a. Bouwvergunning.

Een voor de monumentenzorg belangrijk element van de Woningwet is de bouwvergunning. Artikel 48 van de Woningwet bevat namelijk de bepaling dat de bouwvergunning moet worden geweigerd, indien voor het bouwwerk een vergunning ingevolge de Monumentenwet of een provinciale of gemeentelijke verordening is vereist en deze niet is verleend. Bij restauraties van monumenten zijn beide vergunningen, een bouwvergunning en een monumentenvergunning, nodig. De belangen van de monumentenzorg kunnen derhalve worden afgewogen.

Hierbij zij opgemerkt, dat er wijzigingen komen in de Woningwet, waarbij onder andere de vergunningenkwestie gaat veranderen (vergunningsvrije, meldingsplichtige en vergunningsplichtige bouwwerken).

b. Welstand.

Er bestaat ook een nauwe relatie tussen monumentenzorg en welstandstoezicht. Weliswaar is het geen verplichting om voor beschermde monumenten een advies van de welstandscommissie te vragen, maar een welstandsadvies vindt op grond van artikel 34 van de bouwverordening wel plaats, wanneer bij de welstandscommissie een bouwplan wordt ingediend voor een pand dat gelegen is naast of nabij een monument.

Ingevolge artikel 310 van de bouwverordening moet het uiterlijk van bouwwerken zodanig zijn, dat het bouwwerk zowel op zichzelf als in verband met de omgeving moet voldoen aan redelijke eisen van welstand.

De welstandscommissie beoordeelt eventuele wijzigingen van het bestaande monument alsmede het uiterlijk aanzien van gebouwen of bouwwerken geen gebouwen zijnde naast het betreffende monument. Deze commissie heeft derhalve de gelegenheid om zowel de esthetische als de monumentale waarden af te wegen c.q. te beoordelen.

Teneinde een evenwichtige afweging te laten plaatsvinden, verdient het aanbeveling de beoordeling van bouwaanvragen welke betrekking hebben op een monument of op gebouwen naast monumenten mede te laten beoordelen door een (commissie van) deskundige(n) op het gebied van de monumentenzorg.

Het genootschap Het Oversticht dat de welstandsadvisering voor de gemeente Hengelo (0) verzorgt, bergt beide disciplines in zich (zie hoofdstuk 4.2. Provinciaal monumentenbeleid), zodat een praktische oplossing tot de mogelijkheden moet behoren.

c. Sloopvergunning.

Ingevolge het bepaalde in de gemeentelijke bouwverordening is voor het slopen van een bouwwerk geen sloopvergunning vereist, maar kan worden volstaan met een kennisgeving. Burgemeester en wethouders delen binnen drie weken na ontvangst van de volledige kennisgeving mede:

- a. of de kennisgeving als een bouwaanvraag moet worden beschouwd (in geval van gedeeltelijke sloop),
- b. of en zo ja, welke veiligheidsmaatregelen van toepassing zijn,
- c. of voor het slopen vergunning vereist is krachtens artikel 14 van de Monumentenwet krachtens een provinciale of gemeentelijke bouwverordening dan wel krachtens een voorbereidingsbesluit of een bestemmingsplan ter bescherming van een beschermd stads- of dorpsgezicht in de zin van de Monumentenwet.

Ingevolge de bouwverordening heeft de gemeente derhalve weinig mogelijkheden om het slopen van een beschermenswaardig bouwwerk tegen te gaan.

Rijksmonumenten.

Een rijksmonument mag niet worden gesloopt, gewijzigd of verplaatst zonder vergunning van de minister. De relatie met de bouwverordening beperkt zich hier tot de veiligheid bij het slopen als vermeld in de artikelen 304 t/m 306.

Ook in de op stapel staande nieuwe Monumentenwet is dit het geval. Vermeld zij hierbij echter, dat in de nieuwe wetgeving de bevoegdheid tot het afgeven van een sloopvergunning aan het gemeentebestuur wordt overgedragen op voorwaarde dat de gemeenteraad een verordening heeft vastgesteld waarin tenminste wordt geregeld de instelling van een commissie van deskundigen op het gebied van de monumentenzorg die burgemeester en wethouders adviseert omtrent aanvragen voortvloeiende uit de Monumentenwet.

Provinciale Monumenten.

De provincie Overijssel kent geen provinciale monumenten, zodat dit verder buiten beschouwing blijft.

Gemeentelijke monumenten.

Zoals bij 6.1.2. is aangegeven, dient de monumentenverordening het wettelijk regiem te zijn waarop een sloopvergunning dient te worden geweigerd of verleend c.q. het object al of niet van de monumentenlijst wordt afgevoerd. De relatie met de bouwverordening beperkt zich ook hier tot de veiligheid bij het slopen (artikelen 304 t/m 306 MBV).

d. Toestand van een monument.

Op grond van artikel 307 van de bouwverordening mag een bouwwerk en derhalve ook een monument zich niet bevinden in een toestand die gevaar oplevert voor de veiligheid of nadeel voor de gezondheid danwel schade of hinder voor de gebruikers en anderen of voor wat tot bewoning bestemde (monument)gebouwen betreft nadeel voor de bruikbaarheid. De bepaling schade of hinder voor de gebruikers is niet van toepassing ten aanzien van niet tot bewoning bestemde (monumentale) gebouwen.

Op grond van het vorenstaande en met toepassing van artikel 25 van de Woningwet is het mogelijk naar de eigenaar van een bouwwerk (monument), indien dit lonend is, een aanschrijving te doen uitgaan om de noodzakelijke voorzieningen te treffen. In verband met het bepaalde in artikel 24 van de Woningwet is dit voor (monument)woningen zelfs een verplichting.

Daarnaast geeft de bouwverordening regels ten aanzien van het gebruik van bouwwerken alsmede het gebruik en de staat van onderhoud van ook bij monumenten behorende open erven en terreinen.

6.3. Wet op de stads- en dorpsvernieuwing.

Met de inwerkingtreding van de Wet op de stads- en dorpsvernieuwing op 1 januari 1985 zijn enkele nieuwe rechtsfiguren toegevoegd aan het bestaande instrumentarium welke voor de beschermde of beschermenswaardige objecten en structuren van belang kunnen zijn. Besproken zullen worden de Leefmilieuverordening (LMV) en het Stadsvernieuwingsplan (SV).

Stadsvernieuwing wordt in de wet gedefinieerd als de stelselmatige inspanning, zowel op stedenbouwkundig als op sociaal, economisch, cultureel en milieuhygiënisch gebied, gericht op behoud, herstel, verbetering, herindeling of sanering van de bebouwde gedeelten van het gemeentelijke grondgebied.

6.3.1. De leefmilieuverordening (LMV).

Binnen het hierboven omschreven kader heeft de LMV als doelstelling wering van dreigende en stuiting van reeds ingetreden achteruitgang van de woon- en werkomstandigheden en het uiterlijke aanzien van het bij de LMV aangewezen gebied (art. 9). Daartoe mogen in de LMV uitsluitend bebouwings-, aanleg- en gebruiksvoorschriften worden opgenomen. Het leggen van bestemmingen is niet mogelijk.

Evenals het bestemmingsplan is de LMV een toetsingsgrond in het kader van de bouwvergunningverlening, terwijl de bouwvergunning kan worden aangehouden indien een ontwerp-LMV of een herziening daarvan ter inzage is gelegd danwel een LMV of een herziening daarvan is vastgesteld. In het gebied waarop een LMV van toepassing is, geldt - tenzij de gemeenteraad anders heeft bepaald - een sloopverbod. Het verlenen van een bouwvergunning, dat de sloop van een bestaand bouwwerk met zich mee zou brengen, kan afhankelijk worden gesteld van een bankgarantie.

Bovendien kan de gemeenteraad besluiten in het gebied waarvoor een LMV geldt, tijdelijke voorzieningen te treffen ter verbetering van de woon- en werkomstandigheden.

De LMV kan binnen een periode van ongeveer één jaar van kracht zijn en mag maximaal 10 jaar gelden. Daarna mag voor het betreffende gebied niet opnieuw een LMV worden vastgesteld.

De minister heeft te kennen gegeven de LMV als een overbruggingsmaatregel te willen zien voor het tijdvak tussen de constatering dat de behoefte aan stadsvernieuwing in zicht komt en de voorbereiding en vaststelling van een stadsvernieuwings- of bestemmingsplan.

Wat kan nu het belang zijn van de LMV voor beschermde of beschermenswaardige structuren en objecten? Tijdens de behandeling van de wet in de Tweede Kamer is een aantal zaken genoemd die in de LMV kunnen worden geregeld, zoals:

- het tegengaan van de ingebruikname van winkels als bordeel of als sex-shop;
- het tegengaan van de ingebruikname van een opstal als garagebedrijf;
- het weren van grootschalige detailhandel;
- het weren van vestiging van massale kantoorgebouwen;
- het weren van vestiging van industrieel-ambachtelijke bedrijven behorende tot een bepaalde bedrijfscategorie en ten slotte
- het verbieden van door oprichten of verbouwen tot stand brengen van uit de toon vallende bebouwing in karakteristieke, beschermenswaardige stads- of dorpsgezichten.

Uit het laatste punt blijkt, dat de LMV, natuurlijk met inachtneming van de aan de LMV verbonden doelstellingen, van belang kan zijn voor beschermenswaardige structuren als overbrugging naar een op te stellen bestemmingsplan. Of een LMV echter geprefereerd moet worden boven een voorbereidingsbesluit hangt af van een aantal factoren die per concreet geval kunnen verschillen. Bepalend voor de besluitvorming hierover is in de eerste plaats de aard van de bedreigende ontwikkelingen.

Kunnen deze afgewend worden met een aanlegvergunningenstelsel, dan kan in principe worden volstaan met een voorbereidingsbesluit. Vervolgens is van belang de vraag op welke termijn ongewenste ontwikkelingen moeten worden tegengehouden. Is bescherming op korte termijn geboden, dan verdient het voorbereidingsbesluit de voorkeur. Tenslotte is van belang de vraag naar de periode, nodig voor de terinzagelegging van het bestemmingsplan. Wordt verwacht dat deze periode de bescherming van het voorbereidingsbesluit te boven gaat, dan valt een LMV te overwegen. De hierboven gestelde vragen zullen echter voor iedere concrete situatie moeten worden afgewogen en beantwoord.

De situatie en de ontwikkelingen in Hengelo zijn echter van dien aard, dat er momenteel geen behoefte bestaat aan het vaststellen van een leefmilieuverordening.

Volstaan kan worden met de bestaande facet- en sectorwetgeving/-bestemmingsplan, voorbereidingsbesluit respectievelijk Monumentenverordening.

6.3.2. Het stadsvernieuwingsplan (SV).

Het SV strekt tot behoud, herstel, verbetering, herindeling of sanering van het daarin begrepen gebied, aldus artikel 31 WSDV. Hiermee is de doelstelling van het SV aangegeven. Op het SV worden vele bepalingen van de WRO en BRO van toepassing verklaard. Deze hebben zowel betrekking op procedurele aspecten als op inhoudelijke. Het SV heeft dan ook veel weg van een bestemmingsplan. Toch bevat het SV enkele nieuwe elementen die van belang kunnen zijn voor beschermde of beschermenswaardige structuren en objecten.

In de eerste plaats kunnen bij een SV gebieden worden aangewezen waarbinnen woningen en andere gebouwen alsmede bouwwerken, geen gebouwen zijnde, die door middel van verbetering, verbouwing, samenvoeging danwel op een andere wijze dienen te worden gemoderniseerd danwel door gelijksoortige bebouwing van gelijke of nageoeg gelijke bouwmassa dienen te worden vervangen. Deze aanwijzing mag uitsluitend gebieden betreffen waarin de genoemde bouwwerken voor het merendeel uit het oogpunt van woongerief, gebruiksmogelijkheden of anderszins niet of niet meer aan de daaraan te stellen eisen voldoen. Teneinde deze verbeteringen ook daadwerkelijk te kunnen doorvoeren, is onteigening ten behoeve van de volkshuisvesting mogelijk. Daartoe is de Onteigeningswet aangepast. Op deze wijze kan leegstand worden voorkomen, terwijl tevens de structuur van het desbetreffende gebied kan worden gehandhaafd.

In de tweede plaats moet het SV van een uitvoeringsschema worden voorzien. Globaal moet dit de volgende punten vermelden:

- de volgorde van uitvoering van in het plan opgenomen werken;
- de tijdstippen waarop het plan of onderdelen daarvan moeten zijn voltooid;
- de geraamde kosten, de opbrengsten en de dekking van eventuele tekorten;
- de wijze van betrekken van de bevolking bij de uitvoering van het plan (niet te verwarren met de inspraakverordening).

Indien het uitvoeringsschema goed is onderbouwd, kan het een goede ondersteuning zijn van het te voeren beleid. Hoewel het SV een middel kan zijn om de problematiek rond de monumentenzorg in relatie tot de ruimtelijke ordening op te lossen, is de keuze van een SV slechts zinvol als het gemeentebestuur ook bereid is zich in te zetten indien het op uitvoering aankomt.

Uit een eind 1985 (dus bijna een jaar na de inwerkingtreding van de wet) telefonisch gehouden enquête onder alle provinciebesturen is de geringe animo gebleken voor zowel LMV als SV. Het zijn overwegend de grote gemeenten, die voor de gebouwde omgeving enige activiteiten in deze richting ontwikkelen. De schaarse voorbeelden van een SV blijken dikwijls slechts aanpassingen te zijn van bestaande bestemmingsplannen. Ten behoeve van de monumentenzorg in Hengelo zal het stadsvernieuwingsplan als instrument geen rol spelen.

7. FINANCIELE ASPECTEN.

Ten behoeve van de instandhouding van beschermingswaardige objecten en structuren worden door het Rijk, de provincies, de gemeenten en particuliere organisaties financiële middelen beschikbaar gesteld. In het kort zullen deze geldstromen worden toegelicht.

7.1. Rijkssubsidieregeling Restauratie Monumenten (R.R.M.)

7.1.1. Algemeen.

De Nota Monumentenzorg (Tweede Kamer, 1983-1984, 18399 nr. 2) gaat uit van een verdeling van het jaarlijks door de wetgever toe te kennen budget voor de monumentenzorg over een drietal geldstromen. Eén geldstroom (in bijlage 1 van de Nota als geldstroom 3 aangeduid) zal ten goede komen aan de onderhoudssubsidieregeling en aan een extra steunregeling ten behoeve van de restauratie van objecten met een bijzonder karakter of een uitzonderlijk monumentale waarde. De tweede geldstroom zal ten goede komen aan het stadsvernieuwingsfonds. De derde geldstroom (geldstroom 1 uit de Nota) tenslotte wordt gereserveerd voor de restauratie van monumenten.

Op 1 januari 1980 is de nieuwe Rijkssubsidieregeling Restauratie Monumenten in werking getreden.

Het in deze regeling gekozen systeem berust op een door de gemeente op te stellen meerjarenprogramma, een (interne) reservering per gemeente door de minister van een bedrag (in de regeling budget genoemd) en een subsidiebeschikking afgegeven door de minister, gebaseerd op de gemeentelijke prioriteiten. Eén en ander geldt uiteraard ook voor samenwerkingsverbanden ter zake tussen gemeenten, doch alleen indien de samenwerking berust op de Wet gemeenschappelijke regelingen.

Hoewel de subsidie dus door de minister wordt verleend, wordt aan de gemeenten op die subsidieverlening een zo groot mogelijke invloed toegekend.

7.1.2. Relatie met Meerjarenprogramma.

De gemeente krijgt de mogelijkheid om in een zogenaamd meerjarenprogramma (artikel 3) aan de minister kenbaar te maken welke restauraties de eigenaren van monumenten in de gemeente zich voornemen. Met zo'n meerjarenprogramma kan de gemeente een restauratiebeleid uitstippelen en kan zij tevens de minister leiden bij de vraag of een aanvrager/eigenaar voor subsidie in aanmerking komt.

Enerzijds bepaalt artikel 6 nl., dat de minister uitsluitend subsidie kan verlenen aan de eigenaar van een monument dat voorkomt in het meerjarenprogramma. Anderzijds hebben de gemeenten, doordat het aanvragen van een subsidie via hen loopt, de mogelijkheid om het verzoek van de eigenaar bij het doorzenden naar de minister te voorzien van een advies omtrent de honorering.

Een en ander neemt niet weg dat de minister, als degene die op grond van de Monumentenwet verantwoordelijk is voor de bescherming van monumenten, in de loop der jaren de ontwikkelingen aandachtig zal volgen. Met name de vraag of de gemeenten de aan hun toegedachte verantwoordelijkheid, te verwoorden in een meerjarenprogramma, inderdaad nemen en of daarbij de verschillende categorieën monumenten hun plaats krijgen, zal daarbij centraal staan. Indien zou blijken dat hierin structureel onevenwichtigheden ontstaan, zal een herijking van de subsidieregeling plaatsvinden.

7.1.3. Budgetreservering.

Het bedrag dat de minister jaarlijks voor deze subsidieregeling beschikbaar stelt, wordt (intern binnen het ministerie) voor die gemeenten gereserveerd die een meerjarenprogramma hebben ingediend. Per gemeente heeft de minister dan een bedrag onder zijn beheer, budget genoemd, waaruit hij aan de aanvragers uit de desbetreffende gemeente subsidie kan verlenen. Deze budgetreservering per gemeente komt tot stand via een verdeelsleutel die deels op objectieve gegevens (aantal en aard van de monumenten) en deels op de uit de meerjarenprogramma's gebleken behoeften bij de gemeente is gebaseerd (artikel 5, tweede lid).

Indien een gemeente een meerjarenprogramma indient, waaruit blijkt dat het met de voorgenomen restauraties in die gemeente gemoeide totale subsidiebedrag uit zal komen boven het budget dat voor die gemeente is gereserveerd, dan kan aan eigenaren in de door de gemeente aangegeven volgorde slechts subsidie verleend worden totdat het bedrag van het budget is bereikt. Blijkt uit het meerjarenprogramma dat in een gemeente minder subsidie nodig is dan het budget op basis van de verdeelsleutel zou bevatten, dan wordt slechts het uit het meerjarenprogramma blijkende bedrag gereserveerd. Het verschil levert dan landelijk een budget op dat weer ten goede kan komen aan restauraties in gemeenten waar een hoger bedrag aan subsidie nodig is dan het budget voor die gemeente toelaat.

In het systeem van de onderhavige regeling kunnen ten laste van het vijfde jaar van het meerjarenprogramma toezeggingen worden gedaan. Door de oprichting van het Nationaal Restauratie Fonds kan de eigenaar nu op korte termijn over de benodigde middelen beschikken. Vanaf 1 januari 1987 kunnen ten laste van het budget voor 1991 door het ministerie aan eigenaren toezeggingen worden gedaan. Voor de jaren die voorafgaan aan 1991 geldt het volgende regiem.

Voor het jaar 1990 werd het budget per gemeente door de minister vóór 1 januari 1986 vastgesteld aan de hand van de hem toen bekende objectieve gegevens omtrent de aanwezige monumenten e.d. Hij beschikte op dat moment immers nog niet over meerjarenprogramma's. Vanaf 1 januari 1986 kunnen, op aangeven van de gemeente, ten laste van 1990 door de minister toezeggingen worden gedaan. Ten laste van de jaren 1986 t/m 1989 kunnen geen (nieuwe) aanvragen worden ingediend. De nog beschikbare gelden voor die jaren worden besteed aan nog niet gehonoreerde aanvragen.

Bij de behandeling van het eerste Meerjarenprogramma in de vergadering van 26 augustus 1986 is reeds gewezen op de discrepantie die er bestaat tussen het beschikbare budget (voor 1990 f 23.707,--) en de geraamde behoefte aan geld in de komende jaren. In het raadsvoorstel werd nog de hoop uitgesproken dat er wellicht op incidentele subsidies mocht worden gerekend. De kans hierop is echter wel erg klein geworden nu de landelijke behoefte, welke is vastgesteld aan de hand van de eerste Meerjarenprogramma's, vele malen groter is dan het beschikbare budget voor deze subsidieregeling. Beschikbaar voor 1990 is circa 88 miljoen, terwijl de vraag ruim 600 miljoen is.

Hoewel het budget voor 1991 is verhoogd tot f 34.785,--, zal Hengelo voorlopig geconfronteerd blijven met een klein budget en een grote vraag, waardoor het heel moeilijk wordt grote monumenten aan te pakken. Uit de monumentenwereld klinken steeds meer stemmen op om budgetten te regionaliseren teneinde zodoende toch grote monumenten te kunnen restaureren, waarbij de aanvrager wel langer zal moeten wachten.

Het zal eveneens duidelijk zijn, dat gemeenten met enkel grote monumenten en een klein budget, wil een monument voor het nageslacht bewaard blijven, eigen middelen beschikbaar moeten stellen. Het behoud van een monument voor de gemeenschap mag niet alleen op de schouders drukken van de toevallige eigenaar. Over de financiering van het gemeentelijk monumentenbeleid wordt verderop in dit hoofdstuk ingegaan.

7.1.4. Subsidiepercentages.

De subsidie bedraagt een percentage van de subsidiabele kosten. Het subsidiepercentage hangt af van het soort monument (kerk, molen of woonhuis) en wie de eigenaar is (kerkgenootschap, instelling zonder winstoogmerk, publiekrechtelijke rechtspersonen). Er worden subsidies verleend van 50, 40 of 30 % van de subsidiabele kosten. Voor eigenaren voor wie de restauratiekosten fiscaal niet aftrekbaar zijn op grond van de Wet Inkomstenbelasting of de Wet op de Vennootschapsbelasting worden deze subsidiepercentages met 30 % verhoogd. Voor eigenaren die te maken krijgen met een verlaagd subsidiepercentage geldt, dat zij via het Nationaal Restauratie Fonds een restauratiehypotheek kunnen afsluiten welke aanzienlijk voordeliger is dan een normale hypotheek. Tezamen met de fiscale faciliteiten wordt hierdoor het verlies aan subsidie geheel of gedeeltelijk gecompenseerd.

Voordelen van de restauratiehypotheek zijn:

- de rente ligt 5 % beneden de marktrente (minimaal 3 %);
- de rente is gedurende de gehele looptijd (maximaal 30 jaar) vast;
- rente en aflossing volgens annuïteitensysteem;
- extra en algehele aflossing is altijd onbeperkt boetevrij mogelijk;
- met status als 2e of 3e hypotheek wordt genoeg genomen.

De betaling van de subsidie geschiedt via het restauratiefonds. Zodra door de minister een subsidie is toegezegd, ontvangt de eigenaar van het restauratiefonds automatisch informatie over de faciliteiten die het fonds biedt.

7.1.5. Voorfinanciering.

Naast de restauratiehypotheek biedt het fonds ook mogelijkheden voor voorfinanciering aan alle eigenaren die een subsidietoezegging van de minister hebben. De omvang van de voorfinanciering bedraagt maximaal het bedrag van de subsidie plus de eventuele restauratiehypotheek. De rente van de voorfinanciering is relatief laag, te weten 0,25 % boven het effectieve rendement op staatsleningen. De voorfinanciering kan van belang zijn, omdat de restauratiesubsidies dikwijls pas 5 jaar na toezegging uitbetaald worden.

Uitvoerige informatie over de werking van het Nationaal Restauratie Fonds en over de fiscale aftrekbaarheid van restauratiekosten is te vinden in de brochure "Monumenten en de Fiscus" van de Stichting Nationaal Restauratiefonds, waarnaar korthedshalve wordt verwezen.

Aan het verstrekken van subsidies door het Rijk worden voorwaarden verbonden, welke overigens nauwelijks afwijken van de oude regeling van voor 1986.

Basis van de subsidiëring vormen de subsidiabele kosten. De subsidiabele kosten worden gevormd door de door de minister als zodanig aangemerkte kosten van de werkzaamheden die verricht moeten worden ten behoeve van de instandhouding van monumentale waarden, vermeerderd met de bijkomende uitvoerings- en directiekosten. Om de subsidiabele kosten te kunnen bepalen, ondergaat het restauratieplan een tweeledige beoordeling, te weten een inhoudelijke en een financieel-technische.

Bij de inhoudelijke beoordeling wordt bezien of sprake is van werkzaamheden die monumentale aspecten betreffen en zo ja of sprake is van onderhoud danwel restauratie.

De kosten van onderhoud zijn als zodanig niet subsidiabel in de zin van deze regeling (R.R.M.). Daarnaast vallen in het algemeen kosten van werkzaamheden ten behoeve van installaties, zoals elektrische voorzieningen, centrale verwarming, gas- en waterleiding niet onder het begrip subsidiabele restauratiekosten.

Gedetailleerde informatie over subsidiabele kosten kan worden verkregen bij de gemeentelijke hoofdafdeling bouw- en milieuzaken en/of bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg te Zeist. Nadat bepaald is of sprake is van werkzaamheden die als restauratiewerkzaamheden beschouwd kunnen worden, vindt de financieel-technische beoordeling plaats, waarbij bezien wordt of de in de begroting opgevoerde bedragen aanvaardbaar zijn. Indien de plannen in technisch en financieel opzicht akkoord zijn bevonden, krijgt de aanvrager rechtstreeks van het ministerie een toezegging. Na afloop van de restauratie moet de eigenaar een verantwoording van de gemaakte kosten indienen met overlegging van de betalingsbewijzen.

7.2. Provinciale subsidieregelingen.

In hoofdstuk 4.2. is uiteengezet hoe het provinciale beleid wordt vorm gegeven en welke instrumenten daarvoor gebruikt worden.

Een voor de monumenteneigenaar belangrijk instrument is de provinciale subsidieregeling.

De provincie verstrekt een aanvullende subsidie op de door het rijk en/of gemeente verstrekte subsidies, mits aan een aantal voorwaarden wordt voldaan.

In de subsidieregeling wordt onderscheid gemaakt tussen landelijke bouwkunst (kleine monumenten en rieten dakbedekking op boerderijen en schuren in Overijssel), molens en overige monumenten.

Voor deze drie categorieën worden verschillende subsidiepercentages gehanteerd.

In het algemeen verstrekt de provincie subsidie tot een maximaal percentage van de subsidiabele kosten, mits het rijk en de gemeente tezamen een minimale subsidie hebben toegezegd (minimaal 60, 70 of 80 %) van de subsidiabele kosten.

De provinciale regeling is in deze nota als bijlage ... opgenomen. De provincie financiert de subsidieregeling uit een fonds dat jaarlijks wordt gevoed door een storting van f 275.000,-- en de rentebijdrage. Begin 1987 was er in het fonds nog ca. f 4.000.000,-- aanwezig. Er was echter een groot aantal aanvragen, waarvan enkele betrekking hadden op grote monumenten, waardoor er weinig vrij besteedbare ruimte aanwezig is.

In de op 17 december 1986 vastgestelde subsidieregeling is nog geen rekening gehouden met de nieuwe Rijkssubsidieregeling Restauratie Monumenten (R.R.M.). In die nieuwe rijksregeling is de hoogte van de door het rijk te verstrekken subsidie afhankelijk gesteld van de fiscale aftrekmogelijkheden van de restauratiekosten die de aanvrager heeft. Indien fiscale aftrekbaarheid aanwezig is (veelal bij particulieren), dan wordt het subsidiepercentage verlaagd met 30 % (zie ook hoofdstuk 7.1.).

Voor deze 30 % kan de aanvrager een laag rentende lening krijgen van het Nationaal Restauratie Fonds (N.R.F.). Door de verlaging van het subsidiepercentage kan niet meer worden voldaan aan de provinciale eisen met betrekking tot de minimale subsidie die door het rijk en/of de gemeente moet zijn verleend.

Naar verwachting zal de provinciale regeling op dit punt worden aangepast en zal er een soepel overgangsbeleid worden gevoerd. De ervaring leert, dat veelal alle subsidiemogelijkheden aangewend moeten worden om de eigenaar te bewegen de vaak zeer kostbare restauratie van een monument uit te laten voeren.

In dat licht bezien is de provinciale regeling een welkome aanvulling. De subsidiepercentages in de provinciale regeling komen overeen met de percentages in de regeling voor rijksmonumenten, zodat in principe geen gemeentelijke bijdrage is vereist om een provinciale bijdrage te verkrijgen.

Verder dient vermeld te worden dat slechts monumenten die op de rijkslijst voorkomen, behoudens rieten dakbedekkingen op boerderijen en schuren alsmede molens, in aanmerking komen voor subsidie. Voor monumenten die op een gemeentelijke monumentenlijst voorkomen, wordt geen subsidie verstrekt.

7.3. Gemeentelijke middelen en subsidiebeleid.

Vanuit de algemene middelen van de gemeente wordt tot op heden slechts een relatief gering bedrag besteed aan de monumentenzorg.

Genoemd kunnen worden:

- kosten monumentenzorg	f 7.946,--
- onderhoud algemene begraafplaats Bornsestraat	f 25.442,--
- personeelskosten DGW (sinds 1986)	f 12.000,--
Totaal in 1987:	f 45.388,--

Budgetten voor het geven van restauratiesubsidies en het ontwikkelen van een gemeentelijk monumentenbeleid worden tot nu toe niet beschikbaar gesteld.

Het moge duidelijk zijn dat wanneer een monumentenbeleid gestalte moet krijgen, met name als er een gemeentelijke Monumentenverordening met bijbehorende monumentenlijst wordt vastgesteld, grotere bedragen beschikbaar gesteld moeten worden, maar hierover later.

Gelet op de specifieke problemen welke zich voordoen bij het restaureren van monumenten en de grote verscheidenheid in monumenten (kerken, woonhuizen, molens en begraafplaatsen) is een aparte subsidieregeling zeer gewenst.

In deze verordening wordt er vanuit gegaan dat de gemeente onder voorwaarden een bepaald percentage van de door de gemeente vastgestelde subsidiabele kosten subsidieert. Hiervoor zou aansluiting gezocht kunnen worden bij de Rijksregeling Restauratie Monumenten (R.R.M.).

Gelet op het beperkte budget ten behoeve van de "Rijksmonumenten" en de geringe kans op incidentele subsidies zouden ook deze monumenten in beginsel voor gemeentelijke subsidie in aanmerking kunnen komen, met dien verstande dat de subsidieregelingen op elkaar afgestemd dienen te worden zodat geen dubbele subsidies verstrekt worden.

Naast het verstrekken van subsidies dient aandacht te worden besteed aan de uitvoering van het monumentenbeleid, met name de stimulering en begeleiding van de eigenaren van monumenten, zeker nu dit beleid in feite nog in de kinderschoenen staat.

Er zullen dan ook middelen beschikbaar gesteld moeten worden voor de begeleiding door en opleiding van de betrokken medewerkers.

Voor het uitvoeren van een gemeentelijk monumentenbeleid zullen behoorlijke bedragen vrijgemaakt moeten worden. Een tweetal financieringsbronnen komt hiervoor in aanmerking, te weten de Algemene Dienst en het Fonds Stadsvernieuwing.

In het landelijke budget voor de stadsvernieuwingsfondsen zit vanaf 1985 volgens opgave van het ministerie V.R.O.M. per jaar 26,7 miljoen van het ministerie van W.V.C. ten behoeve van de monumentenzorg (bron Meerjarenplan Stadsvernieuwing 1987 - 1991). Voor 1987 betekent dit \pm 3 % van het totale landelijke budget van 909,8 miljoen.

Bij de verdeling van deze gelden via het stadsvernieuwingsfonds is echter vastgelegd dat slechts gemeenten met een aangewezen beschermd stads- of dorpsgezicht voor een bijdrage in aanmerking komen. Aangezien Hengelo geen beschermd stadsgezicht heeft is in het toegekende budget voor de stadsvernieuwing geen bedrag opgenomen ten behoeve van de monumentenzorg. Voor een te ontwikkelen monumentenbeleid zal dan ook in eerste instantie een beroep moeten worden gedaan op de algemene middelen van de gemeente.

In het licht van de Nota van Uitgangspunten 1988-1991 is ten behoeve van de opties voor nieuw beleid voor het monumentenbeleid in 1988 een bedrag van f 250.000,-- opgenomen, waarvan f 225.000,-- bestemd is voor subsidies aan eigenaren van monumenten en f 25.000,-- voor personeelskosten gemeentewerken.

Mocht door de financiële problemen van de gemeente onvoldoende middelen beschikbaar komen dan ware te bezien of binnen het stadsvernieuwingsfonds middelen vrijgemaakt kunnen worden.

Hierbij kan gedacht worden aan de hoofdgroep "Verbetering Particuliere Woningen".

Woonhuizen welke als monumenten aangewezen worden (zowel rijks- als gemeentelijke monumenten) kunnen op dit moment aanspraak maken op subsidiëring ingevolge voornoemde regeling.

Het is dan ook redelijk, dat wanneer voor aangewezen woonhuismonumenten een aparte subsidieregeling wordt vastgesteld, een deel van het budget van de regeling Verbetering Particuliere Woonhuizen hiervoor wordt vrijgemaakt.

Gelet op het beschikbare budget en de aanwijzing van stimuleringsgebieden, waaruit naar verwachting een extra vraag naar middelen zal ontstaan, zou dit budget onaangetast moeten blijven. Extra middelen zijn dan ook gewenst.

Bij de behandeling van de verdeling van de stadsvernieuwingsgeldens in de voorafgaande jaren is reeds aangekondigd, dat gestreefd zal worden naar een ombouw van rijksbeleid naar gemeentelijk beleid. Hiervoor is dan ook een vrije beleidsruimte opgenomen.

Gezien de toenemende aanspraken op het fonds en de behoefte binnen de andere hoofdactiviteiten zal dit geen eenvoudige zaak zijn.

Een gevraagd bedrag van f 225.000,-- voor subsidies is geen onaanzienlijk bedrag. Voor de restauratie van monumenten zijn door de toepassing van dure materialen en de arbeidsintensieve werkwijzen in het algemeen hoge bedragen nodig. Gelet op de ervaringen elders zullen met dit bedrag slechts enkele monumenten per jaar aangepakt kunnen worden, waarbij nog geen rekening is gehouden met een eventuele bijdrage aan de restauratie van grote monumenten bijv. de Lambertuskerk.

Afhankelijk van de ervaringen en de respons van eigenaren van monumenten en de mogelijkheden binnen de algemene middelen of stadsvernieuwingsfonds ware te bezien of verhoging van het budget mogelijk is.

Het moge duidelijk zijn dat het behoud van monumenten financiële inspanningen van de gemeente zal vergen. Met bovenstaande voorstellen wordt een eerste aanzet tot een monumentenbeleid en een gestructureerde aanpak van restauraties gegeven.

In de loop der jaren kan met name bij de vaststelling van het Meerjarenprogramma worden aangegeven in welke richting het monumentenbeleid zich ontwikkelt en welke middelen benodigd zijn.

8. CONCLUSIES EN BELEIDSUITGANGSPUNTEN.

Uit de voorgaande hoofdstukken kan een aantal belangrijke conclusies worden getrokken.

De belangrijkste hiervan is de constatering, dat er in Hengelo nog vele beschermingswaardige bouw- en stedenbouwkundige, archeologische en historisch-geografische objecten en structuren bewaard zijn gebleven en dat deze het waard zijn om voor het nageslacht te behouden.

De aandacht dient daarbij vooral gericht te worden op de belangrijkste structuren en elementen van de verschillende categorieën monumenten, zoals deze in hoofdstuk 3 zijn vermeld.

Verder is geconstateerd, dat het gemeentelijk monumentenbeleid nog in de kinderschoenen staat, waardoor er in het verleden te weinig is gedaan aan het behoud van het culturele erfgoed. Gebleken is, dat het bestaande wettelijke instrumentarium voldoende mogelijkheden biedt om beschermingswaardige objecten adequate bescherming te bieden en dat met name een gemeentelijke monumentenverordening en de bestemmingsplannen een belangrijke rol kunnen spelen.

Tenslotte moet worden geconstateerd, dat naast de subsidieregelingen van het Rijk en de provincie Overijssel met name een gemeentelijke subsidieregeling node wordt gemist en dat hiervoor aanzienlijke bedragen beschikbaar gesteld moeten worden, wil een gericht monumentenbeleid van de grond komen.

Verder is duidelijk geworden dat, mede gelet op de beperkte middelen en menskracht, alleen aan hoofdpunten van beleid aandacht kan worden geschonken.

Voor het voeren van een gemeentelijk monumentenbeleid kunnen de onderstaande uitgangspunten worden geformuleerd:

- 1 ter bescherming van de nog aanwezige historische waardevolle ruimtelijke structuren met bouwkundige elementen, de historisch-geografisch waardevolle elementen en de archeologische belangrijke vindplaatsen, is het gewenst een actief gemeentelijk monumentenbeleid te ontwikkelen;
- 2 het gemeentelijk monumentenbeleid dient zich voor wat betreft de beschermingswaardige ruimtelijke structuren en bouwkundige elementen te richten op de in hoofdstuk 3 genoemde vier hoofdgroepen, waarbij de prioriteitsstelling conform de vermelde volgorde dient plaats te vinden;
- 3 het tuindorp "Het Lansink", alsmede de meest waardevolle verspreid liggende beschermingswaardige objecten en structuren, zullen in het kader van het Monumenten Inventarisatie Project (M.I.P.) worden aangemeld voor plaatsing op de rijksmonumentenlijst;
- 4 archeologische vindplaatsen alsmede de meest waardevolle en kwetsbare historisch-geografische elementen en structuren, zullen door aanvullende planologische regelingen beter worden beschermd. Een herinventarisatie van deze heden ten dage aanwezige waardevolle structuren en elementen is noodzakelijk;
- 5 het particulier initiatief in de monumentenzorg zal worden bevorderd.

Onderzocht zal worden hoe en in welke mate het particulier initiatief kan worden ondersteund;

- 6 een gemeentelijke monumentenverordening conform bijlage ... zal worden vastgesteld;
- 7 er zal een gemeentelijke monumentenlijst worden vervaardigd, waarvoor een deskundige begeleidingscommissie zal worden ingesteld;
- 8 analoog aan de Rijksregeling Restauratie Monumenten zal een gemeentelijke subsidieregeling worden vastgesteld voor objecten welke op de gemeentelijke monumentenlijst worden geplaatst. Hiervoor zal afdeling II van de subsidieverordening Stads- en Dorpsvernieuwing nader worden uitgewerkt;
- 9 bij herziening van bestemmingsplannen zullen aangewezen monumenten aanvullend planologisch worden beschermd;
- 10 de voor de uitvoering van een monumentenbeleid benodigde extra middelen worden voor 1988 geraamd op f 250.000,--. In het kader van de Nota van Uitgangspunten Meerjarenraming 1988-1991 zal worden bezien in hoeverre uit de algemene middelen gelden vrij gemaakt kunnen worden.

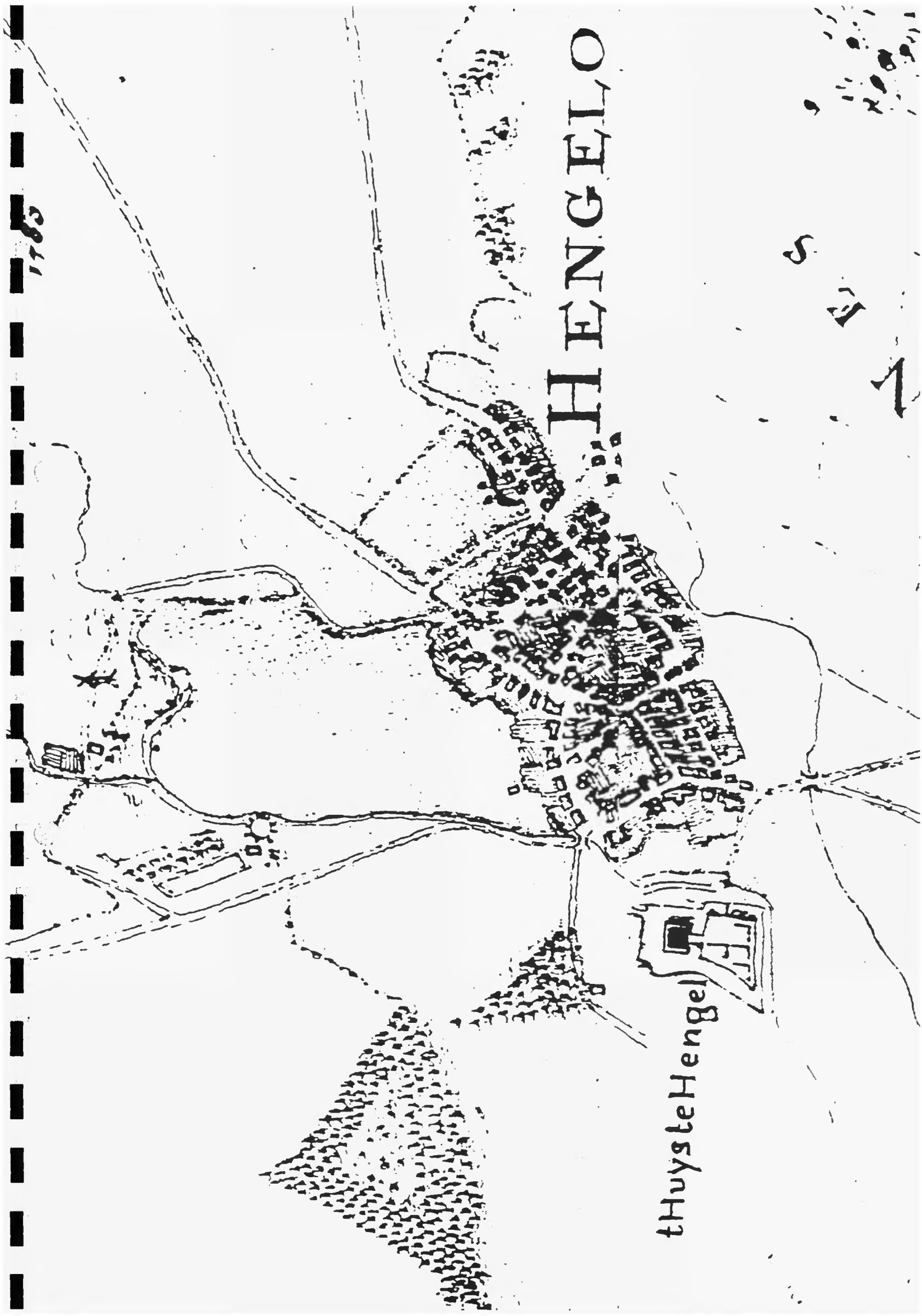
MY./7913A.

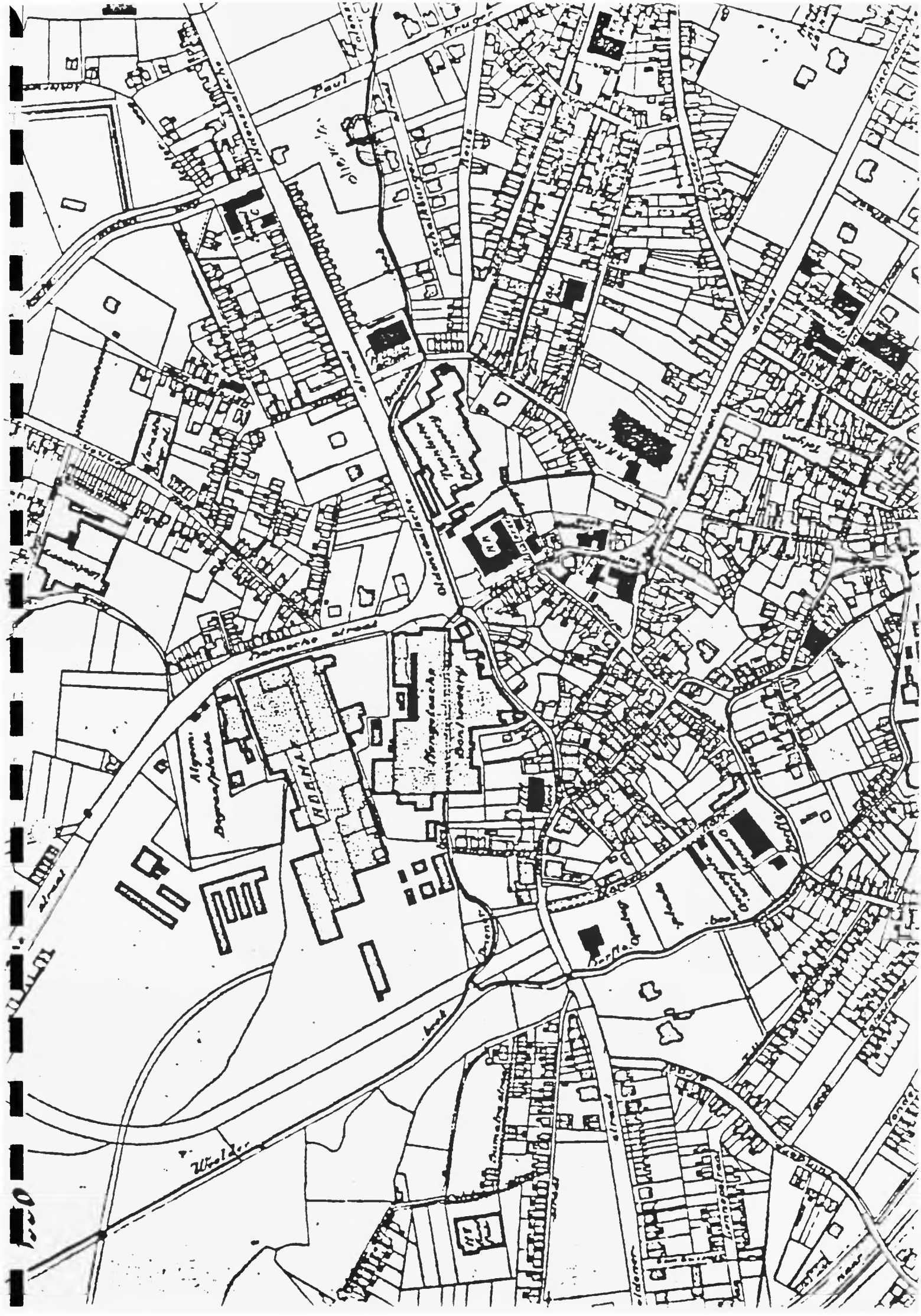
1786

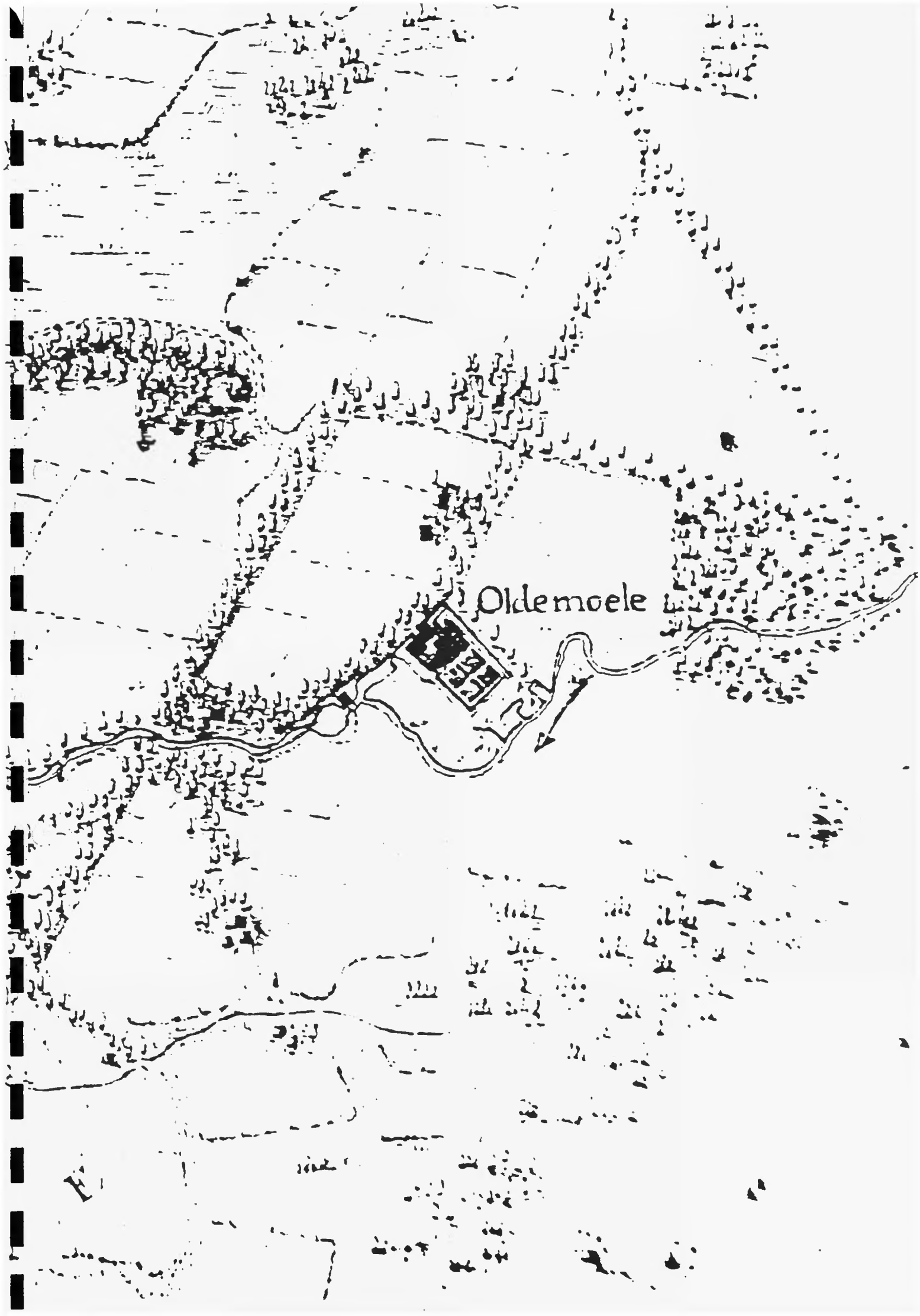
HENGELO

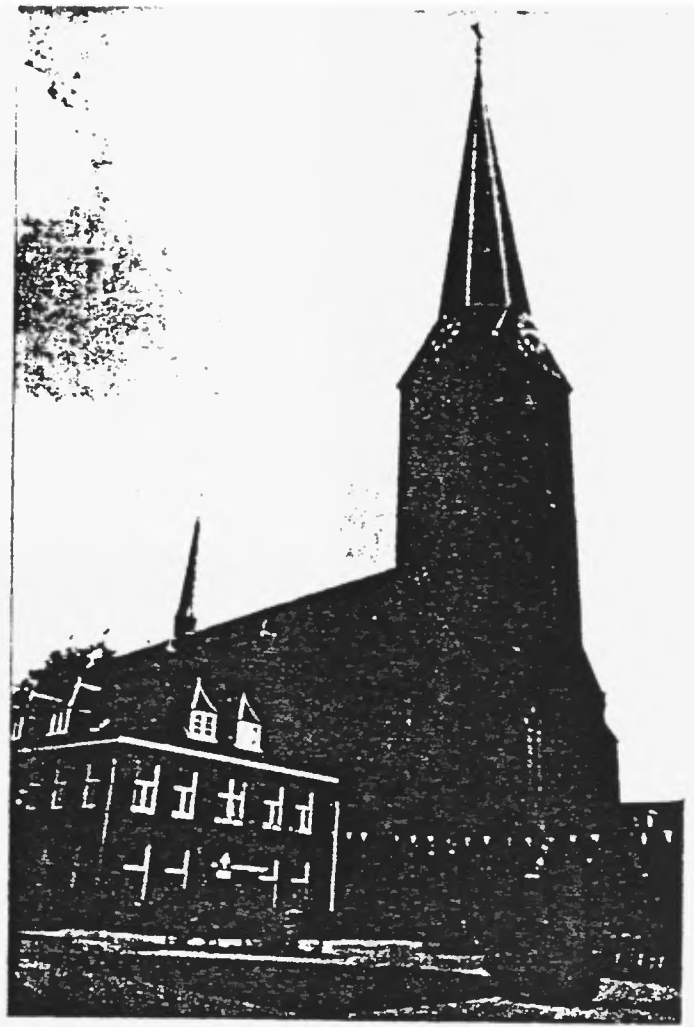
S
E
N

tHuysteHengel

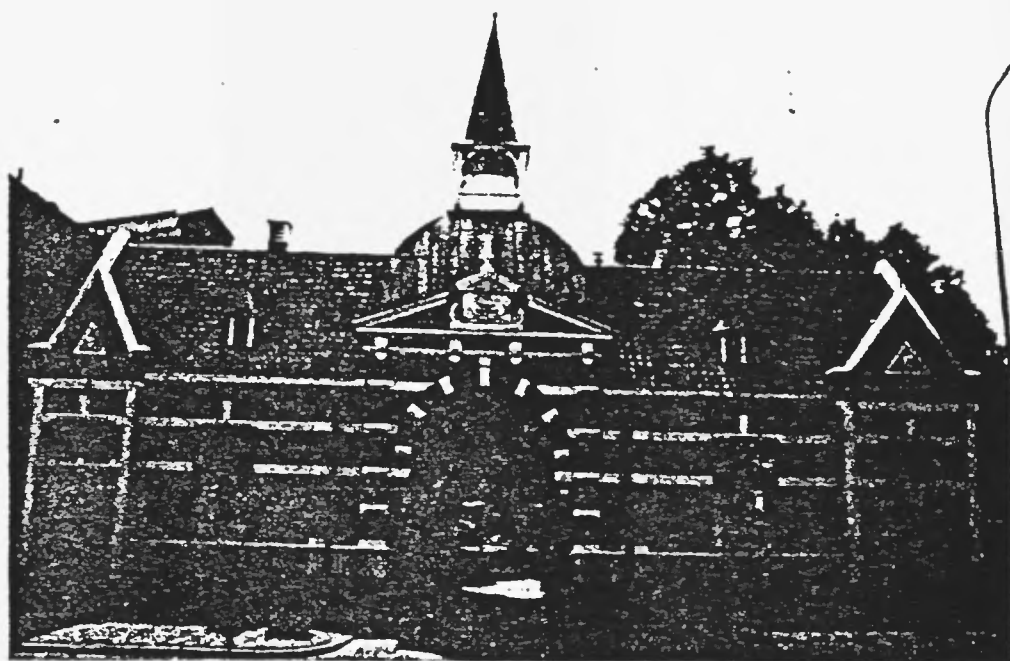

R.K. Kerk.

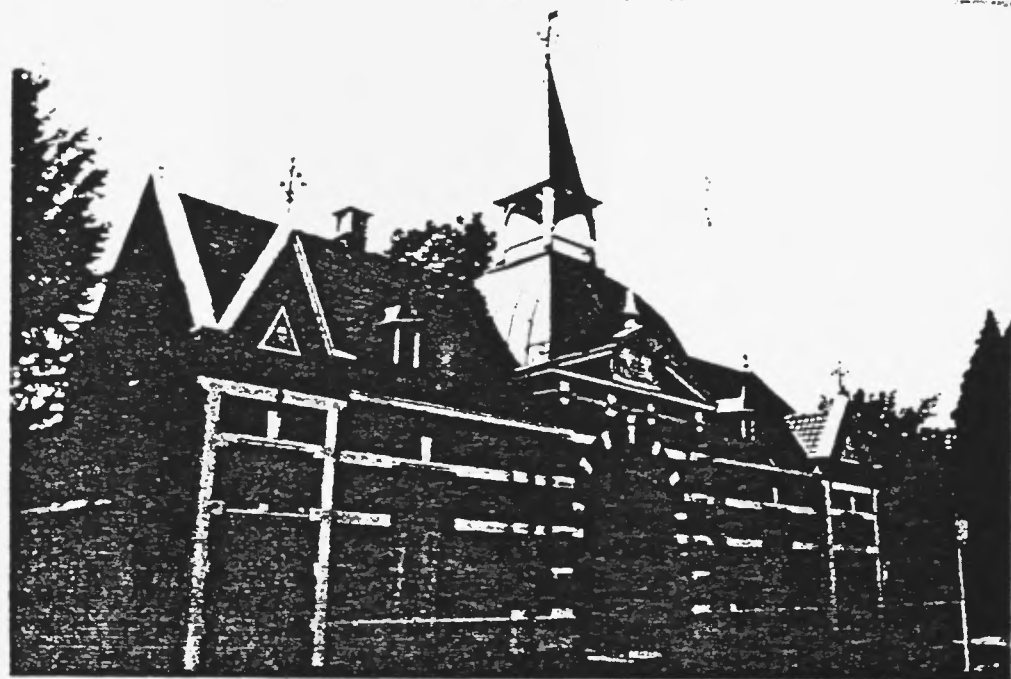

poortgebouw Isr. begraafplaats.

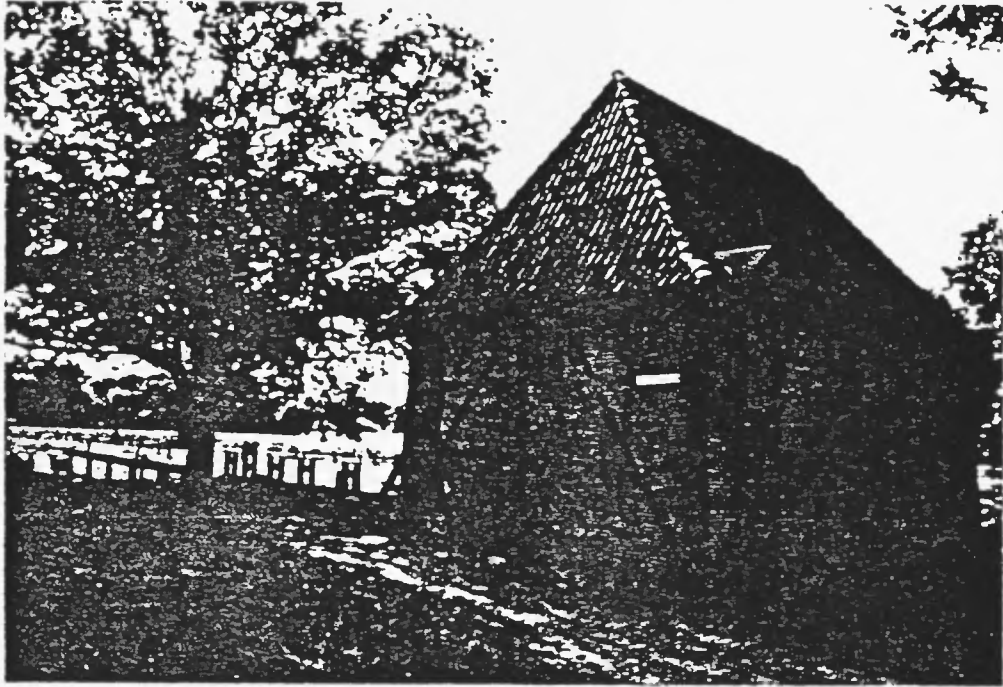
Dennenbosweg.

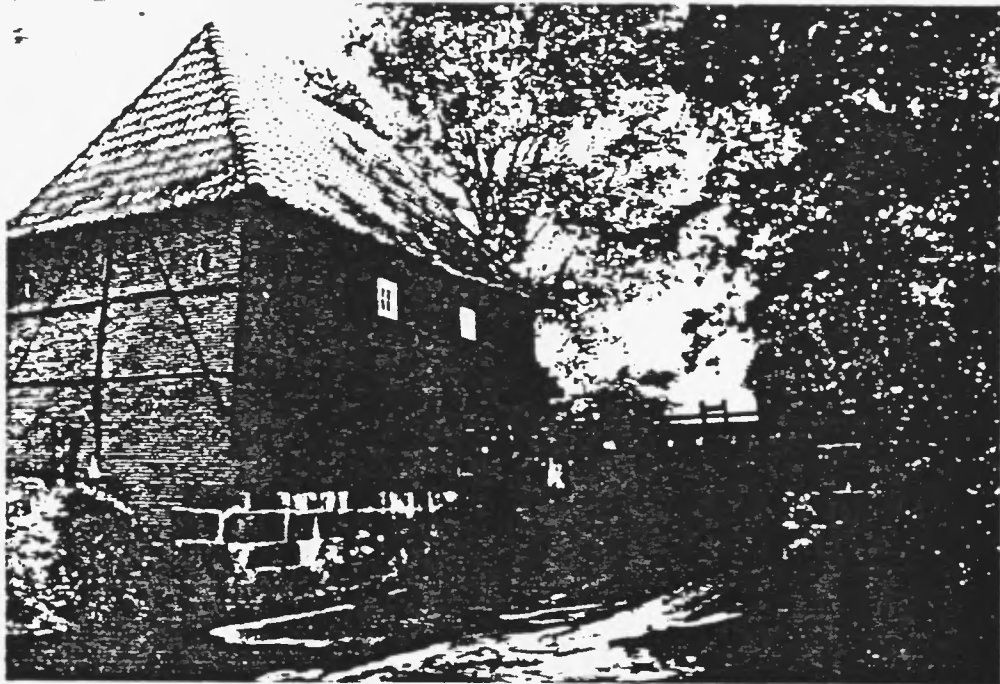
voorgevel poortgebouw.

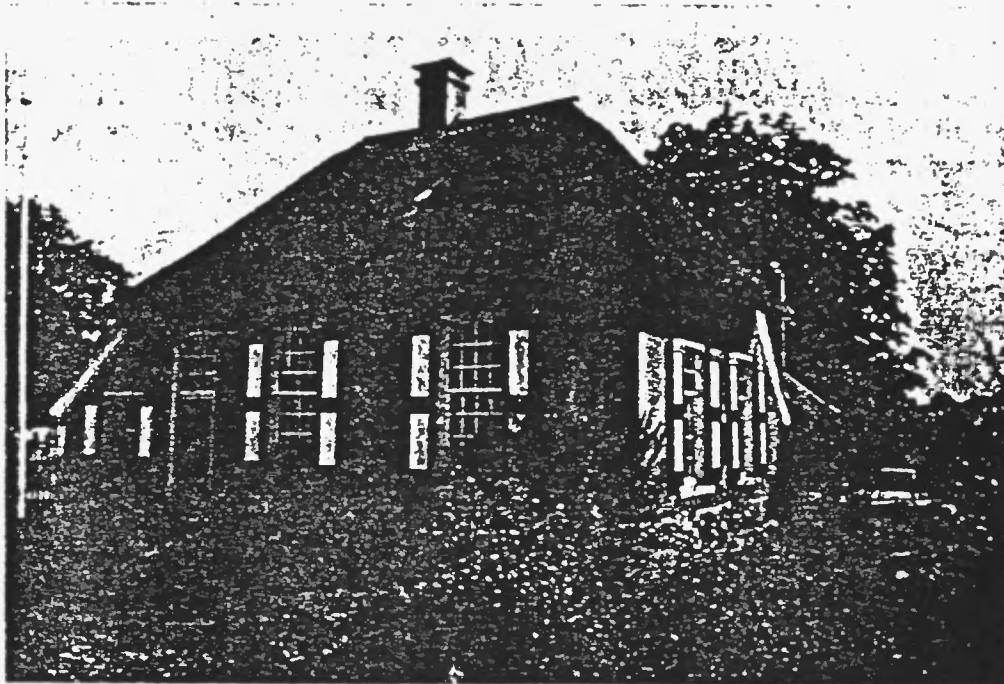
poortgebouw.

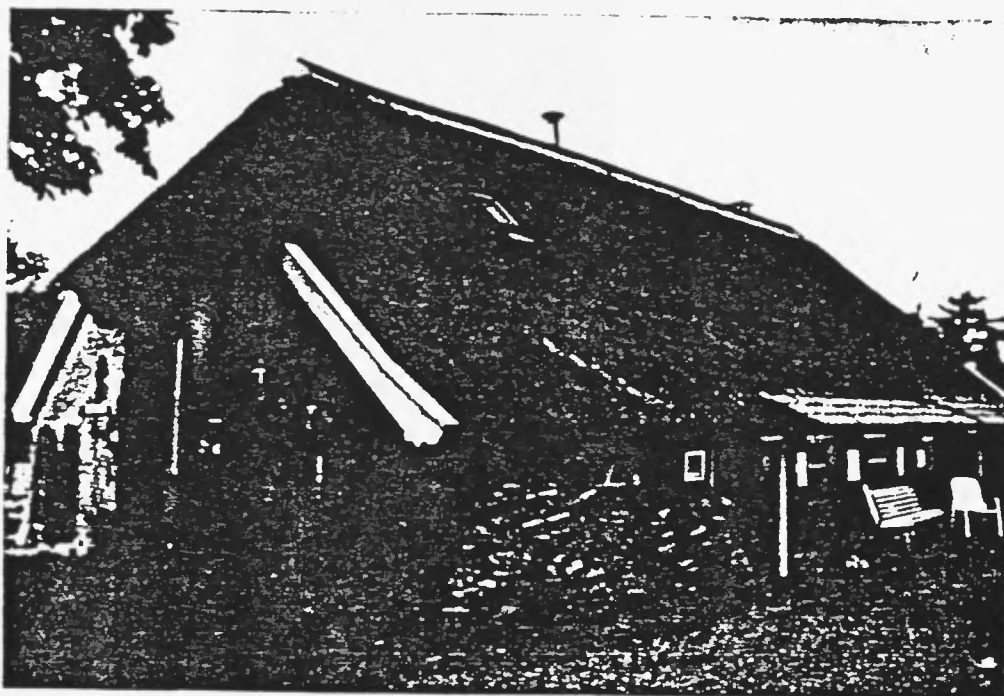
voorzijde watermolen.

achterzijde watermolen.

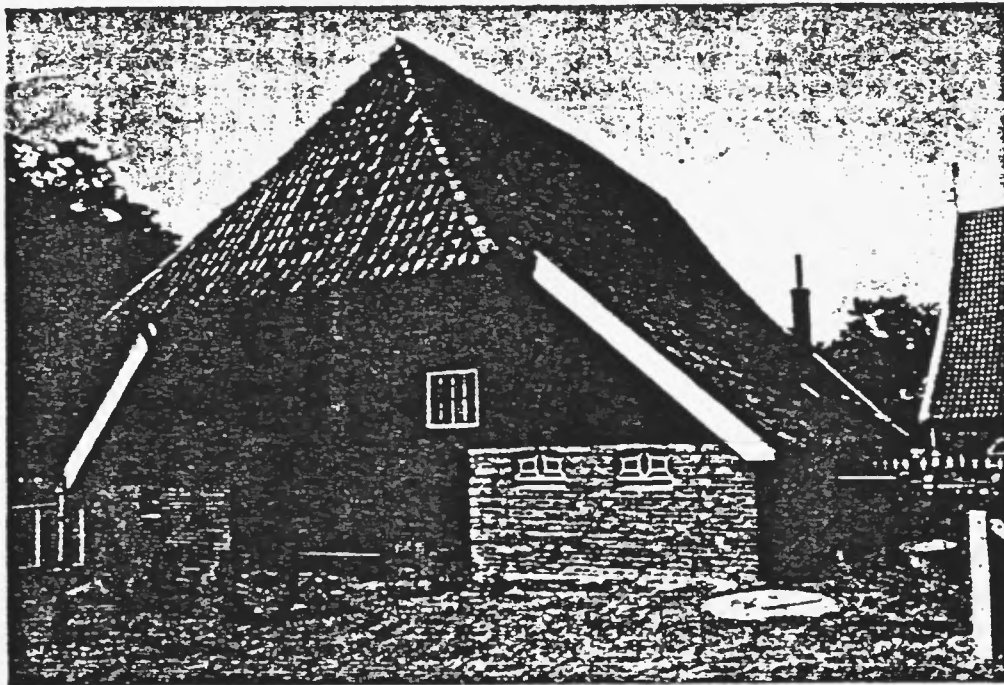
voorzijde boerderij.

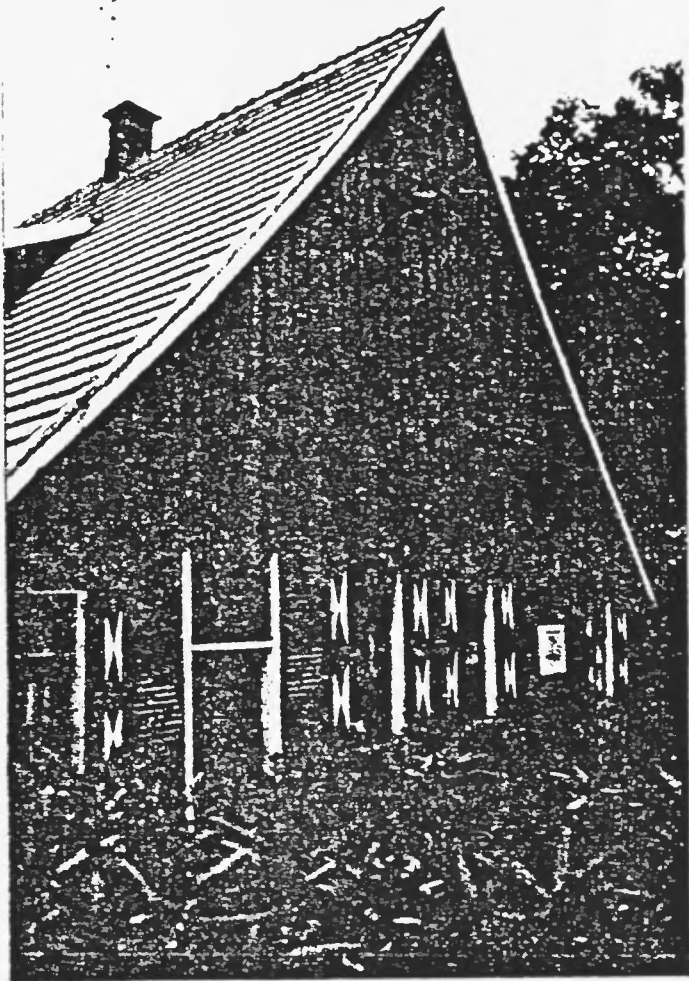
achterzijde boerderij.

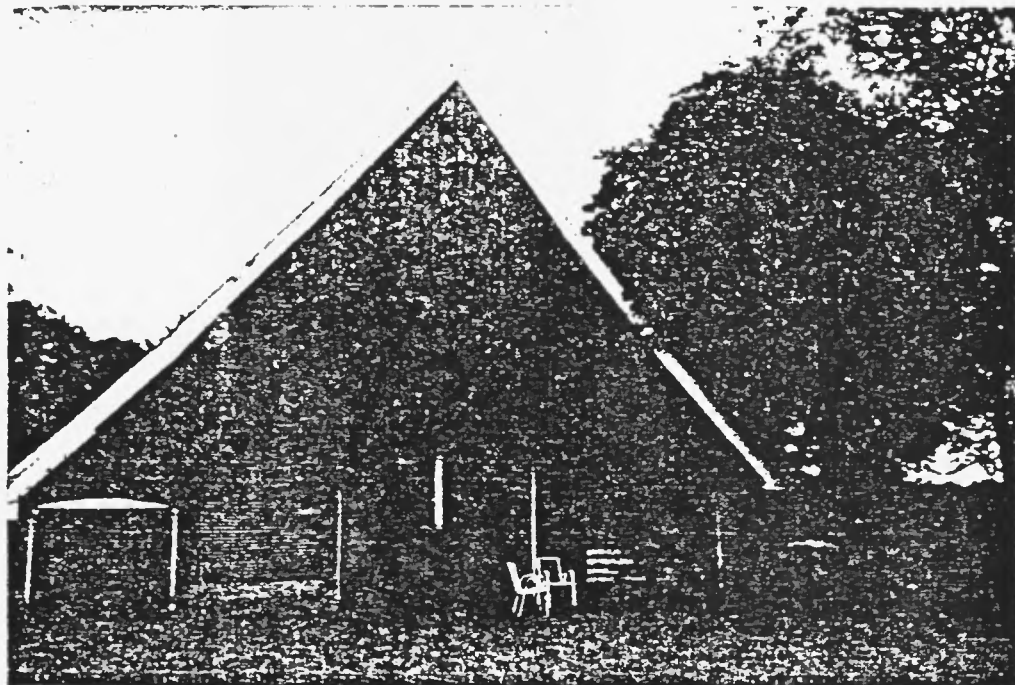
voorgevel boerderij.

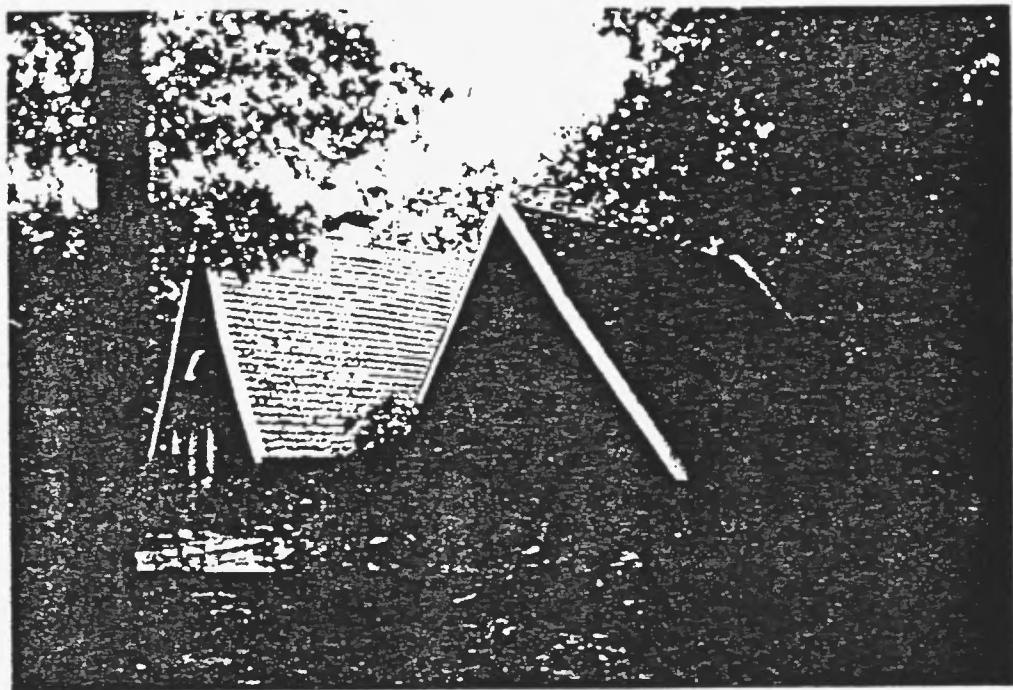
achterzijde schuur.

voorgevel boerderij.

achtergevel boerderij.

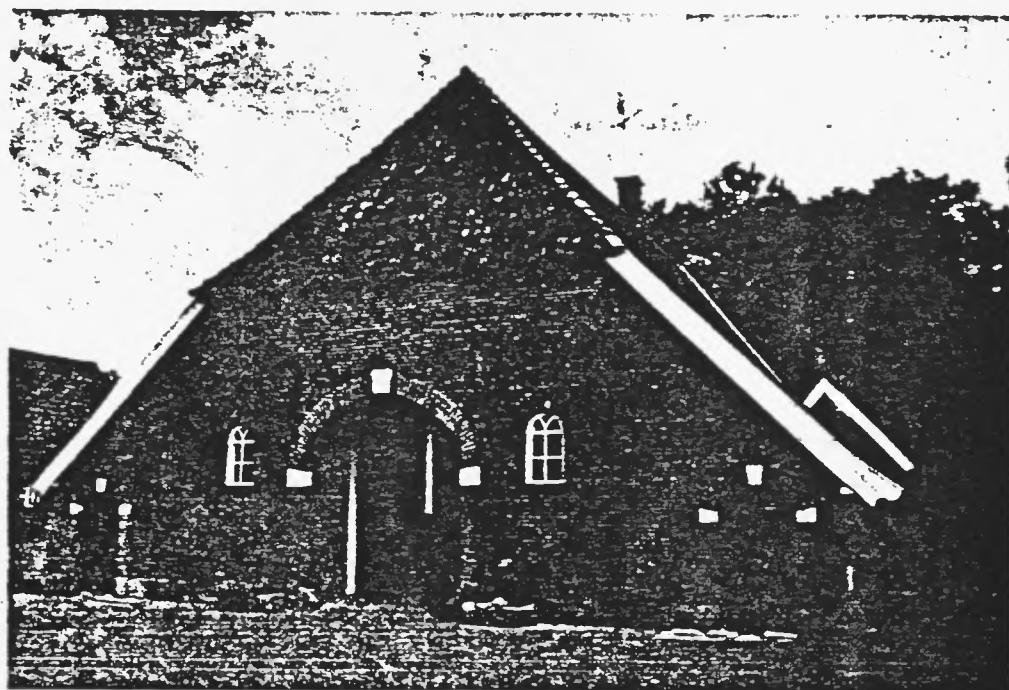
voorzijde boerderij + schuur.

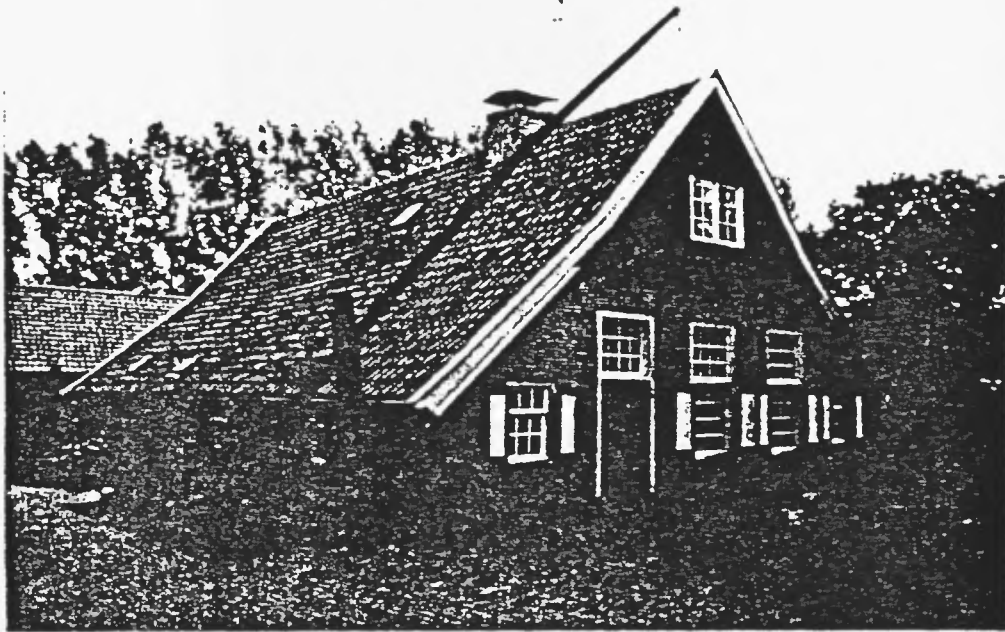
achterzijde boerderij + schuur.

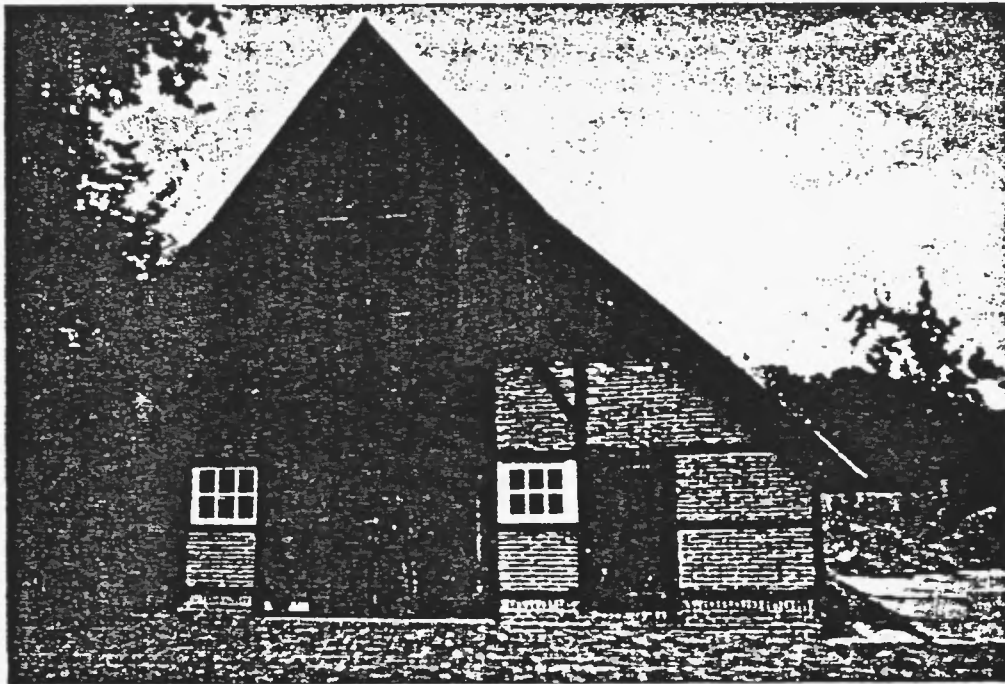
voorzijde boerderij.

achterzijde boerderij.

voorgevel boerderij.

voorgevel schuur.

Rijkssubsidieregeling

Restauratie monumenten

d.d. 1 november 1985,
RMA/MO 2473, gewijzigd
bij beschikking van
3 maart 1986, RMA/MO
U-3063.

De Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur,

Gehoord de Monumentenraad, de Raad voor het Binnenlands Bestuur en de Raad voor de Gemeentefinanciën;

b e s l u i t

Hoofdstuk I. Algemene bepalingen

Artikel 1

In dit besluit wordt verstaan onder:

- a. de minister: de Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur;
- b. monumenten: de monumenten bedoeld in artikel 1 onder b, van de Monumentenwet, ten aanzien waarvan toepassing is gegeven aan de artikelen 8, 9 of 10 van de Monumentenwet, een en ander voorzover het geen archeologische monumenten betreft;
- c. restauratie: de werkzaamheden aan een monument, het normale onderhoud te boven gaand, die voor de instandhouding ervan noodzakelijk zijn;
- d. subsidiabele restauratiekosten: de kosten die de minister op een ingediende en gespecificeerde begroting als subsidiebaar aanmerkt;
- e. eigenaar: de natuurlijke persoon of rechtspersoon, die het recht van eigendom dan wel een ander zakelijk recht heeft op een monument;
- f. meerjarenprogramma: het programma bedoeld in artikel 3;
- g. budget: het budget bedoeld in artikel 5.

Artikel 2

Subsidie wordt slechts verleend voorzover de wetgever de nodige gelden ter beschikking heeft gesteld.

Hoofdstuk II. Het meerjarenprogramma

Artikel 3

1. De gemeente kan een meerjarenprogramma bij de minister indienen dat voor een periode van vijf jaar de door de eigenaren van in de gemeente gelegen monumenten te ondernemen restauraties aangeeft.
2. Het meerjarenprogramma dient:
 - a. de vorm te hebben van een raadsbesluit;

- b. een overzicht te bevatten van de in technische zin matige en slechte monumenten waarvan restauratie in de desbetreffende periode wordt overwogen;
 - c. een gefaseerde aanpak van de uitvoering van het programma aan te geven;
 - d. een indicatie in te houden van de kosten voor de eigenaar per restauratie, alsmede van de hoogte van het subsidie dat door hem van de minister wordt verwacht;
 - e. ingediend te worden vóór 1 september van het jaar dat voorafgaat aan het eerste jaar waarop het betrekking heeft.
3. De gemeente die een programma, als bedoeld in het eerste lid, heeft ingediend, kan te beginnen in het eerste jaar waarop het programma betrekking heeft, ieder jaar een aanvulling op het programma indienen, welke aanvulling betrekking heeft op het jaar dat aansluit op het programma. Het tweede lid is van overeenkomstige toepassing.
 4. De gemeente die een meerjarenprogramma heeft ingediend kan bij raadsbesluit dan wel, indien de raad burgemeester en wethouders daartoe de bevoegdheid verleend heeft, bij besluit van burgemeester en wethouders, wijzigingen in het meerjarenprogramma aanbrengen. Het tweede lid, met uitzondering van de onderdelen a en e, is van overeenkomstige toepassing. Een besluit van burgemeester en wethouders, als bedoeld in de eerste volzin, wordt ter kennis gebracht van de raad.
 5. Afschrift van het meerjarenprogramma, van de aanvulling daarop alsmede van een wijziging daarin zendt de gemeente aan de provincie.

Artikel 4

De minister toetst het ingediende meerjarenprogramma op geen andere gronden dan in artikel 3 aangegeven.

Hoofdstuk III. Budgetreservering

Artikel 5

1. De minister doet aan de gemeente die een meerjarenprogramma heeft ingediend ieder jaar mededeling van het budget dat naar verwachting in het vijfde jaar van het meerjarenprogramma gereserveerd zal worden voor restauraties van monumenten in die gemeente. Afschrift van deze mededeling zendt de minister aan de provincie.
2. Bij de berekening van het te reserveren budget houdt de minister rekening met aantal en aard van de in de gemeente gelegen monumenten, alsmede met de uit de door de gemeenten ingediende meerjarenprogramma's gebleken behoefte.
3. De reservering van het budget geldt tot 1 april van het jaar waarop zij betrekking heeft. Indien op die datum de reservering niet is benut door het indienen van aanvragen bij het ministerie, gebruikt de minister de reservering of het resterende gedeelte daarvan om subsidie te verle-

nen aan eigenaren van monumenten die voorkomen in meerjarenprogramma's van gemeenten, die een reservering kregen die geringer was dan het benodigde subsidiebedrag voor het uitvoeren van de voor dat jaar in het meerjarenprogramma voorziene restauraties, waarvoor aanvragen zijn ingediend.

Hoofdstuk IV. De aanvraag van het subsidie en de beslissing daarop

Artikel 6

De minister kan, voorzover het voor de betrokken gemeente gereserveerde budget dat toelaat, aan de eigenaar van een in die gemeente gelegen monument dat voorkomt in het meerjarenprogramma subsidie verlenen in de kosten van een restauratie van dat monument.

Artikel 7

1. Het verzoek om subsidie dient op het daartoe voorgeschreven formulier te worden ingediend bij de gemeente.
2. De gemeente zendt het verzoek door naar de minister en geeft daarbij aan of het verzoek voor inwilliging in aanmerking komt en zo ja, ten laste van welk jaar van het gereserveerde budget het subsidie zou moeten worden gebracht. Afschrift van de doorzending zendt de gemeente aan de indiener van het verzoek.

Artikel 8

1. Het subsidie bedraagt een percentage van de subsidiabele restauratiekosten.
2. Voorzover niet anders bepaald in het derde lid, gelden de volgende percentages:
 - a. voor monumenten waarvan eigenaar is een kerkgenootschap, kerkelijke gemeente of parochie of een kerkelijke instelling en welke uitsluitend of voor een overwegend deel worden gebruikt voor de uitoefening van de eredienst: 50;
 - b. voor monumenten met uitzondering van molens, waarvan eigenaar is een binnen het rijk gevestigde privaatrechtelijke rechtspersoon, die zonder winstoogmerk uitsluitend de instandhouding van monumenten ten doel heeft: 50;
 - c. voor monumenten, zijnde molens die uit een oogpunt van monumentenzorg bedrijfsvaardig zijn of weer bedrijfsvaardig zijn te maken en waarvan eigenaar is een binnen het rijk gevestigde privaatrechtelijke rechtspersoon, die zonder winstoogmerk uitsluitend de instandhouding van monumenten ten doel heeft: 50;
 - d. voor monumenten waarvan eigenaar is een publiekrechtelijke rechtspersoon en voor andere dan de onder c bedoelde molens, zijnde monument, die uit

- een oogpunt van monumentenzorg bedrijfsvaardig zijn of weer bedrijfsvaardig zijn te maken: 40;
- e. voor alle andere monumenten: 30;
 - f. voor monumentwaardige orgels, carillons en klokken, voorzover deze zich in, aan, bij of op monumenten bevinden, die vallen:
 - onder de onder a en b genoemde categoriën: 50;
 - onder de onder d genoemde categorie: 40;
 - onder de onder e genoemde categorie: 30.
3. Het desbetreffende percentage in het tweede lid wordt met 30 verhoogd, indien naar de situatie van het moment van indiening van het subsidieverzoek bij de gemeente, de eigenaar:
- a. een lichaam is dat niet behoort tot de belastingplichtigen bedoeld in de artikelen 2 en 3 van de Wet op de vennootschapsbelasting 1969;
 - b. een lichaam is als bedoeld in artikel 5 onder d van de Wet op de vennootschapsbelasting 1969;
 - c. de kosten van de restauratie niet kan aanmerken als aftrekbare kosten in de zin van de Wet op de inkomstenbelasting 1964.

Artikel 9

1. De minister deelt de beslissing schriftelijk aan de eigenaar mede. Indien de beslissing een toezegging inhoudt, vermeldt hij onder aanduiding van de subsidiabele restauratiekosten het bedrag dat ten hoogste als subsidie kan worden verleend.
2. Afschrift van de beschikking, bedoeld in het eerste lid, zendt de minister aan de gemeente en aan de provincie.

Artikel 10

Nadat subsidie is toegezegd, kunnen op basis van door de eigenaar op de voorgeschreven formulieren ingediende overzichten van gemaakte kosten, voorschotten worden verstrekt.

Artikel 11

Subsidie wordt in ieder geval niet toegezegd:

- a. indien de vergunning, bedoeld in artikel 15 van de Monumentenwet, niet is verleend;
- b. indien met de restauratie is begonnen, voordat de eigenaar van de minister bericht heeft ontvangen, welke kosten als subsidiabele restauratiekosten zijn aangemerkt;
- c. indien het werkzaamheden betreft, waarop een andere rijkssubsidieregeling binnen het kader van de monumentenzorg van toepassing is;
- d. voor zover de kosten van restauratie op grond van een verzekering worden gedekt.

Hoofdstuk V. Aan het subsidie verbonden voorschriften

Artikel 12

1. De restauratie dient:

- a. te worden beëindigd vóór de in de beschikking bedoeld in artikel 9 opgenomen datum;
 - b. te worden uitgevoerd in overleg met de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Aan door de minister aangewezenen ambtenaren wordt te allen tijde toegang tot het werk en de werkplaatsen verleend.
2. Goedkeuring van de minister behoeven de wijze van de aanbesteding en de gunning van het werk.

Artikel 13

1. Van de aanvang en het einde van de restauratie zendt de eigenaar terstond een mededeling aan de Rijksdienst voor de Monumentenzorg en aan de gemeente.
2. De minister kan de eigenaar voorschrijven tijdens de restauratie aan de Rijksdienst voor de Monumentenzorg te zenden:
 - a. vóór de 15^e van elke maand, op het voorgeschreven formulier een rapport betreffende de in de afgelopen maand verrichte werkzaamheden;
 - b. jaarlijks vóór 1 april een verslag van de in het afgelopen kalenderjaar uitgevoerde werkzaamheden, alsmede, op het voorgeschreven formulier, een geldelijke verantwoording over het afgelopen kalenderjaar.
3. Na afloop van de restauratie zendt de eigenaar aan de Rijksdienst voor de Monumentenzorg:
 - a. binnen drie maanden in tweevoud en gerelateerd aan de ingediende begroting een verantwoording van de gemaakte kosten met gebruikmatig van de voorgeschreven formulieren en onder overlegging van de desbetreffende betalingsbewijzen.
 - b. binnen drie maanden na voltooiing van de restauratie een door de architect gewaarmerkt volledig stel revisie-tekeningen.

Artikel 14

1. De eigenaar is verplicht vanaf de aanvang van de restauratie op zijn kosten het monument te verzekeren dan wel verzekerd te houden tegen brand-, storm- en bliksemschade.
2. De minister kan voor bepaalde categorieën monumenten ontheffing verlenen van het bepaalde in het eerste lid.
3. De minister verleent op verzoek aan degene die gemoedsbezwaren heeft tegen de in het eerste lid bedoelde verzekeringen ontheffing van het bepaalde in het eerste lid.

Artikel 15

De minister kan de eigenaar voorschrijven het monument te voorzien van een bliksemafleider, welke ten minste eenmaal per jaar en bovendien voorzover de inrichting van de bliksemafleider dat vereist telkens na een onweder, wordt beproefd.

Artikel 16

De eigenaar is verplicht na afloop van de restauratie het monument onveranderd te bewaren en te onderhouden in de staat, waarin het door de restauratie is gebracht.

Artikel 17

Bij overdracht van de eigendom is de overdragende partij gehouden de verplichting tot nakoming van de in dit hoofdstuk genoemde voorschriften ten behoeve van het Rijk aan de nieuwe eigenaar op te leggen, met dien verstande dat, ingeval de overdracht plaatsvindt na voltooiing van de restauratie, met oplegging van de voorschriften, bedoeld in de artikelen 14 tot en met 17 kan worden volstaan.

Artikel 18

Aan de door de minister aangewezen ambtenaren worden door de eigenaar alle bescheiden getoond en alle inlichtingen verstrekt, die noodzakelijk zijn voor een juiste vervulling van hun taak.

Hoofdstuk VI. Vaststelling van het subsidie

Artikel 19

Na ontvangst van de bescheiden, bedoeld in artikel 13, derde lid, stelt de minister het subsidie vast.

Hoofdstuk VII. Overige bepalingen

Artikel 20

1. Indien door of namens de eigenaar onjuiste of onvolledige gegevens zijn verstrekt of indien de voorschriften, bedoeld in de artikelen 12, 13, 14, 18 en 19 niet worden nageleefd, kan de minister de toezegging bedoeld in artikel 9 wijzigen dan wel intrekken, het verstrekken van voorschotten opschorten of het vastgestelde subsidie wijzigen.
2. Indien de voorschriften bedoeld in de artikelen 15, 16 en 17 niet worden nagekomen verliest de eigenaar zijn aanspraak op het door hem nog niet ontvangen gedeelte van het rijkssubsidie en is hij bovendien als boete een bedrag aan het Rijk verschuldigd dat door de minister bij de toezegging van het subsidie voor dit geval is vastgesteld.

Artikel 21

Indien bijzondere omstandigheden daartoe aanleiding geven, kan de minister op verzoek van een gemeente afwijken van het in deze regeling bepaalde.

Hoofdstuk VIII. Overgangs- en slotbepalingen

Artikel 22

1. De Tijdelijke bijdrageregeling restauratie monumenten van 3 februari 1983, MMA/MO 5403, (Ned. Stcrt 14 februari 1983, nr. 31) vervalt, met dienverstande dat de behandeling van de voor 1 januari 1986 bij het ministerie ingediende aanvragen voor een rijksbijdrage alsmede de definitieve vaststelling van rijksbijdragen die verleend zijn voor 1 januari 1986, plaatsvindt overeenkomstig het bepaalde in die regeling.
2. Indien de eigenaar zulks verzoekt blijft overeenkomstige toepassing van de Tijdelijke bijdrageregeling restauratie monumenten als bedoeld in het eerste lid voorzover het betreft de aanvraag achterwege. De minister kan alsdan subsidie verlenen en de aanvraag afhandelen overeenkomstig dit besluit, met dien verstande dat de artikelen 3 t/m 7 buiten toepassing blijven.
3. Indien de eigenaar zulks verzoekt wordt een aan de gemeente op grond van artikel 2 van de Tijdelijke bijdrageregeling restauratie monumenten toegezegde rijksbijdrage, waarop nog geen voorschot is verstrekt, door de minister ingetrokken en een toezegging als bedoeld in artikel 9 van dit besluit afgegeven. De artikelen 8, 10 en 12 t/m 21 zijn op die toezegging van toepassing.

Artikel 23

Dit besluit, dat zal worden geplaatst in de Nederlandse Staatscourant, treedt in werking met ingang van 1 januari 1986 met dien verstande dat:

- a. de gemeente voor het eerst voor de periode 1987 t/m 1991 een meerjarenprogramma kan indienen, waarbij het programma voor de jaren 1987 t/m 1989 niet hoeft te worden ingevuld;
- b. de minister voor de eerste maal voor het jaar 1991 overeenkomstig artikel 5 een budget reserveert;
- c. in afwijking van artikel 7 ten laste van de jaren 1986 t/m 1989 geen verzoeken om subsidie bij het ministerie kunnen worden ingediend. Indien de middelen daartoe toereikend zijn kan de minister ten laste van de jaren 1986 t/m 1989 subsidie verlenen in de kosten van een restauratie waarvoor vóór 1 januari 1986 een verzoek om subsidie is afgewezen wegens het ontbreken van de benodigde financiële middelen. De artikel 3 t/m 7 blijven buiten toepassing;
- d. voor 1990, in afwijking van de artikelen 3 tot en met 6 de volgende regeling geldt.

De minister reserveert per gemeente een budget, rekening houdend met aantal en aard van de in de gemeente gelegen monumenten en met de gemiddelde herstelkosten. Deze reservering geldt tot 1 april 1990. Verzoeken om subsidie moeten bij de gemeente worden ingediend. Op voordracht van de gemeente kent de minister aan de eigenaar subsidie

toe voorzover het voor de gemeente gereserveerde budget dat toelaat.

Artikel 24

Dit besluit kan worden aangehaald als de "Rijkssubsidieregeling Restauratie Monumenten".

Een afschrift van dit besluit zal worden gezonden aan de Algemene Rekenkamer.

De minister voornoemd,

(mr.drs. L.C. Brinkman).

provinciaal blad

Nr. 1987 - 6

2007

GEZIEVEN	1-1.853.21
DOS.	
	28 JAN. 1987
BEHAND.:	
AFL.:	Joosten

Rubriek V

Regeling monumentensubsidies Overijssel.

Besluit van provinciale staten van 17 december 1986, nr. 65. *Monumenten*

Provinciale staten van Overijssel,

gezien het voorstel van gedeputeerde staten van 25 november 1986, nr. 85973 A, afd. 1 p.f./A.J.Z./bur. Bp,

gelet op artikel 90 van de Provinciewet,

besluiten:

vast te stellen de navolgende

REGELING MONUMENTENSUBSIDIES OVERIJSSSEL

Definities

Artikel 1

In deze regeling wordt verstaan onder:

kosten	de door het rijk of, indien geen rijksbijdrage wordt verkregen, de door gedeputeerde staten subsidiabel verklaarde kosten,
landelijke bouwkunst	kleine monumenten en rieten dakbedekking op boerderijen en schuren in Overijssel;
overige monumenten	a. <u>beschermde monumenten in de zin van de Monumentenwet in Overijssel</u> ,
b. de als zodanig op de historische kwaliteitskaart geplaatste beeldbepalende panden die in een als beschermd stads- of dorpsgezicht aangewezen gebied in Overijssel zijn gelegen;
c. niet beschermde monumenten in Overijssel waarvan naar het oordeel van gedeputeerde staten kan worden aangenomen dat zij beschermd zullen worden zodra hun restauratie is voltooid, voor zover geen sprake is van landelijke bouwkunst of molens.

Landelijke bouwkunst

Artikel 2

In de kosten van restauratie van landelijke bouwkunst kunnen gedeputeerde staten onder de volgende voorwaarden een provinciaal subsidie toekennen

- het rijk en/of de gemeente waarin het object gelegen is moet(en) een bijdrage van ten minste 60% van de kosten hebben verleend,
- het behoud van het monument, dat wel het aanbrengen of herstellen van de rieten dakbedekking moet naar het oordeel van gedeputeerde staten gewenst zijn

Artikel 3

De in artikel 3 bedoelde bijdrage van rijk en/of gemeente wordt tot 75% van de kosten aangevuld met de bedoelde provinciale subsidie.

Als een gemeente als eigenaar restaureert of een rieten dakbedekking aanbrengt of herstelt, wordt de in artikel 3 bedoelde bijdrage van het rijk en / of van de gemeente tot 70% van de kosten aangevuld met de provinciale subsidie

Molens

Artikel 4

In de kosten van restauratie van molens kunnen gedeputeerde staten onder de volgende voorwaarden een provinciaal subsidie toekennen:

- a. het rijk en / of gemeente waarin de molen gelegen is moet(en) een bijdrage van ten minste 70% van de kosten hebben verleend;
- b. het behoud van de molen moet naar het oordeel van gedeputeerde staten gewenst zijn.

Artikel 5

De in artikel 4 bedoelde bijdrage van rijk en / of gemeente wordt tot de kosten aangevuld met de bedoelde provinciale subsidie. Als een gemeente als eigenaar restaureert wordt de bijdrage van het rijk en / of van de gemeente tot 90% van de kosten aangevuld met de provinciale subsidie. De provinciale subsidie bedraagt ten hoogste 25% van de kosten.

Artikel 6

In de kosten van onderhoud van molens kunnen gedeputeerde staten onder de volgende voorwaarden een provinciaal subsidie toekennen:

- a. het rijk en / of de gemeente waarin de molen gelegen is moet(en) een bijdrage van ten minste 65% van de kosten hebben verleend.
- b. naar het oordeel van gedeputeerde staten moet het behoud van de molen gewenst zijn en moet het onderhoud nuttig of noodzakelijk zijn voor dit behoud.

Artikel 7

De in artikel 6 bedoelde bijdrage van rijk en / of gemeente wordt tot 80% van de kosten aangevuld met de bedoelde provinciale subsidie. Als een gemeente als eigenaar het onderhoud pleegt wordt de rijks- en / of gemeentelijke bijdrage tot 55% van de kosten met de provinciale subsidie aangevuld.

Overige monumenten

Artikel 8

In de kosten van restauratie van overige monumenten kunnen gedeputeerde staten onder de volgende voorwaarden een provinciaal subsidie toekennen:

- a. het rijk en / of de gemeente waarin het monument gelegen is, moeten) een bijdrage van ten minste 60% van de kosten hebben verleend;
- b. het behoud van het monument moet naar het oordeel van gedeputeerde staten gewenst zijn.

Artikel 9

De in artikel 8 bedoelde bijdrage van rijk en / of van de gemeente wordt tot de kosten aangevuld met de provinciale subsidie, met dien verstande dat de provinciale subsidie

- a. ten hoogste 10% bedraagt van die bijdrage, als de bijdrage wordt verstrekt aan een kerkgenootschap;
- b. ten hoogste 9,1% bedraagt van die bijdrage, wanneer de bijdrage wordt verleend aan een andere instelling met rechtspersoonlijkheid dan een kerkgenootschap of aan de gemeente zelf;
- c. ten hoogste 8% bedraagt van die bijdrage, wanneer de bijdrage verstrekt wordt aan een particulier

Extra werkgelegenheidsprojecten monumentenzorg

Artikel 10

Gedeputeerde staten kunnen subsidie toekennen in de kosten van werkgelegenheidsprojecten in de monumentenzorg, mits het rijk eveneens een bijdrage uit de werkgelegenheidsmiddelen verleent.

Archeologische opgravingen

Artikel 11

Gedeputeerde staten kunnen subsidie toekennen ten behoeve van archeologische noodopgravingen in de provincie Overijssel, onder de volgende voorwaarden

- a. de provinciale subsidie bedraagt ten hoogste 30% van de totale opgravingskosten, zoals vastgesteld door het rijk;
- b. de provinciale subsidie wordt slechts verleend als naar het oordeel van gedeputeerde staten vaststaat:
 - dat de opgraving niet kon worden voorzien;
 - dat het noodzakelijk is om in verband met te vrezen verdwijning van relevante grondsporen en vondsten de opgraving te verrichten en
 - dat de opgraving met spoed moet worden verricht in verband met de bestemming van het te onderzoeken terrein.

Slotbepalingen

Artikel 12

Gedeputeerde staten doen van de toepassing van deze regeling jaarlijks verslag aan provinciale staten.

Artikel 13

Gedeputeerde staten kunnen ter uitvoering van deze regeling nadere regelen stellen.

Artikel 14

De Algemene subsidieverordening Overijssel is van toepassing

Artikel 15

De Regeling monumentensubsidies Overijssel, vastgesteld op 12 november 1985, nr. 50J, wordt ingetrokken.

Zwolle, 17 december 1986

Provinciale staten voornoemd.

GEMEENTE HENGELO (O.)

MONUMENTENVERORDENING

HOOFDSTUK 1: BEGRIPSOMSCHRIJVINGEN

Artikel 1.

Deze verordening verstaat onder:

1. monumenten:
 - a. alle zaken, welke van algemeen belang zijn voor de gemeente wegens hun schoonheid; hun betekenis voor de wetenschap of hun volkskundige waarde;
 - b. terreinen, welke van algemeen belang zijn voor de gemeente wegens daar aanwezige zaken als bedoeld onder a;
 - c. alle zaken en terreinen, welke van algemeen belang zijn voor de gemeente wegens de aan die zaken en terreinen verbonden geschiedkundige herinneringen;
2. monumentenlijst:

de lijst, waarop zijn vermeld de van gemeentewege beschermde monumenten;
3. beschermde monumenten:

onroerende monumenten, welke zijn vermeld op de monumentenlijst;
4. kerkelijke monumenten:

onroerende monumenten, welke eigendom zijn van een kerkgenootschap, kerkelijke gemeente of parochie of van een kerkelijke instelling en welke uitsluitend of voor een overwegend deel worden gebruikt voor de uitoefening van de eredienst;
5. eigenaren en zakelijk gerechtigden:

degenen, die in de kadastrale registers als eigenaren en zakelijk gerechtigden van een monument zijn ingeschreven;
6. monumentencommissie:

de door de raad ingestelde commissie of aangewezen instantie, tot wier taak behoort burgemeester en wethouders op verzoek of eigener beweging van voorlichting en advies te dienen ter zake van de toepassing van deze verordening.

HOOFDSTUK 2: INSTELLING MONUMENTENCOMMISSIE

Artikel 2.

1. De Gemeenteraad stelt een commissie in, die burgemeester en wethouders op verzoek of eigener beweging van voorlichting en advies dient ter zake van de toepassing van deze verordening.
 2. De commissie telt minstens 6 leden, die door de Gemeenteraad worden benoemd voor een periode van 4 jaar, waarna hoogstens 2 x herbenoeming mogelijk is.
 3. De commissie draagt de naam "monumentencommissie".
 4. De benoeming van de leden geschiedt op voordracht van burgemeester en wethouders.
De commissie is samengesteld uit in ieder geval:
 - één vertegenwoordiger van Het Oversticht belast met monumentenzorg;
 - twee Hengelose burgers van wie een deskundige bijdrage mag worden verwacht ten behoeve van het functioneren van de monumentencommissie;
 - één medewerker van de Dienst Gemeentewerken;
 - één ambtenaar van het bureau Culturele Zaken als adviseur en secretaris.
- Alle leden van de commissie worden op persoonlijke titel benoemd. Beide ambtenaren hebben geen stemrecht.
5. De commissie benoemt uit haar midden een voorzitter en een vicevoorzitter.
 6. De leden van de commissie kunnen te allen tijde ontslag nemen. Zij zenden de ontslagaanvraag in aan de Gemeenteraad.
 7. Ter voorziening in een vacature dragen burgemeester en wethouders een nieuwe kandidaat aan de Gemeenteraad voor.
 8. Van haar werkzaamheden brengt de commissie in de maand maart over het voorafgaande kalenderjaar verslag uit aan de Raad der Gemeente Hengelo (O).
 9. De commissie regelt haar werkzaamheden zelf en stelt daartoe een huishoudelijk reglement op.

HOOFDSTUK 3: BESCHERMING VAN MONUMENTEN, SAMENSTELLING MONUMENTENLIJST

Artikel 3.

1. Bij de toepassing van deze verordening wordt rekening gehouden met de gebruiksmogelijkheid van het monument.
2. Burgemeester en wethouders nemen met betrekking tot kerkelijke monumenten geen beslissing ingevolge deze verordening dan na overleg met de eigenaar en zakelijk gerechtigde.

Artikel 4.

1. Burgemeester en wethouders stellen een monumentenlijst vast en kunnen daarin ambtshalve of op verzoek van belanghebbenden wijzigingen aanbrengen.
2. De monumentenlijst geeft de plaatselijke aanduiding aan, de kadastrale aanduiding en tenaamstelling en voorts een beschrijving van het monument waarbij zo nodig de onderdelen worden genoemd waarop de bescherming met name is gericht.

Artikel 5.

1. Monumenten welke zijn ingeschreven in het register als bedoeld in artikel 10 der Monumentenwet of welke zijn geplaatst op een lijst van monumenten op grond van een monumentenverordening van de provincie Overijssel worden door burgemeester en wethouders niet op de monumentenlijst geplaatst.
2. Monumenten welke na plaatsing op de monumentenlijst worden ingeschreven in het monumentenregister als bedoeld in artikel 10 der Monumentenwet, worden door burgemeester en wethouders van de monumentenlijst afgevoerd. Monumenten welke worden geplaatst op een lijst van monumenten op grond van een monumentenverordening van de provincie Overijssel worden door burgemeester en wethouders van de lijst afgevoerd zodra vaststaat dat deze plaatsing onherroepelijk is geworden.

Artikel 6.

1. Burgemeester en wethouders geven, gehoord de monumentencommissie behoudens in spoedeisende gevallen, van hun besluiten omtrent plaatsing op de monumentenlijst schriftelijk kennis aan de eigenaren en zakelijk gerechtigden en voorts aan andere belanghebbenden die om plaatsing hebben verzocht. Zij zenden aan de monumentencommissie afschrift van deze kennisgevingen. Van hun besluiten omtrent plaatsing op de monumentenlijst doen burgemeester en wethouders voorts openbare kennisgeving.
2. De eigenaren en zakelijk gerechtigden en de belanghebbenden die om plaatsing hebben verzocht, kunnen binnen één maand na de datum van verzending van de schriftelijke kennisgeving, bedoeld in het eerste lid, schriftelijk bij de gemeenteraad gemotiveerd beroep instellen tegen het besluit omtrent plaatsing op de monumentenlijst.
3. Andere belanghebbenden kunnen binnen één maand na de datum van publicatie van de openbare kennisgeving, bedoeld in het eerste lid, eveneens schriftelijk bij de gemeenteraad gemotiveerd beroep instellen tegen het besluit omtrent plaatsing op de monumentenlijst.
4. Burgemeester en wethouders worden geacht een verzoek omtrent plaatsing op de monumentenlijst te hebben afgewezen, wanneer zij niet binnen 3 maanden hierop een beslissing hebben genomen. Binnen een maand na de datum, waarop het verzoek geacht wordt afgewezen te zijn kunnen belanghebbenden hiertegen schriftelijk bij de gemeenteraad gemotiveerd beroep instellen.

Artikel 7.

1. Binnen drie maanden na het verstrijken van de termijn, genoemd in het tweede, derde en vierde lid van artikel 6, beslist de gemeenteraad op het beroepschrift, gehoord de Monumentencommissie, indien deze, ingevolge het eerste lid van artikel 6, niet is gehoord en nadat degenen die zich in beroep tot de gemeenteraad hebben gewend in de gelegenheid zijn gesteld hun bezwaren mondeling toe te lichten voor een daartoe aangewezen commissie uit de raad. De raad kan zijn beslissing eenmaal voor ten hoogste 3 maanden verdagen; hiervan wordt onverwijld schriftelijk mededeling gedaan aan degene die het beroep op de gemeenteraad heeft ingesteld.
2. Houdt de beslissing van de gemeenteraad in dat een monument ten onrechte op de monumentenlijst is geplaatst, dan schrappen burgemeester en wethouders het monument niet eerder van de lijst dan na het einde van de in artikel 9 van de Wet administratieve rechtspraak overheidsbeschikkingen bedoelde termijn. Indien gedurende die termijn verzocht wordt om toepassing van artikel 80 van de Wet op de Raad van State, schrappen burgemeester en wethouders het monument niet van de lijst vóórdat op dat verzoek is beslist.
3. Houdt een beslissing van de gemeenteraad in dat een monument ten onrechte niet op de monumentenlijst is geplaatst, dan gaan burgemeester en wethouders er onverwijld toe over het monument op de lijst te plaatsen.
4. Van de beslissing van de gemeenteraad wordt onverwijld mededeling gedaan aan de appellant en voorts aan de eigenaren, zakelijk gerechtigden en de monumentencommissie.
5. Het beroep wordt geacht ongegrond te zijn verklaard indien de gemeenteraad niet binnen de in het eerste lid bedoelde termijn -eventueel na verdaging een beslissing heeft genomen.

Artikel 8.

1. Burgemeester en wethouders besluiten niet omtrent het afvoeren van een monument van de monumentenlijst dan na de monumentencommissie gehoord te hebben, tenzij de afvoering plaatsvindt ingevolge het bepaalde in artikel 5, tweede lid, of in artikel 7, tweede lid, dan wel tenzij de afvoering noodzakelijk is als uitvloeisel van een geldend bestemmingsplan of van een beslissing van Gedeputeerde Staten of van de Kroon om geheel of ten dele goedkeuring aan een bestemmingsplan te onthouden. Zij geven van het afvoeren van een monument van de monumentenlijst in alle gevallen onverwijld schriftelijk kennis aan de eigenaren en zakelijk gerechtigden en zenden een afschrift der kennisgeving aan de monumentencommissie. Voorts doen zij hiervan openbare kennisgeving.
2. Artikel 6, tweede, derde en vierde lid, zomede artikel 7, eerste en vijfde lid, zijn van overeenkomstige toepassing, tenzij de afvoering plaatsvindt ingevolge het bepaalde in artikel 5, tweede lid, of in artikel 7, tweede lid, dan wel tenzij de afvoering noodzakelijk is als een uitvloeisel van een geldend bestemmingsplan of van een beslissing van gedeputeerde staten of de Kroon om geheel of ten dele goedkeuring aan een bestemmingsplan te onthouden.

3. Indien burgemeester en wethouders hebben besloten een monument van de monumentenlijst af te voeren, schrappen zij het monument van de lijst:
 - a. indien tegen dit besluit geen beroep bij de gemeenteraad wordt ingesteld: na het einde van de in artikel 6, tweede en derde lid, genoemde termijn;
 - b. indien tegen dit besluit beroep bij de gemeenteraad is ingesteld: niet vóórdat de gemeenteraad op het beroep heeft beslist;
 - c. indien de gemeenteraad het beroep verwerpt: na het einde van de in artikel 9 van de Wet administratieve rechtspraak overheidsbeschikkingen bedoelde termijn;
 - d. indien gedurende die termijn verzocht wordt om toepassing van artikel 80 van de Wet op de Raad van State: niet vóórdat op dat verzoek is beslist.

Artikel 9.

De monumentenlijst ligt voor een ieder ter secretarie ter inzage. Van de monumentenlijst wordt een exemplaar ter kennisneming toegezonden aan Ge-deputeerde Staten, de minister belast met de monumentenzorg, en aan de monumentenraad die tevens op de hoogte worden gesteld van mutaties.

HOOFDSTUK 4: RECHTSGEVOLGEN
HOOFDSTUK 4: RECHTSGEVOLGEN
HOOFDSTUK 4: RECHTSGEVOLGEN

Paragraaf 1. Algemeen.

Artikel 10.

1. De bepalingen van dit hoofdstuk zijn van toepassing op beschermde monumenten.
2. De bepalingen van dit hoofdstuk zijn niet van toepassing op beschermde monumenten ten aanzien waarvan de minister van welzijn, volksgezondheid en cultuur ingevolge artikel 8, tweede lid, van de Monumentenwet, kennis heeft gegeven van zijn voornemen tot plaatsing op de lijst, bedoeld in het eerste lid van dat wetsartikel, totdat onherroepelijk vaststaat dat inschrijving in het register als bedoeld in artikel 10, eerste lid, van die wet, niet zal plaatsvinden.
3. De bepalingen van dit hoofdstuk zijn niet van toepassing op beschermde monumenten die op grond van een monumentenverordening van de provincie Overijssel in bescherming zijn genomen, totdat onherroepelijk vaststaat dat plaatsing op de provinciale monumentenlijst niet zal plaatsvinden.
4. De bepalingen van dit hoofdstuk zijn niet van toepassing op het verbouwen van beschermde monumenten ingevolge aanschrijvingen van burgemeester en wethouders op grond van de artikelen 25 en 46A van de Woningwet.
5. De bepalingen van dit hoofdstuk zijn niet van toepassing op sloopwerkzaamheden voortvloeiende uit het gewone onderhoud.

Paragraaf 2. Verbodsbepalingen; vergunningen.

Artikel 11.

1. Het is verboden een beschermd monument te beschadigen, te vernielen of af te breken.
2. Het is verboden zonder vergunning van burgemeester en wethouders of in strijd met bij zodanige vergunning gestelde voorschriften:
 - a. een beschermd monument gedeeltelijk af te breken, te verplaatsen of in enig opzicht te wijzigen;
 - b. een beschermd monument te herstellen of te gebruiken op een wijze, waardoor het wordt ontsierd of in gevaar gebracht.
 - c. het is verboden te slopen in strijd met de bepalingen van artikel 306 van de Bouwverordening van de gemeente Hengelo (0).

Artikel 12.

1. Een vergunning, als bedoeld in het vorige artikel, wordt schriftelijk aangevraagd onder overlegging van de voor beoordeling door burgemeester en wethouders benodigde bescheiden.
2. De aanvraag moet tenminste inhouden:
 - a. naam en correspondentieadres in Nederland van de aanvrager en als deze niet de eigenaar is eveneens die van de eigenaar;
 - b. indien een gemachtigde is aangewezen, diens naam en adres;
 - c. naam en adres van degene, die met het slopen zal worden belast;
 - d. de kadastrale aanduiding van het perceel waarop zich het te slopen bouwwerk bevindt en het huisnummer van het bouwwerk;
 - e. het doel waarvoor het bouwwerk laatstelijk is gebezigd;
 - f. het tijdstip waarop men met slopen wenst te beginnen;
 - g. de omvang van de werkzaamheden.

3. Indien burgemeester en wethouders van oordeel zijn dat onvoldoende bescheiden ter beoordeling van de aanvraag zijn overlegd, stellen zij de aanvrager alsnog in de gelegenheid binnen een door hen te bepalen termijn de bescheiden aan te vullen.
4. Burgemeester en wethouders beslissen omtrent een aanvraag om vergunning binnen twee maanden na de dag waarop de aanvraag is ontvangen c.q. de bij de aanvraag behorende bescheiden overeenkomstig het bepaalde in het tweede lid genoegzaam zijn aangevuld. Zij kunnen hun beslissing eenmaal voor ten hoogste twee maanden verdagen; hiervan doen zij onverwijld schriftelijk mededeling aan de aanvrager.
5. Burgemeester en wethouders worden geacht een vergunning te hebben geweigerd, wanneer zij niet binnen de in het derde lid genoemde termijn - eventueel na verdaging - op de aanvraag een beslissing hebben genomen.
6. Burgemeester en wethouders beslissen op een aanvraag om vergunning niet dan na de monumentencommissie te hebben gehoord en geven van de beslissing onverwijld schriftelijk kennis aan de aanvrager, de monumentencommissie en de gemeentelijke afdeling bouwkaken.
7. Burgemeester en wethouders kunnen in het belang van het monument voorschriften verbinden aan een vergunning.

Artikel 13.

1. Alvorens op een aanvraag om een vergunning als bedoeld in artikel 11 te beslissen, winnen burgemeester en wethouders het advies in van:
 - a. het bouwtoezicht;
 - b. het college bedoeld in artikel 85 van de Woningwet, belast met het uitbrengen van advies omtrent de welstand;
 - c. de gemeentelijke monumentencommissie, indien het om een pand gaat dat is geplaatst op de gemeentelijke monumentenlijst.
2. Indien de beslissing van burgemeester en wethouders afwijkt van het advies van college en/of de commissie bedoeld in lid 1, onder b en c, zenden zij een afschrift van hun besluit aan dat college en/of die commissie voordat de vergunning wordt afgegeven.

Artikel 14.

1. Tegen een besluit tot weigering van de vergunning, tot het verlenen van de vergunning onder voorschriften of tot het niet ontvankelijk verklaren kan de aanvrager binnen één maand na de dag, waarop het afschrift van het besluit is verzonden, gemotiveerd schriftelijk bij de gemeenteraad beroep instellen. Indien de vergunning overeenkomstig het bepaalde in artikel 12, vierde lid, wordt geacht geweigerd te zijn, kan de aanvrager binnen een maand hiertegen schriftelijk bij de gemeenteraad gemotiveerd beroep instellen.
2. De gemeenteraad beslist binnen drie maanden na de dag, waarop het beroepschrift is ontvangen. Hij kan zijn beslissing eenmaal voor ten hoogste twee maanden verdagen; hiervan wordt onverwijld schriftelijk mededeling gedaan aan de aanvrager. In het geval als bedoeld in het eerste lid, tweede volzin, beslist de gemeenteraad niet dan nadat de monumentencommissie is gehoord.
3. Van de beslissing van de gemeenteraad ingevolge het tweede lid wordt onverwijld afschrift gezonden aan de aanvrager, de monumentencommissie en de gemeentelijke afdeling bouwkaken indien de beslissing strekt tot het verlenen van de vergunning, geldt dit afschrift als een door burgemeester en wethouders verleende vergunning.

4. Het beroep wordt geacht ongegrond te zijn verklaard, indien de gemeenteraad niet binnen de in het tweede lid genoemde termijn - eventueel na verdaging - een beslissing heeft genomen.

Artikel 15.

Noch burgemeester en wethouders, noch de gemeenteraad nemen met betrekking tot een kerkelijk monument een beslissing ingevolge de bepalingen van dit hoofdstuk dan in overeenstemming met de eigenaar en zakelijk gerechtigde, indien en voor zover het betreft een beslissing waarbij wezenlijke belangen van de godsdienstoefeningen in dat monument in het geding zijn.

Paragraaf 3. Schadevergoeding.

Artikel 16.

1. Indien een beschermd monument, ondanks een daartoe strekkend verzoek van de belanghebbende, niet van de monumentenlijst wordt afgevoerd, of de vergunning, als bedoeld in artikel 11, tweede lid, is geweigerd, of aan de vergunning voorschriften zijn verbonden, en indien de belanghebbende daardoor schade lijdt die redelijkerwijs niet of niet geheel te zijnen laste behoort te blijven, kent de gemeenteraad hem op zijn verzoek een naar billijkheid te bepalen schadevergoeding toe.
2. Ten aanzien van de behandeling der verzoeken zijn de bepalingen van de verordening ter regeling van de procedure bij toepassing van artikel 49 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening van overeenkomstige toepassing.

HOOFDSTUK 5: STRAFBEPALINGEN

Artikel 17.

1. Hij, die handelt in strijd met artikel 11 dezer verordening, wordt gestraft met een geldboete van ten hoogste vijfduizend gulden of hechtenis van ten hoogste twee maanden.
2. Overtreding van artikel 11 van deze verordening kan bovendien worden gestraft met openbaarmaking van de rechterlijke uitspraak.
3. De in lid 1 van dit artikel bedoelde persoon is eraan gehouden het desbetreffende, beschermde monument in de staat terug te brengen zoals het monument zich voorafgaande aan de in lid 1 van dit artikel genoemde strijdige handeling bevond, zulks ten genoegen van burgemeester en wethouders, gehoord de monumentencommissie.

HOOFDSTUK 6: SLOT- EN OVERGANGSBEPALINGEN

Artikel 18.

1. Naast degenen aan wie ingevolge artikel 141 van het Wetboek van strafverordening opsporingsbevoegdheid toekomt, zijn met het opsporen van overtredingen van deze verordening belast door burgemeester en wethouders aan te wijzen ambtenaren, ieder voor zoveel het zaken betreft die aan zijn toezicht zijn toevertrouwd.
2. Zo dikwijls de zorg voor de naleving van enig voorschrift van deze verordening dit vereist, wordt hierbij aan hen die met de zorg voor de naleving daarvan zijn belast of daaraan moeten meewerken, de last verstrekt al dan niet afgesloten ruimten of plaatsen, met uitzondering van woningen, te betreden of binnen te treden, desnoods tegen de wil van de rechthebbende.

Artikel 19.

1. Deze verordening treedt in werking op de dag volgend op die harer vaststelling.
2. De monumentenlijst wordt geacht ingevolge deze verordening te worden vastgesteld, behoudens ten aanzien van die monumenten, welke ingevolge de monumentenwet c.q. ingevolge de Monumentenverordening van de provincie Overijssel worden beschermd.

Artikel 20.

Deze verordening kan worden aangehaald als "Monumentenverordening Hengelo (0)".

H/6716A

Aldus vastgesteld door de Raad
der gemeente Hengelo (0) in zijn
openbare vergadering van

JULIANA

BINNENWEG

THORBECKESTRAAT

LANSINK

STRAAT

VAN MERKINSTRAT

OLIVINO I.

LENDRACHTSTRAAT

C.T. STORK

PLEIN

CONRADSTRAAT

BUITENWEG

STUMPHIERSTRAAT

BUITENWEG

WEVERSWEG

PLEIN

SPINNERS

WEG

WEG

STERKER STRAAT

KETEL

STRAT

KALANDERSTRAAT

MEESTRAT

MARTEN

KETTING STR.

VIJVERLAAN

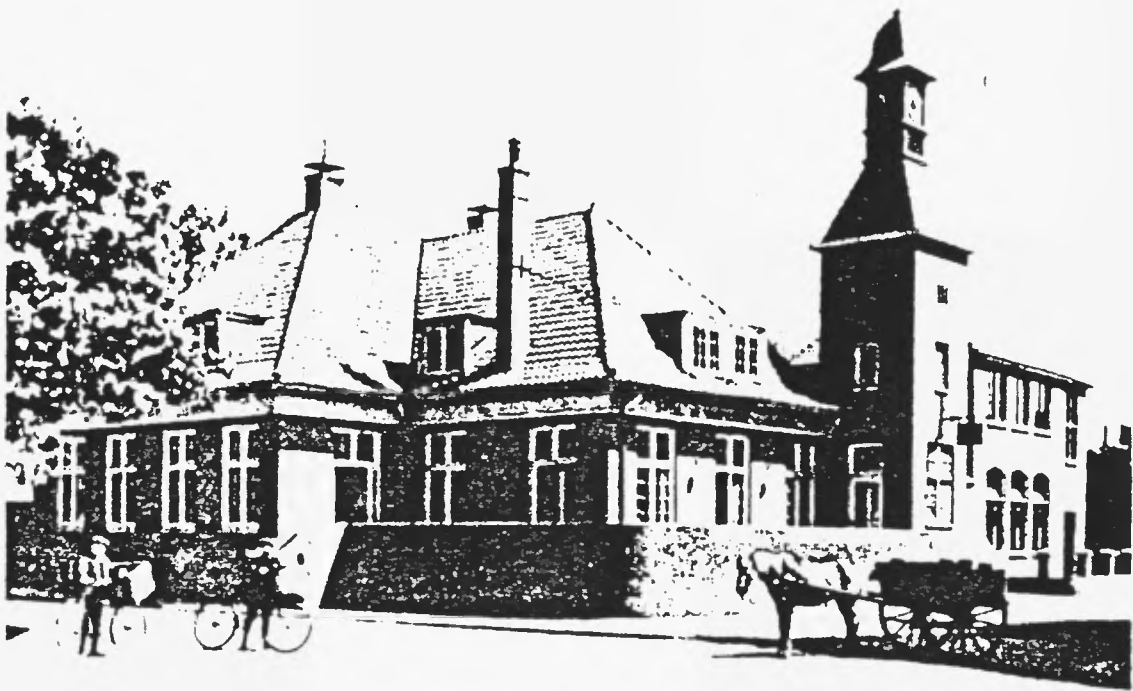
SPOILSTERSTR.

VIJVERLAAN

CHRISTIAAN

PADVINDERS STR

TUINDORP „HET LANDELIJK“

THE CHURCH BUILDING, 11 W. 10th St., HOLKERS, IOWA, 1887

ARCHITECT: J. K. MILLER

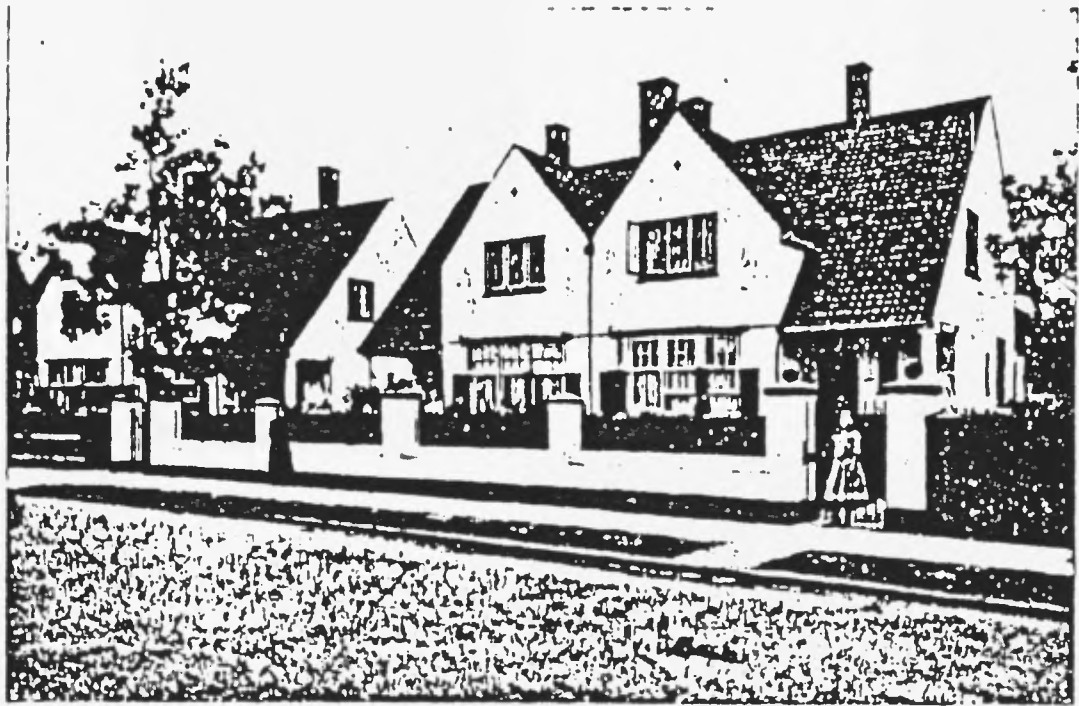
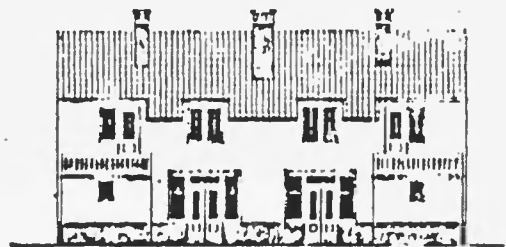

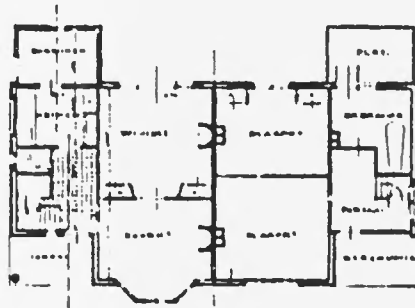
Fig. 264d. Amblenaarswoning C.

Uitspanning

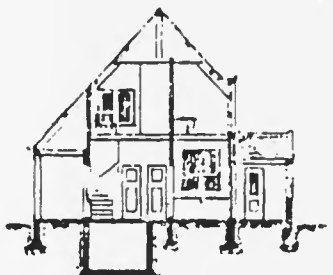
Aanspanning

1:100

Front

Deurwoning 1:4

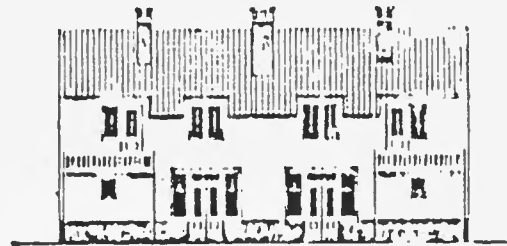
Fig 264a, b, c, d en e. Amblenaarswoning type C.

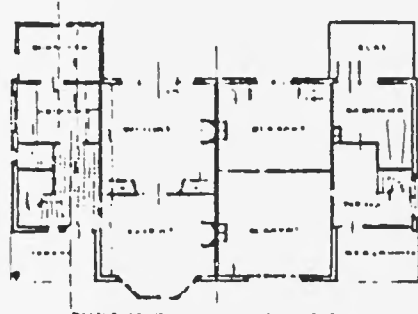
Fig. 204d. Ambtenaarswoning C.

Voorzijde

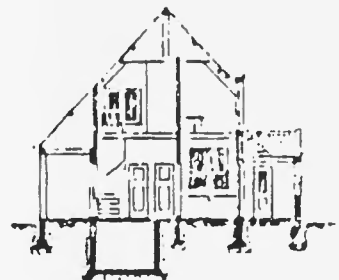
Zijkant

Grondplan

Hoofdzijde

Hoofdzijde

Fig. 264a, b, c, d en e. Ambtenaarswoning type C.

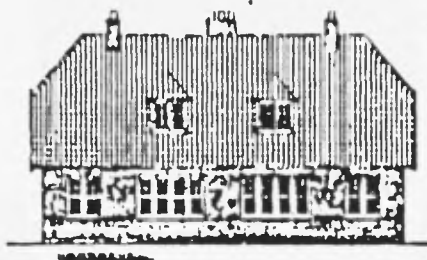

Fig. 254a. Woningtype D.

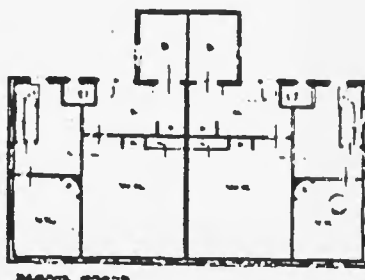

Fig. 254. Grondplan.

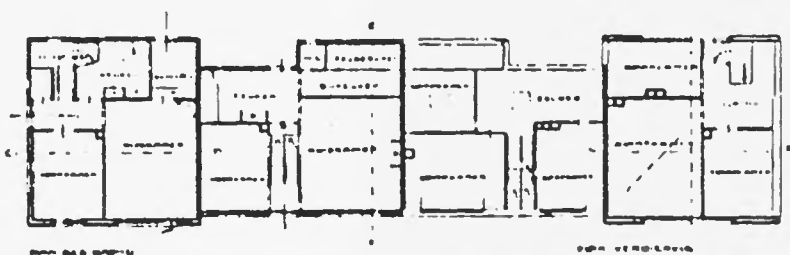

Fig. 255. Woningtype voor grootere gezinnen.

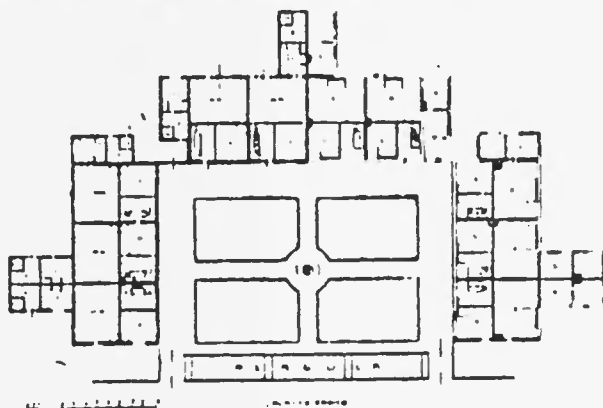
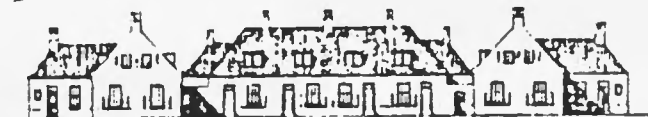

Fig. 256. Woninggroep V. (Klein type.)

Fig. 201g. Ambtenaarswoning EE.

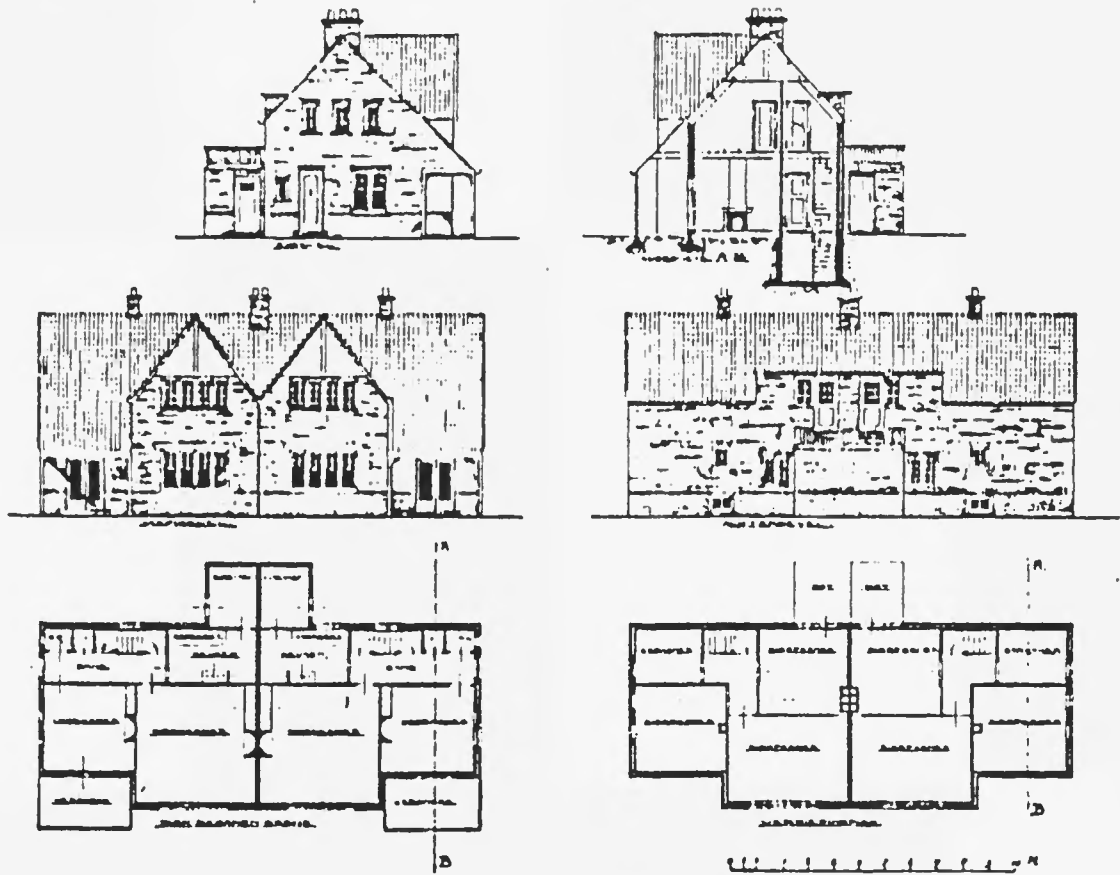
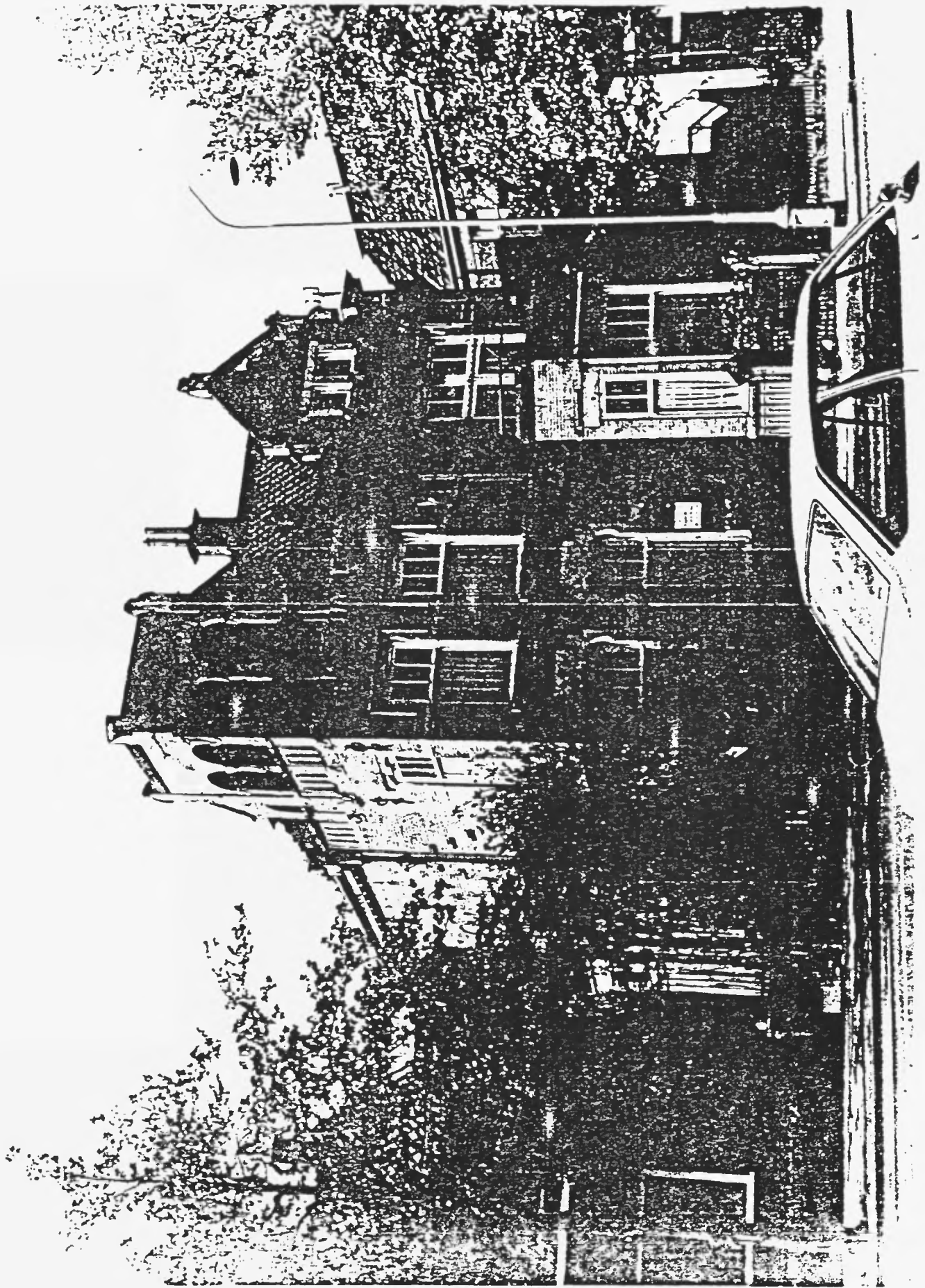

Fig. 201a, b, c, d, e en f. Ambtenaarswoning type EE.

Enschedeestraat 68

Pastoriestraat 14-16

